

«ԵՄ-Ն ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱԿԱՅՐԻ ՀԱՄԱՐ. ԿԱՆԱԶ ՀԱՄԱՅՆՔ՝ ԴԻՄԱԿԱՅՈՒՆ ԱՊԱԳԱ»

ԹԵՄԱ 1

ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ 1 Կայուն զարգացում, աղետների ռիսկեր, կլիմայի աղետների ռիսկի նվազեցման.

Փարիզյան հյամաձայնագիր

Սենդայի մոտեցում

Գլուխ 2 Հողօգտագործում, ջրային ռեսուրսների կառավարում

Գլուխ 3 Բնական ընդերքի ռեսուրսների կայուն կառավարումը

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Թեմայի հակիրճ նկարագիր

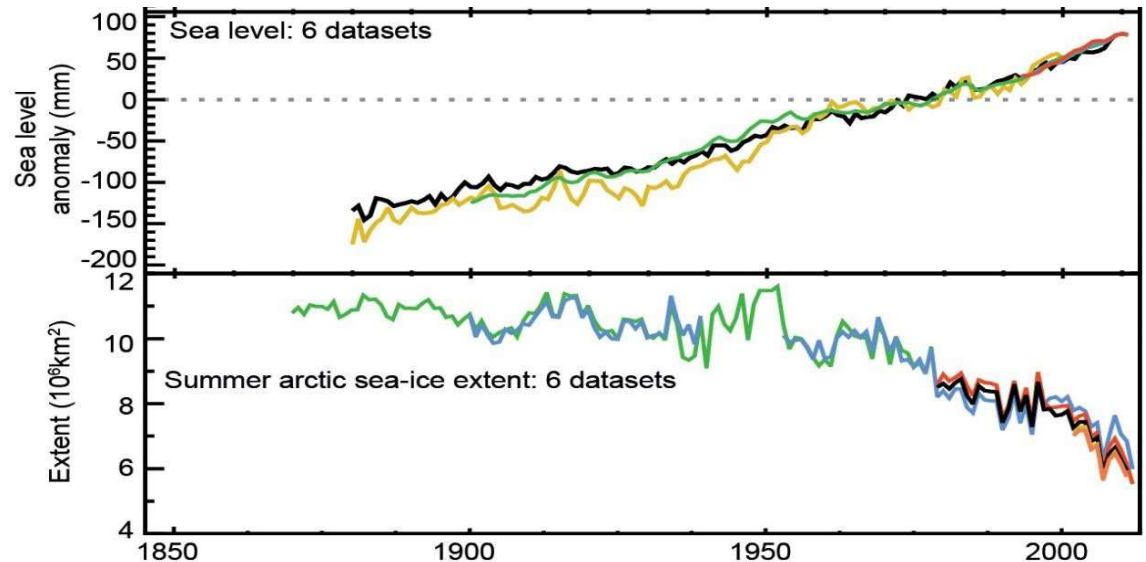
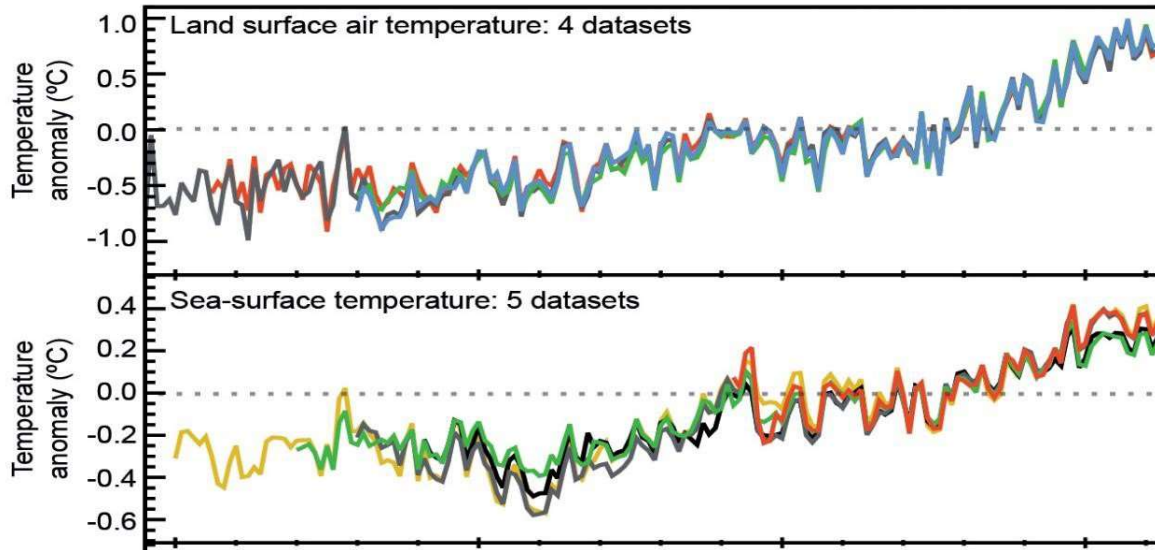
- **Կլիմայի փոփոխություն (ԿՓ).** բազմաթիվ ապացույցներ
- Կլիմայի փոփոխությունը Հայաստանում
- Վտանգի գնահատման և **Աղետների ռիսկի կառավարման (ԱՌԿ)** կիրառման կարևորությունը
 - Բնական վտանգների իրավիճակի փոփոխություն
 - Հնարավոր վնասների փոփոխություն
 - Ռիսկային իրավիճակի փոփոխություն
- Կլիմայի **փոփոխության հարմարվողականություն (ԿՓՀ)**
- Կլիմայի փոփոխության **միջկառավարական փորձագետների խմբի (ԿՓՄՓԽ)** կողմից ընդունված **ռիսկերի հայեցակարգ**
 - Կապը կլիմայի փոփոխության, աղետների և Էկոհամակարգերի միջև
 - ԱՌՆ և ԿՓՀ միջազգային շրջանակներ
 - Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի գործողությունների ծրագիր
 - Կայուն զարգացման 2030 օրակարգ
 - Կլիմայի փոփոխության մեղմում (ԿՓՄ) մասին Փարիզյան համաձայնագիր

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՁՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

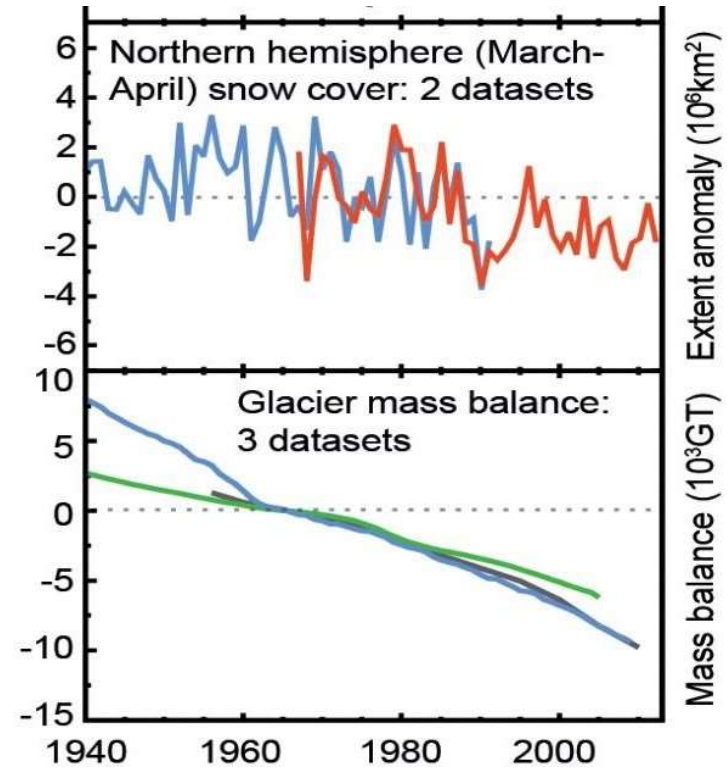
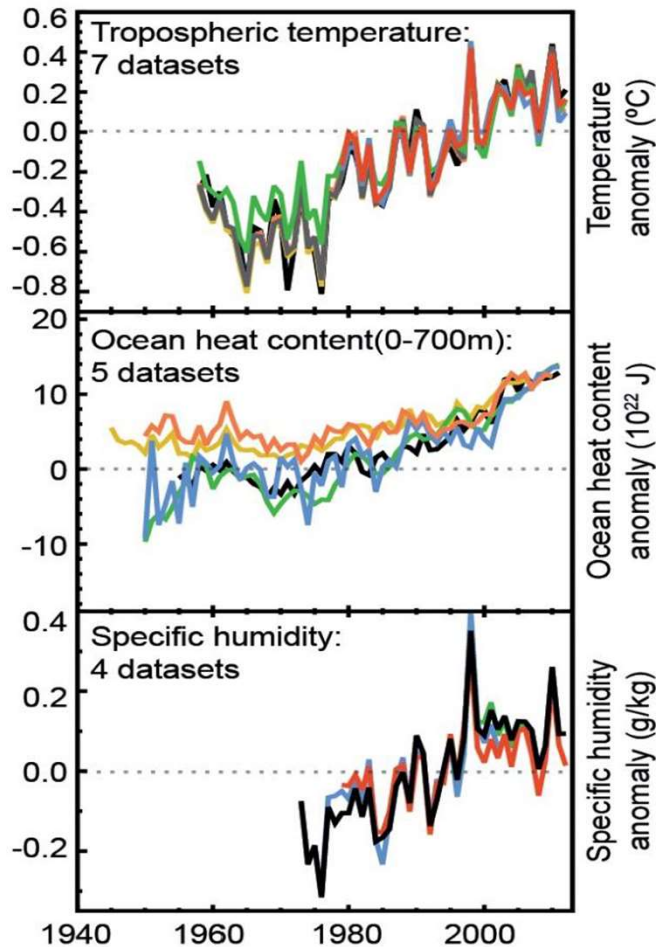
Կլիմայի փոփոխություն. բազմաթիվ ապացույցներ

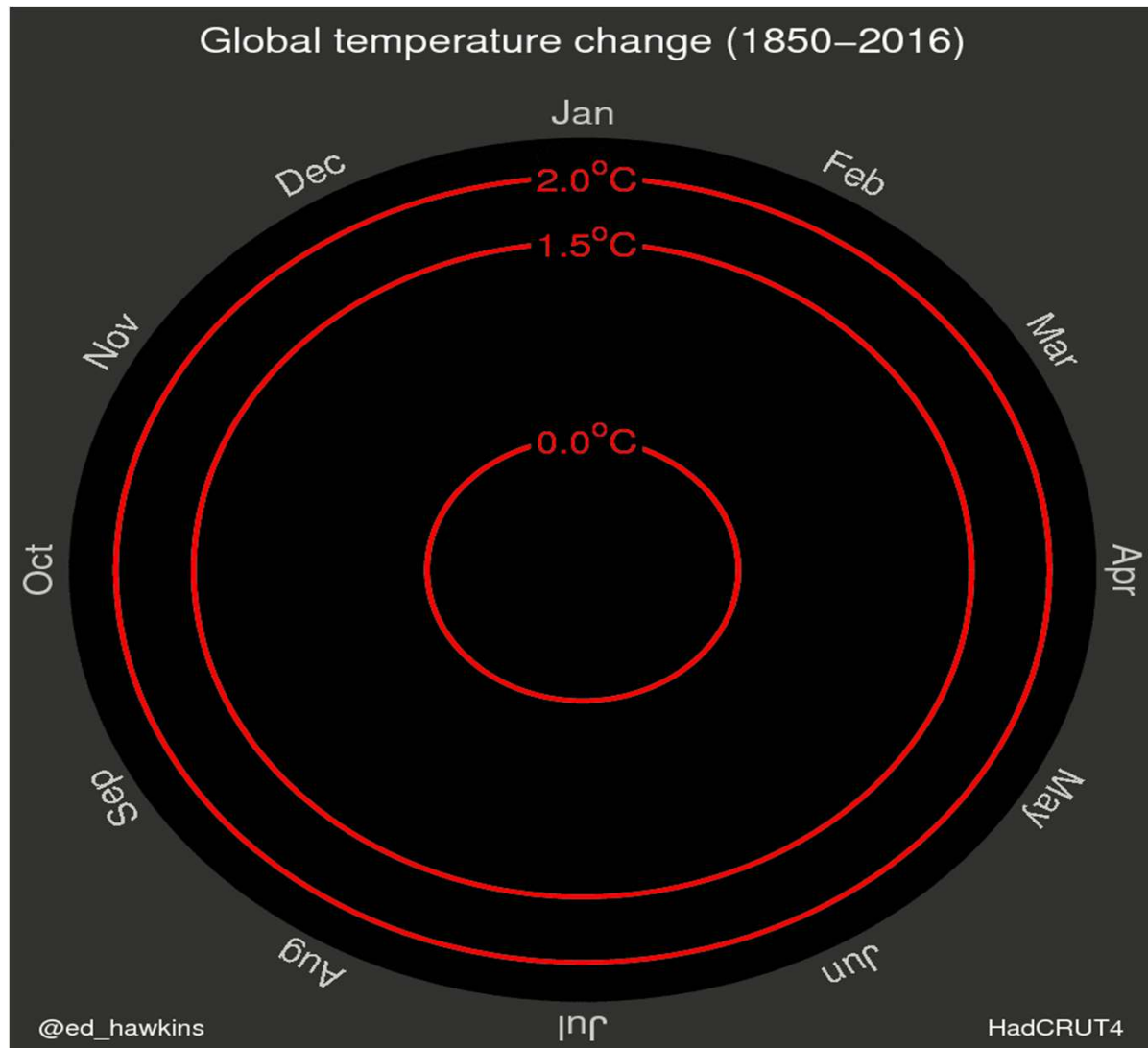
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

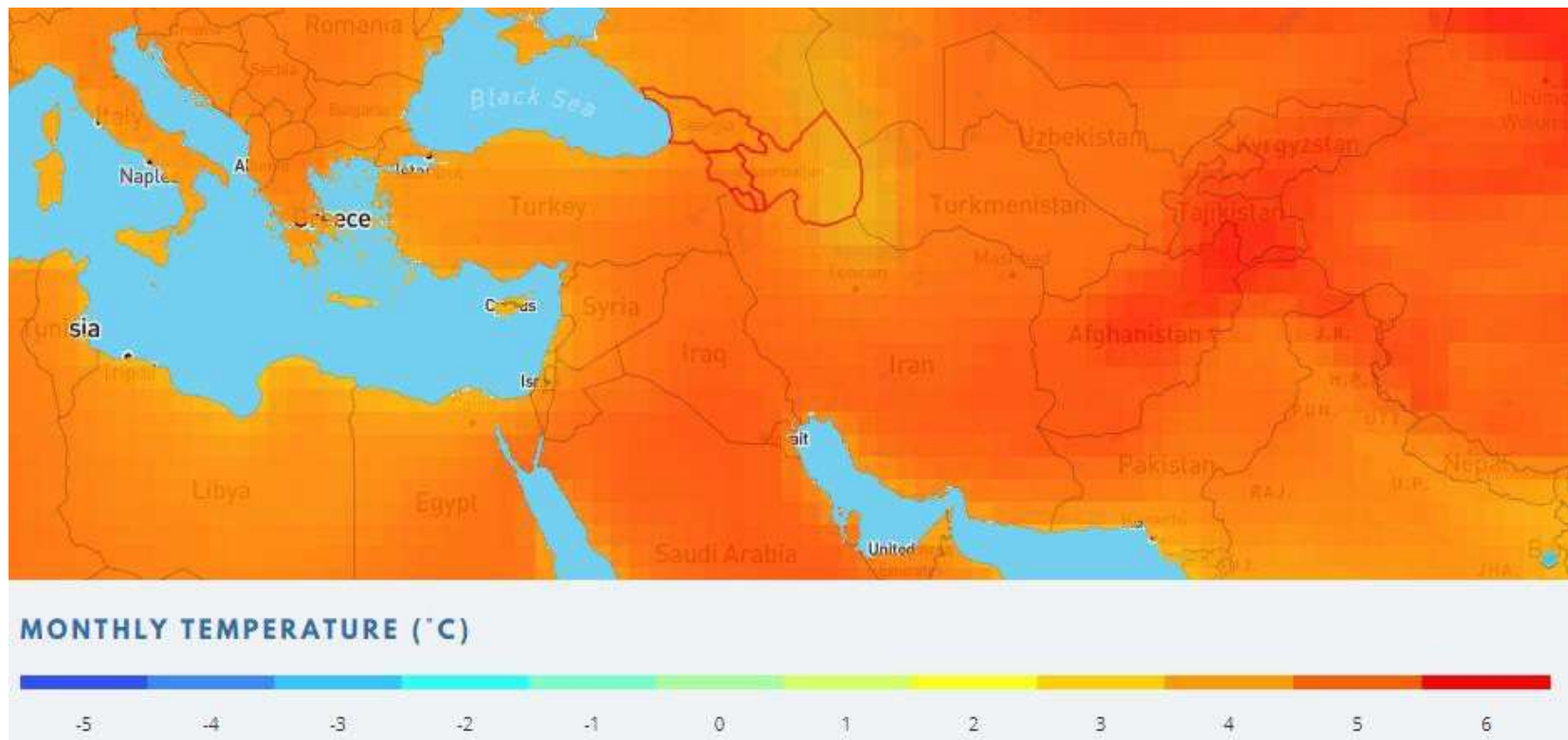

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի գլոբալ փոփոխություն

2080-2099թթ. ամսական ջերմաստիճանի կանխատեսվող փոփոխություններ (համեմատած 1986-2005թթ. հետ)՝ ըստ RCP 8.5: (<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/>)

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի գլոբալ փոփոխություն

2080-2099թթ. ամսական տեղումների կանխատեսվող փոփոխությունը (համեմատած 1986-2005թթ.)՝ հիմնվելով RCP 8.5-ի վրա: (<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/>)

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

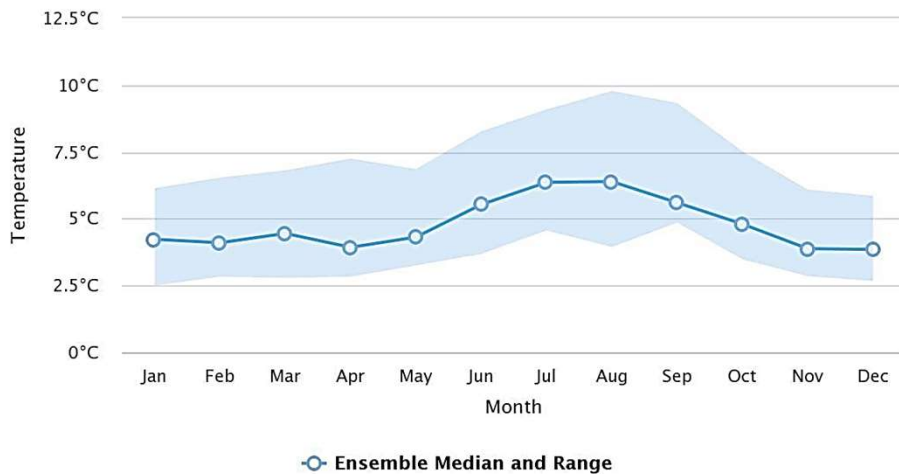
Կլիմայի փոփոխությունը Հայաստանում

- Ըստ «Կլիմայի փոփոխության մասին 4-րդ ազգային հաղորդագրության»՝ Հայաստանում 1929–2016 թվականների ընթացքում օդի միջին ջերմաստիճանը բարձրացել է 1,23°C-ով:
- 1935-2012թթ ընթացքում գրանցվել է տեղումների տարեկան ծավալի 10%-ի կրճատում:
- Միջին տարեկան ջերմաստիճանի աճը 2050թ. կկազմի 2,6 °C, իսկ 2090թ.՝ 5 °C (RCP 8.5):
- Ակնկալվում է հորդառատ անձրևների հաճախականության աճ:

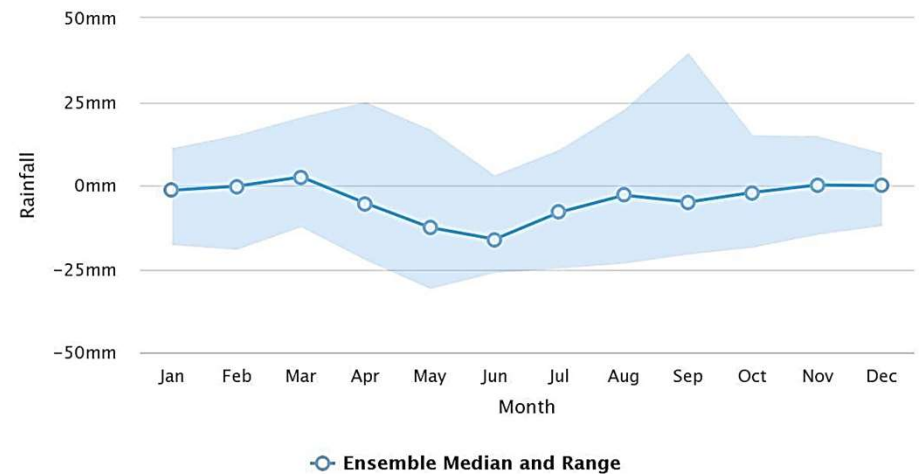
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի փոփոխությունը Հայաստանում

Projected Change in Monthly Temperature for Armenia for 2080-2099

Projected Change in Monthly Precipitation for Armenia for 2080-2099

Կանխատեսվող փոփոխությունները համեմատած 1986-2005թթ. հետ, ըստ RCP 8.5 սցենարի (<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/>)

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

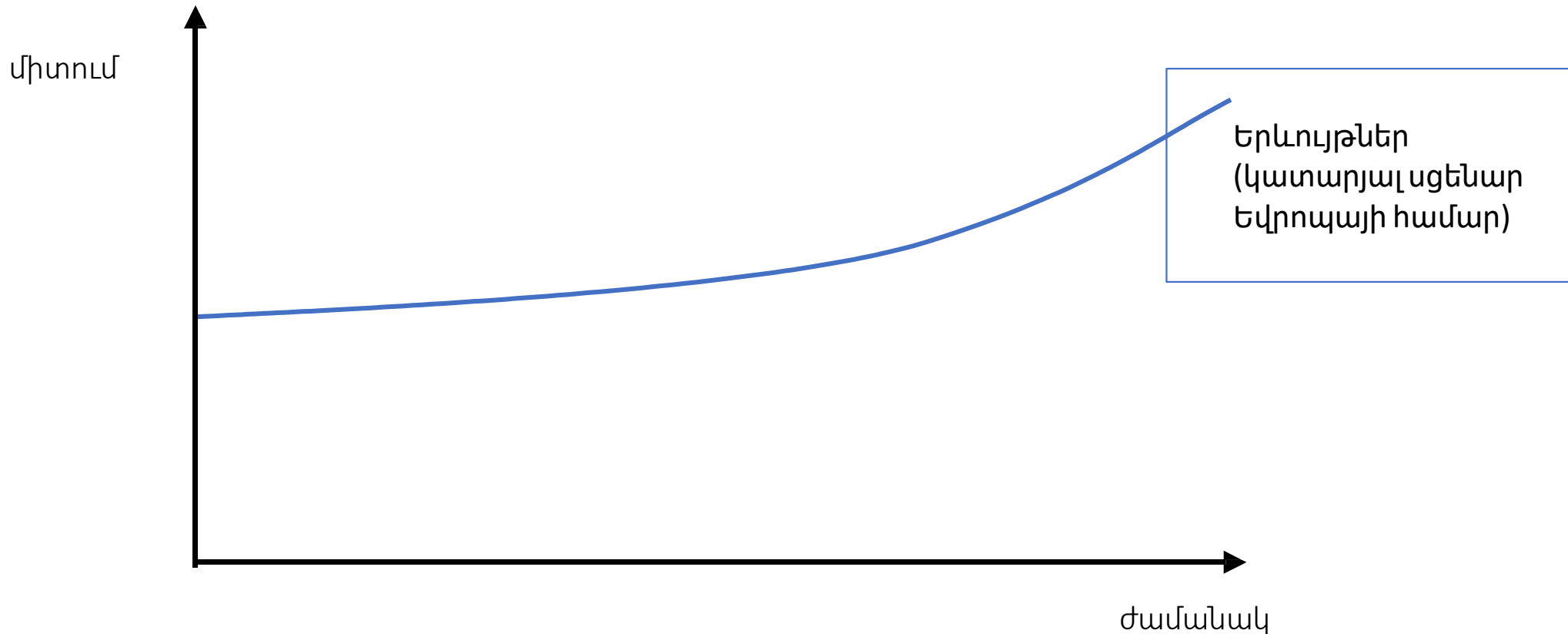
Վտանգի գնահատման և ԱՌԿ կիրառման կարևորությունը

Փոփոխվող կլիմայի ազդեցությունը բնական վտանգների վրա

- **Ամպրոպներ/փոթորիկներ.** ավելանում են մթնոլորտում ավելի մեծ քանակի էներգիայի և ջրի առկայության պատճառով
- **Հեղեղումներ.** ավելանում են անձրևի տեսքով տեղումների ինտենսիվության և հորդառատ անձրևների հաճախականության աճի պատճառով
- **Տեղումներով պայմանավորված աղետներ.** ավելանում են ավելի տաք ձմեռների պատճառով, երբ աճում է տեղումների քանակը, ինչպես նաև հալվում են հավերժական սառույցներն ու սառցադաշտերը, օրինակ՝ քարաթափություններ, սելավներ
- **Երաշտներ և անտառային հրդեհներ.** ավելանում են ավելի քիչ տեղումների և բարձր ջերմաստիճանի պատճառով
- **Ընդհանուր.** աճող անկայունություն և անորոշություն ինչպես կանխատեսման, այնպես էլ կառավարման ոլորտում

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

ա) Բնական վտանգներով պայմանավորված իրավիճակի փոփոխություն

Աղբյուրը՝ Hess, FOEN, UNIGE

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

բ) Վնասի հնարավոր չափի փոփոխություն

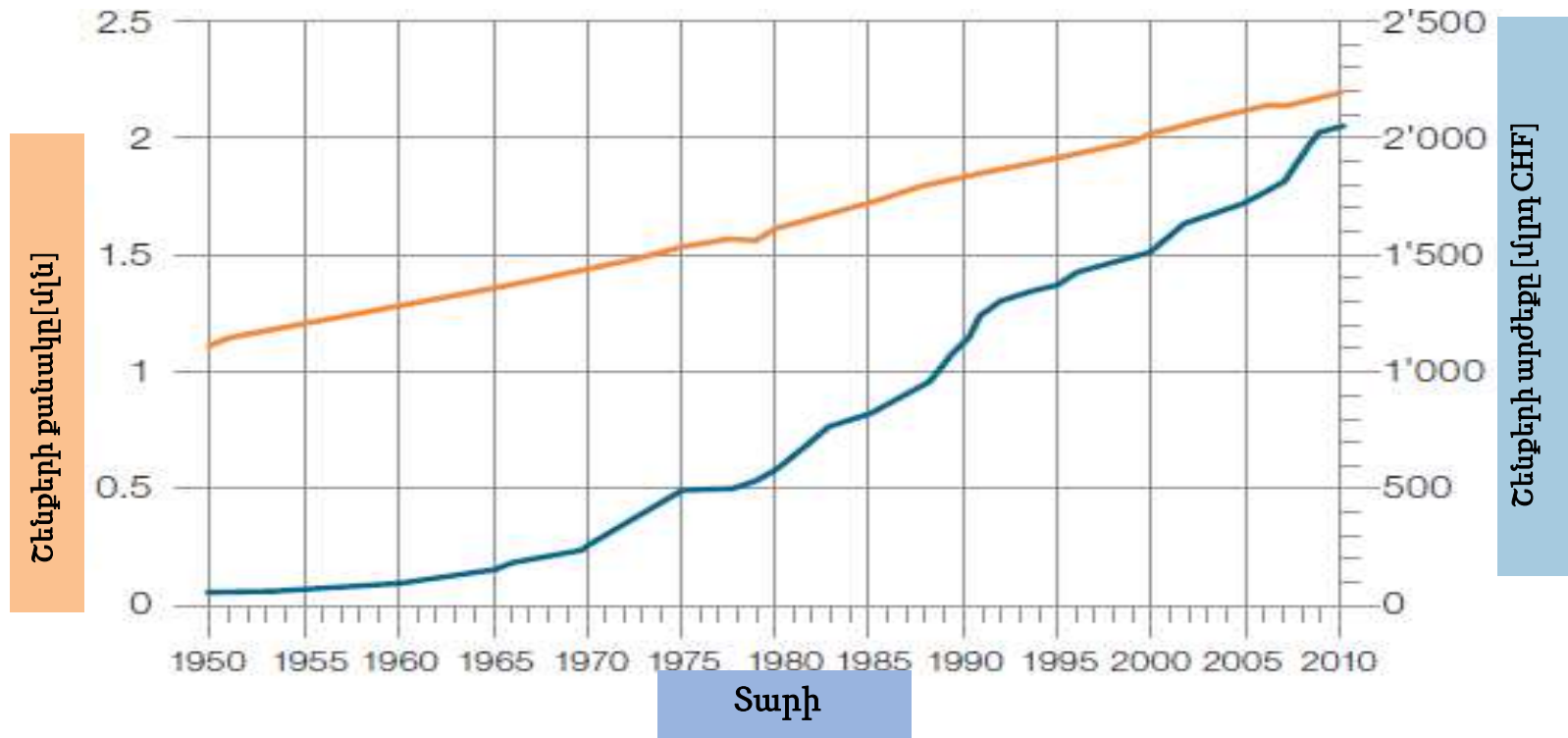

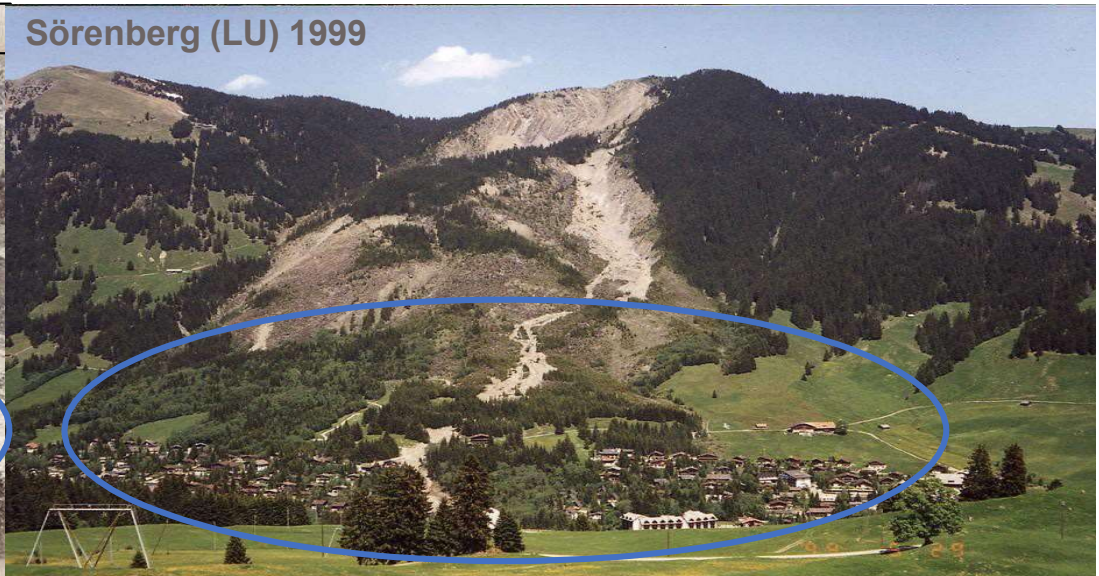
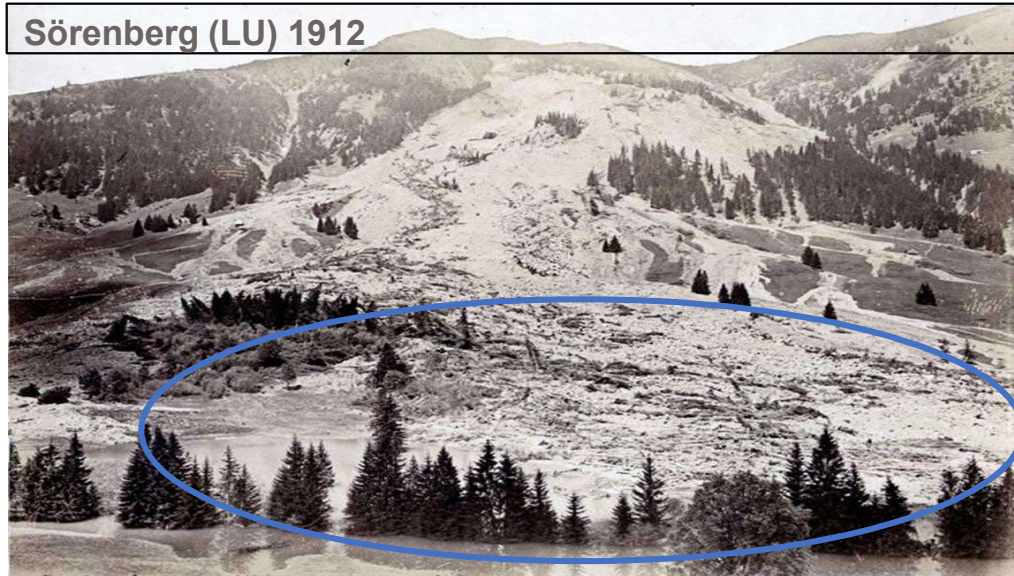
Abb. 6. Entwicklung von Anzahl und Versicherungswert des KGV-Gebäudebestandes seit 1950.

Տվյալները հիմնված են Շվեյցարիայի օրինակի վրա, արժեքը տրված է շվեյցարական ֆրանկներով, [Աղբյուրը՝ Hess, FOEN, UNIGE]

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

1912թ.՝ CHF 300'000.-

Այսօր՝ CHF 100 մլն (300x)!

Գյուղ Շվեյցարիայում
Աղբյուրը՝ Hess, FOEN

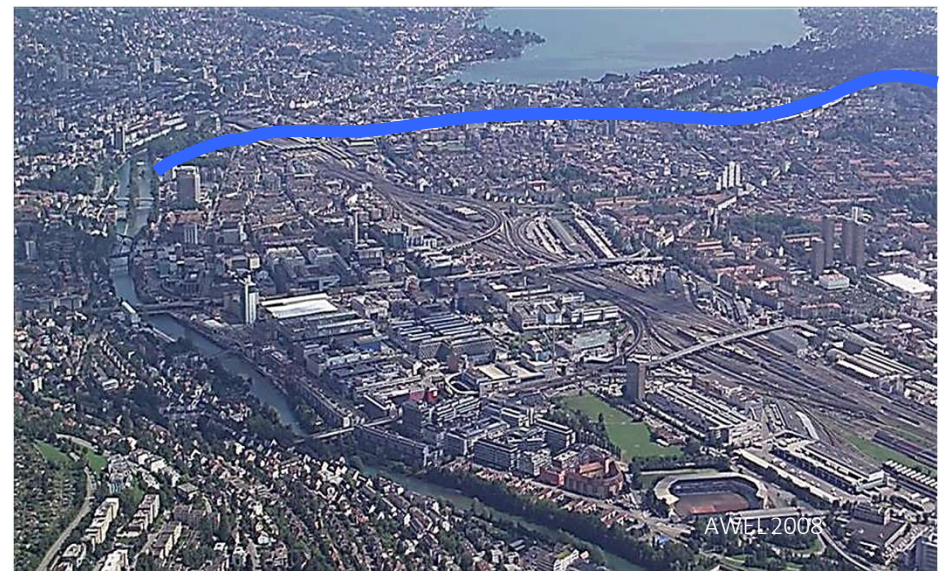
OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Ցյուրիխ, 1908թ. Շվեյցարիա

Ցյուրիխ 2008թ., Շվեյցարիա

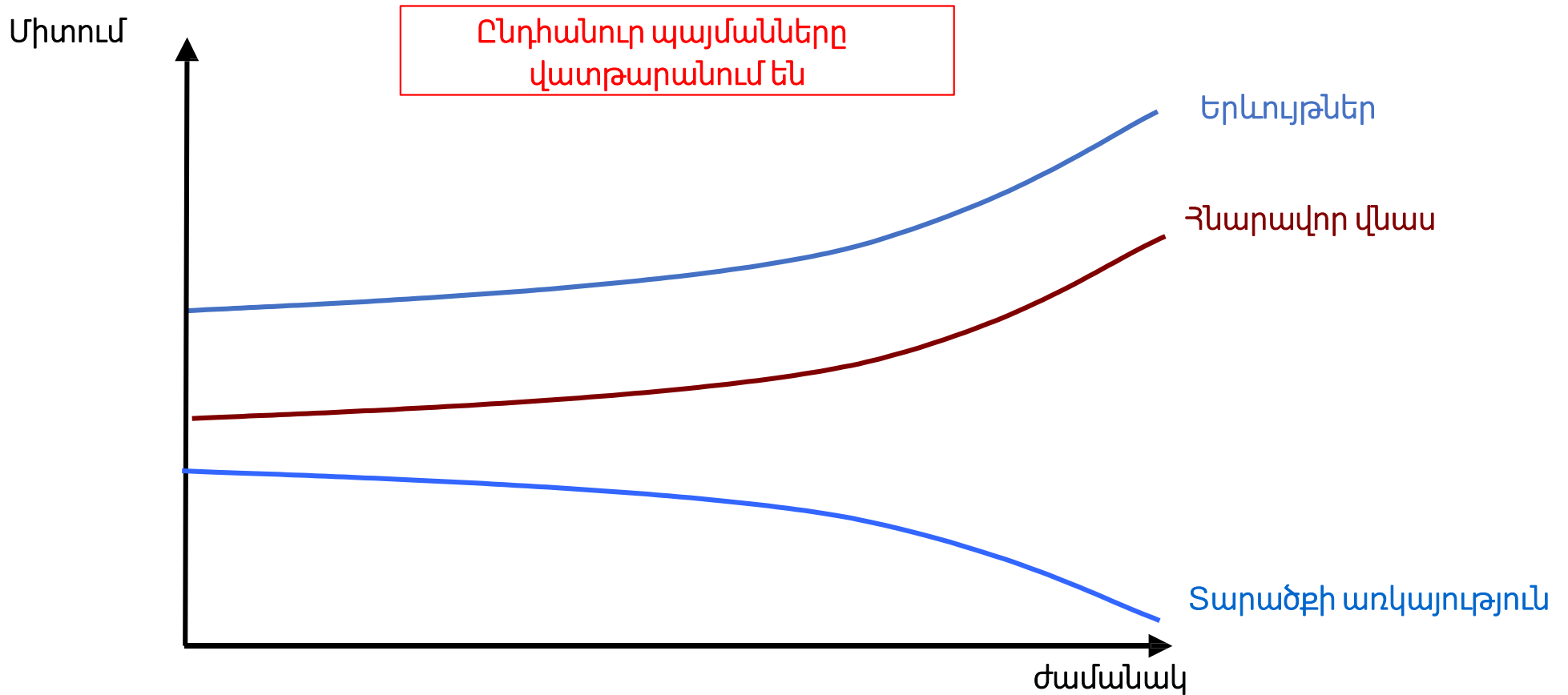

- Հիմնական զարգացումները ցածր վտանգների ենթակա տարածքներում
- 5.5 մլրդ ԱՄՆ դոլարի հնարավոր վնաս

Աղբյուրը՝ Hess, FOEN, Unige

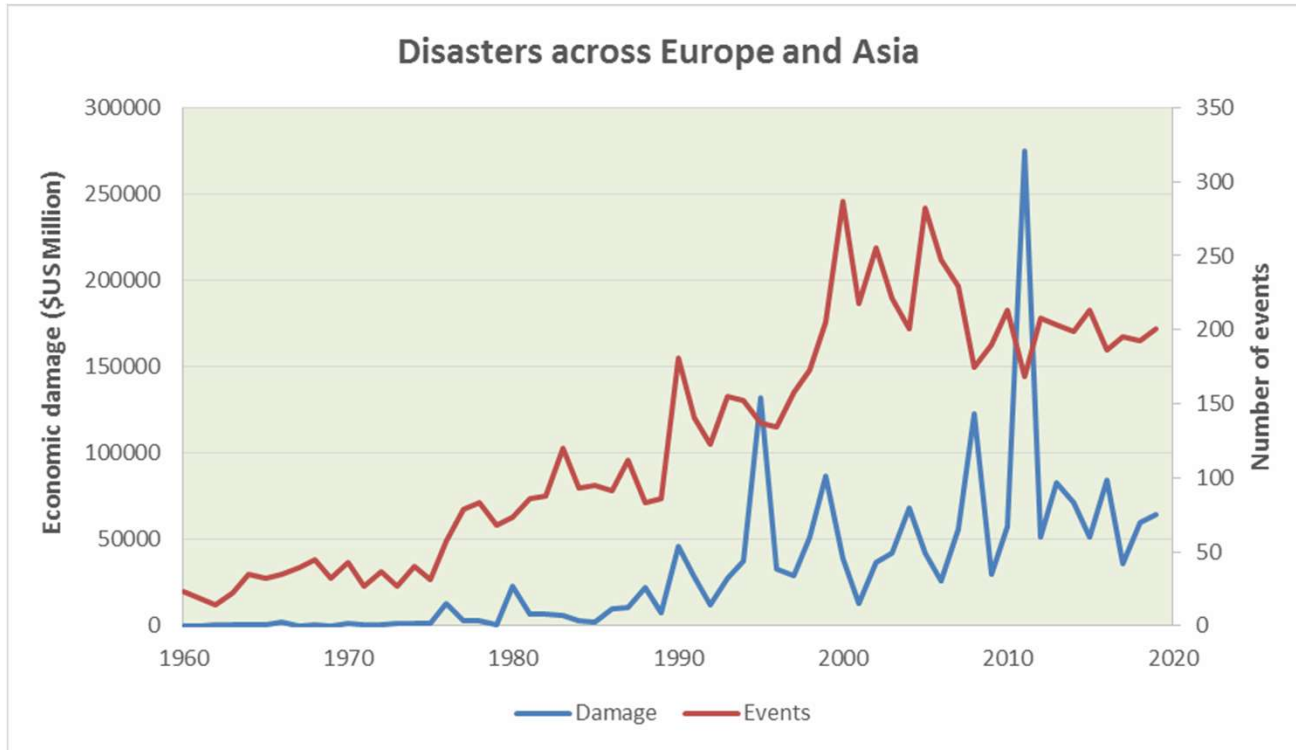
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

գ) Ռիսկային իրավիճակի փոփոխություն

Աղբյուրը: Hess, FOEN, UNIGE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի փոփոխությունը մեծացնում է ռիսկերը և ավելացնում աղետների կորուստները (UNISDR 2015թ.)

Աղբյուրը՝ EM-Dat Database

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Վտանգի գնահատման և ԱՌԿ նշանակությունը

Պայմանավորված կլիմայի հետ կապված վտանգների, ինչպես նաև սոցիալական սպառնալիքների և խոցելիության փոփոխություններով՝ վտանգների և ռիսկերի պատմական քարտեզները կարող են այլևս ճանաչվել անվավեր: Սա նշանակում է՝

- պետք է թարմացնել վտանգի և ռիսկի քարտեզները որոշակի պարբերականությամբ,
- վտանգի քարտեզներում պետք է հաշվի առնել վտանգների կանխատեսվող փոփոխությունները մինչև 21-րդ դարի առնվազն կեսերը,
- պետք է դիտարկել տարբեր կլիմայական սցենարներ և հաշվի առնել ապագա կանխատեսումներում տեղ գտած անորոշությունները,
- աղետների ռիսկի կառավարումը պետք է ապահովվի վտանգի և ռիսկի հեռանկարային գնահատմամբ:

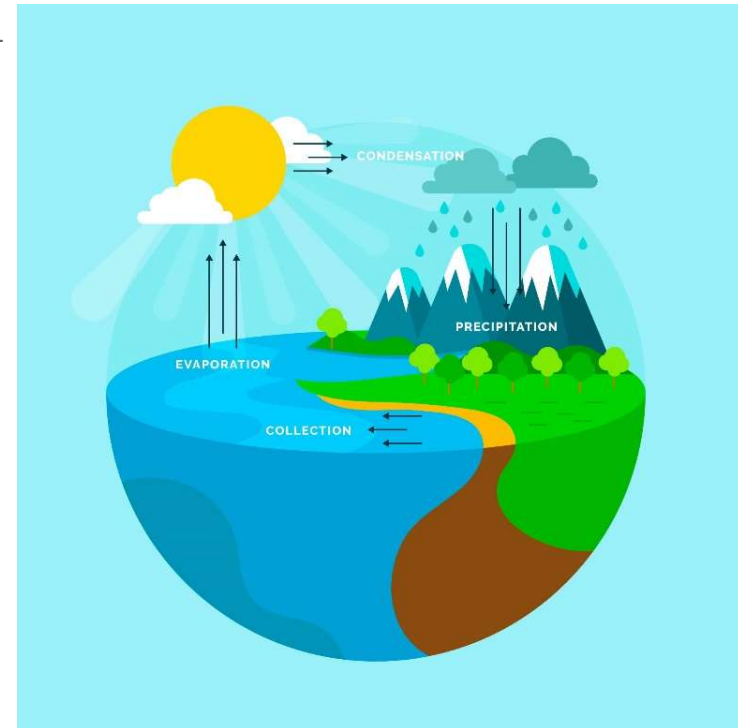
Անհրաժեշտ է ԱՌԿ և ԿՓՀ սերտ գործակցություն!

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի փոփոխությունը և ջրային ռեսուրսները

Կլիմայի փոփոխությունը հանգեցնում է ջրային ճգնաժամի

- Աշխարհում մոտ երկու միլիարդ մարդ այսօր չունի անվտանգ խմելու ջուր (ԿՉՆ հաշվետվություն, 2022), և երկրագնդի բնակչության մոտավորապես կեսը տարվա առնվազն որոշ ամիսներին ջրի խիստ սակավություն է զգում (IPCC): Ակնկալվում է, որ այս թվերը կավելանան՝ սրվելով կլիմայի փոփոխությամբ և բնակչության աճով (ՅՕԿ):
- Երկրագնդի ջրային պաշարների միայն 0,5%-ն է օգտագործելի և հասանելի քաղցրահամ ջուր:
- Վերջին 20 տարիների ընթացքում ցամաքային ջրային պաշարները, ներառյալ հողի խոնավությունը, ձյունը և սառույցը, նվազել են տարեկան 1 սմ-ով, ինչը լուրջ հետևանքներ է ունենում ջրային անվտանգության համար (ՅՕԿ):

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

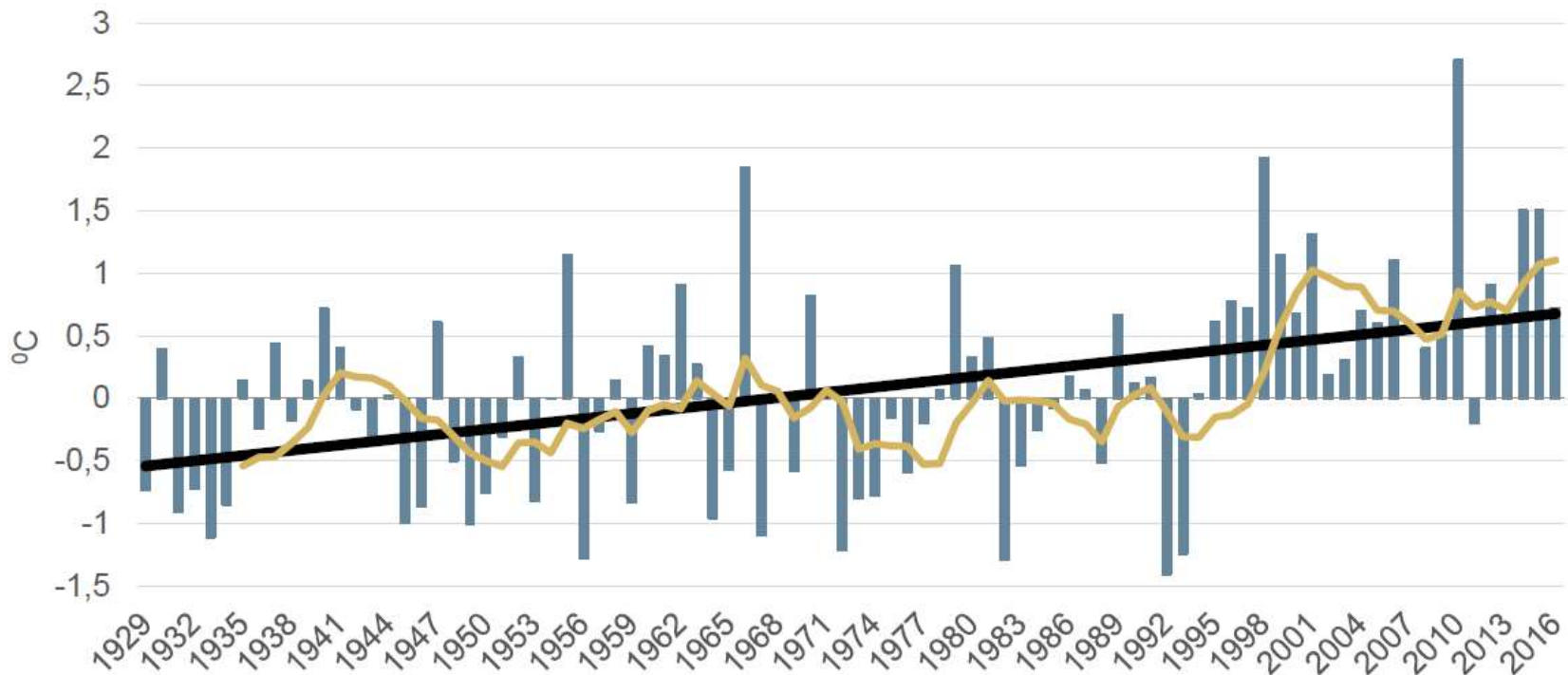
Կլիմայի փոփոխությունը և ջրային ռեսուրսները

- Սառցադաշտերում և ձյան ծածկույթում պահվող ջրի պաշարները, ինչպես կանխատեսվում է, կշարունակեն նվազել, այդպիսով նվազեցնելով ջրի հասանելիությունը տարվա տաք և չոր սեզոններին այն շրջաններում, որոնք սնվում են հալոցքային ջրով, որտեղ ներկայումս բնակվում է աշխարհի բնակչության ավելի քան մեկ վեցերորդը:
- Կլիմայի փոփոխությունը ազդում է նաև ջրի որակի վրա՝ ջրի բարձր ջերմաստիճանի և կանխատեսվող ավելի հաճախակի ջրհեղեղներն ու երաշտների պատճառով (ԿՓՓՄԽ):
- Կլիմայի փոփոխության և բնակչության աճի հետևանքով ջրի սակավության սաստկացումը ճնշում կգործադրեն սննդի մատակարարման շղթայի վրա, քանի որ օգտագործվող քաղցրահամ ջրի մեծ մասը՝ միջինում մոտ 70%-ը, սպառվում է գյուղատնտեսության ոլորտում (ՄԱԿ ՊԳԿ):

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Հայաստանի տարածքում օդի տարեկան միջին ջերմաստիճանի շեղումը 1961- 1990թթ. միջինի նկատմամբ

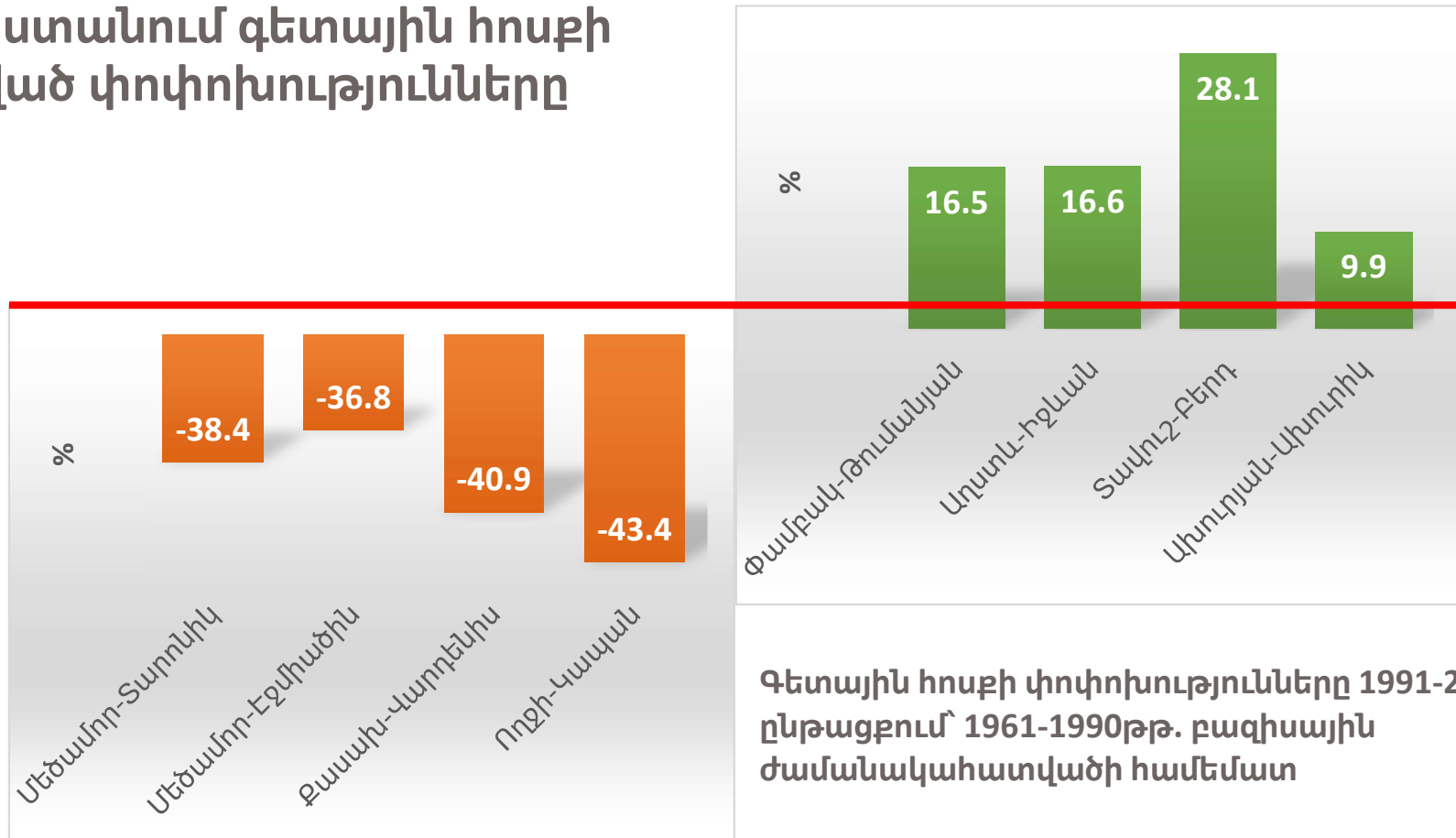

1961-1990 միջին՝ +5.5°C
2019՝ +7.5°C

4-րդ Ազգային
հաղորդագրություն

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Հայաստանում գետային հոսքի դիտված փոփոխությունները

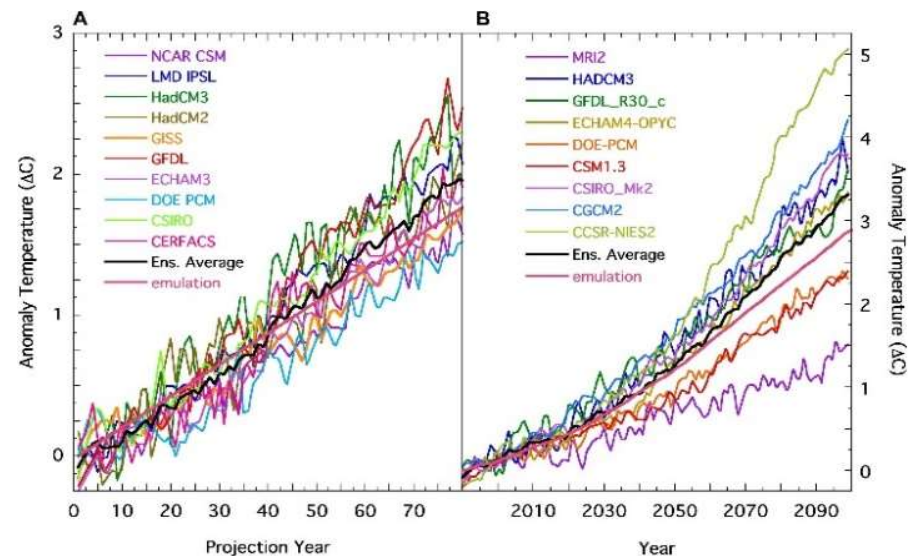
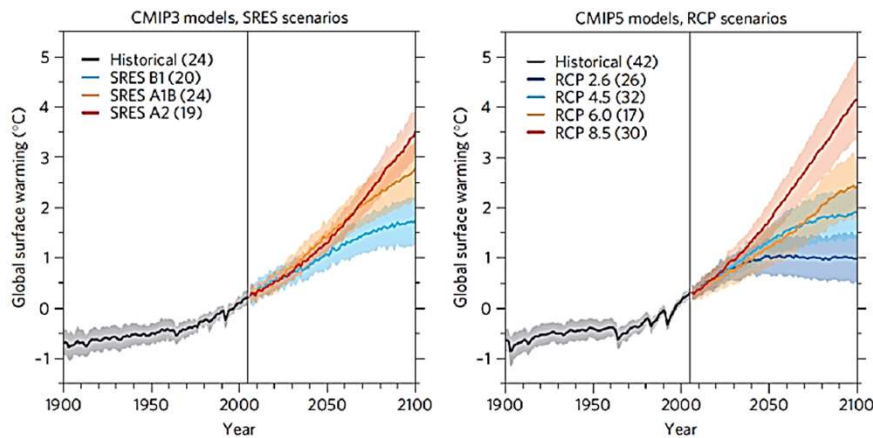
Գետային հոսքի փոփոխությունները 1991-2020թթ. ընթացքում՝ 1961-1990թթ. բազիսային ժամանակահատվածի համեմատ

Վերլուծության աղբյուրը՝ «Կլիմայի փոփոխության պայմաններում ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում իրավական, ինստիտուցիոնալ, խոցելիության գնահատման և հարմարվողականության պլանավորման բացերի ու խոչընդոտների բացահայտում և վերլուծություն»: Տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀ ՇՄՆ «Հիդրոոգերաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Հայաստանում կլիմայի փոփոխության կանխատեսումների գնահատման ժամանակ կիրառված տվյալները, սցենարները և մոդելները

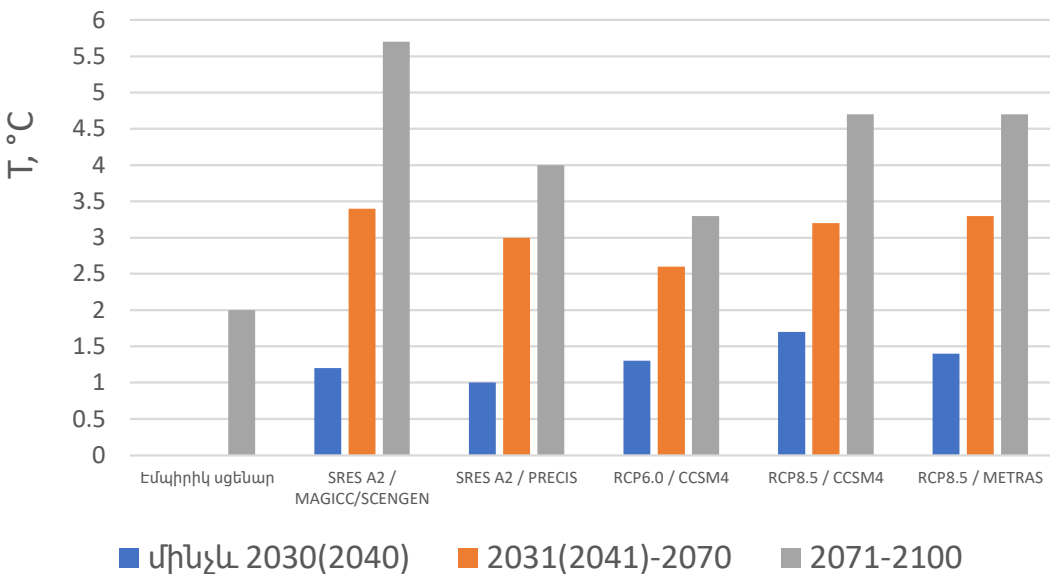
- Բազային տվյալներ՝ 1961-1990թթ. (օդի ջերմաստիճան, տեղումներ, փաստացի գետային հոսք)
- Արտանետումների սցենարներ՝ SRES (A1, B1, A2, B2); RCP (6.5, 8.5)
- Գնահատման ժամանակահատվածներ՝ 2030 (2040), 2070, 2100
- Կլիմայական մոդելներ՝ գլոբալ (GCM) և ռեգիոնալ (RCM) մոդելներ (PRECIS, CCSM4, METRAS...)
- Հիդրոլոգիական մոդելներ՝ ռեգրեսիոն հավասարումներ, WEAP, DSS...

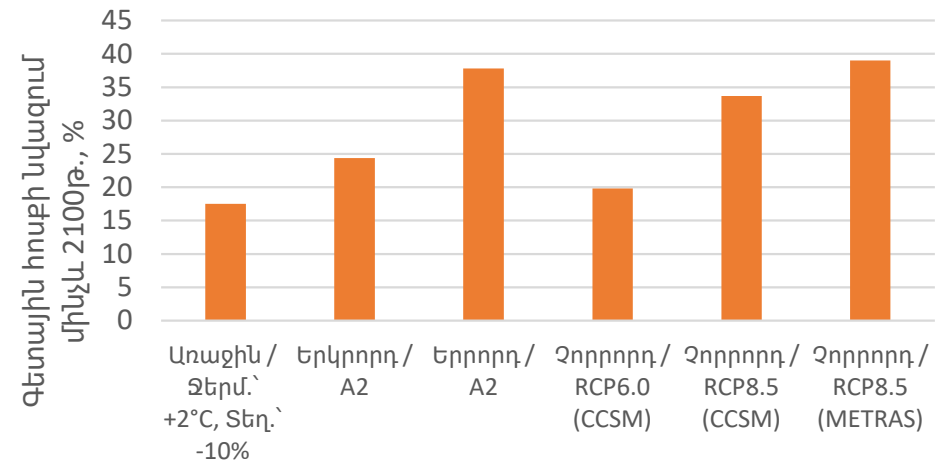
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Օդի ջերմաստիճանի փոփոխությունը և գետային հոսքի խոցելիությունը

Օդի ջերմաստիճանի կանխատեսվող աճը

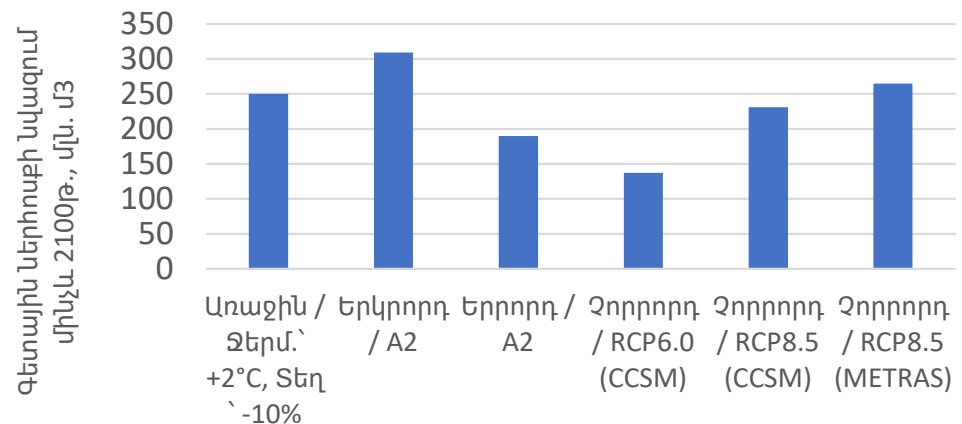

ՀՀ ընդհանուր գետային հոսքի կանխատեսվող նվազումը մինչև 2100թ.

Կիրառված սցենարներ

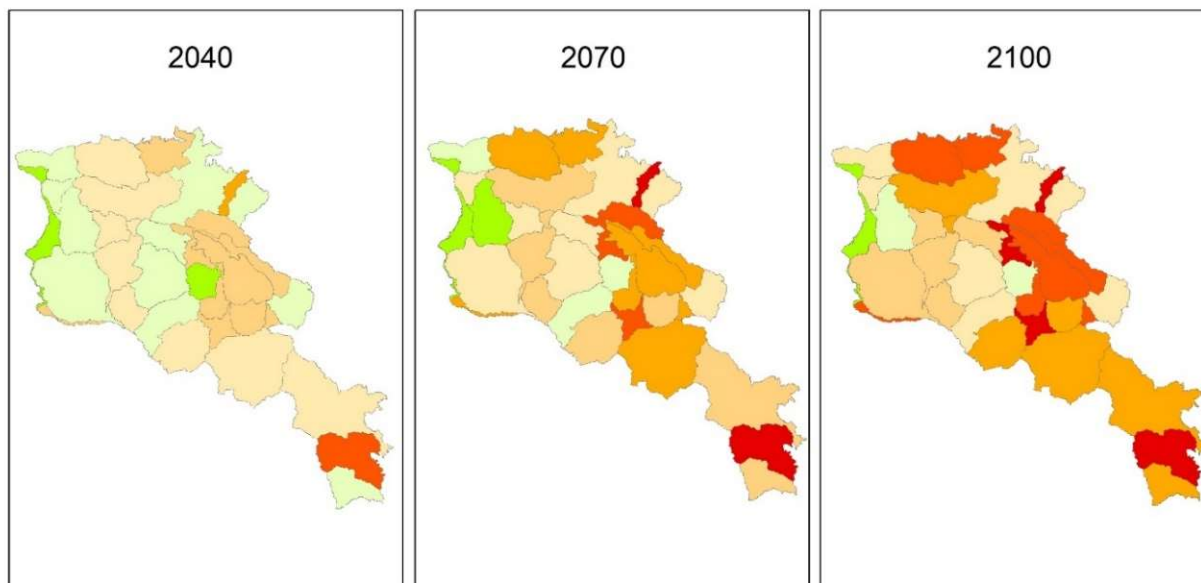
Սևանա լիճ գետային ներհոսքի կանխատեսվող նվազումը մինչև 2100թ.

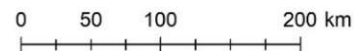
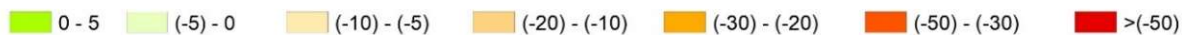
Կիրառված սցենարներ

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ջրային ռեսուրսների խոցելիությունը կլիմայի փոփոխությունից, IPCC RCP8.5 սցենար, METRAS մոդել

Շեղումը բազիսայինի նկատմամբ, %

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Բացեր հիդրոսֆերաբանական մոնիտորինգի տվյալներում

Օդերևութաբանական և հիդրոլոգիական մոնիտորինգի համակարգում առկա են տվյալների բացեր, որոնք թույլ չեն տալիս անհրաժեշտ ճշտությամբ գնահատել.

- ա) հանրապետության ողջ տարածքում տեղումների քանակի փոփոխության միտումները,
- բ) բնական գետային հոսքի փոփոխությունները, ինչպես նաև մարդու կողմից իրականացվող ջրառի ազդեցությունը գետային հոսքի փոփոխության վրա,
- գ) գետավազանների ջրային և ջրատնտեսական հաշվեկշիռը,
- դ) էքստրեմալ հիդրոսֆերաբանական երևույթների (հեղեղում, սելավ, երաշտ, ցրտահարություն և այլն) ինտենսիվության փոփոխության միտումները:

Կլիմայական տարրերի փոփոխությունների կանխատեսումների ցածր հավաստիություն

Առաջարկներ

- Հոսքի ձևավորման գոտիներում 14 նոր հիդրոլոգիական դիտակետերի հիմնում
- Գետաբերանային հատվածներում գործող 4 հիդրոլոգիական դիտակետերի արդիականացում
- Գործող 2 օդերևութաբանական կայանների արդիականացում (ավտոմատ կայանների տեղադրում)
- Բարձրալեռնային գոտիներում հիմնել 5 նոր արդիական ավտոմատ օդերևութաբանական կայաններ

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

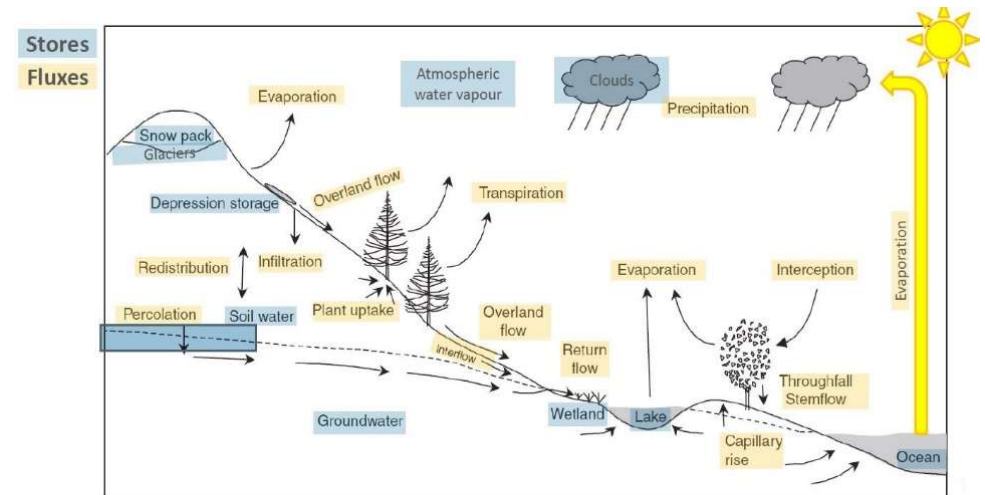
Հիդրոլոգիական մոդելների կիրառման համար անհրաժեշտ մուտքային տվյալների բացեր

Հիդրոլոգիական մոդելների՝ ինչպիսիք են WEAP, SWAT մոդելները, կիրառման համար անհրաժեշտ են հետևյալ մուտքային տվյալները.

- հիդրոոդերևութաբանական բնութագրիչներ
- ջրօգտագործման մասին տվյալներ
- հիդրոերկրաբանություն
- տեղագրություն
- գրունտների կազմ
- բուսականություն
- հողօգտագործում

Այս տվյալների զգալի մասը առկա չէ կամ գետավազանի մակարդակով բավարար մանրամասնությամբ ներկայացված չէ:

Գետավազանների ջրային հաշվեկշռի և ջրային ռեսուրսների վրա կլիմայի փոփոխության ազդեցությունների գնահատման ցածր հավաստիություն

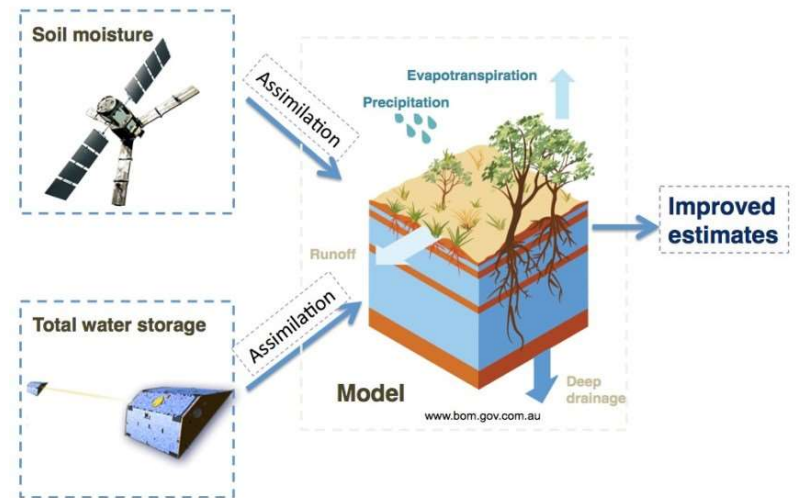
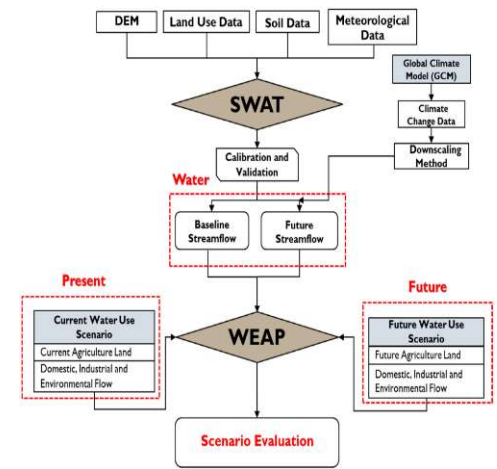
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Հեռազննման տվյալների օգտագործումը բացերի լրացման համար

Անհրաժեշտ է բացահայտել այն օպտիմալ մոդելները, որոնք կարող են գործարկվել՝ օգտագործելով երկրում առկա տվյալները և դրանց հետ համադրելով բաց արբանյակային տվյալները:

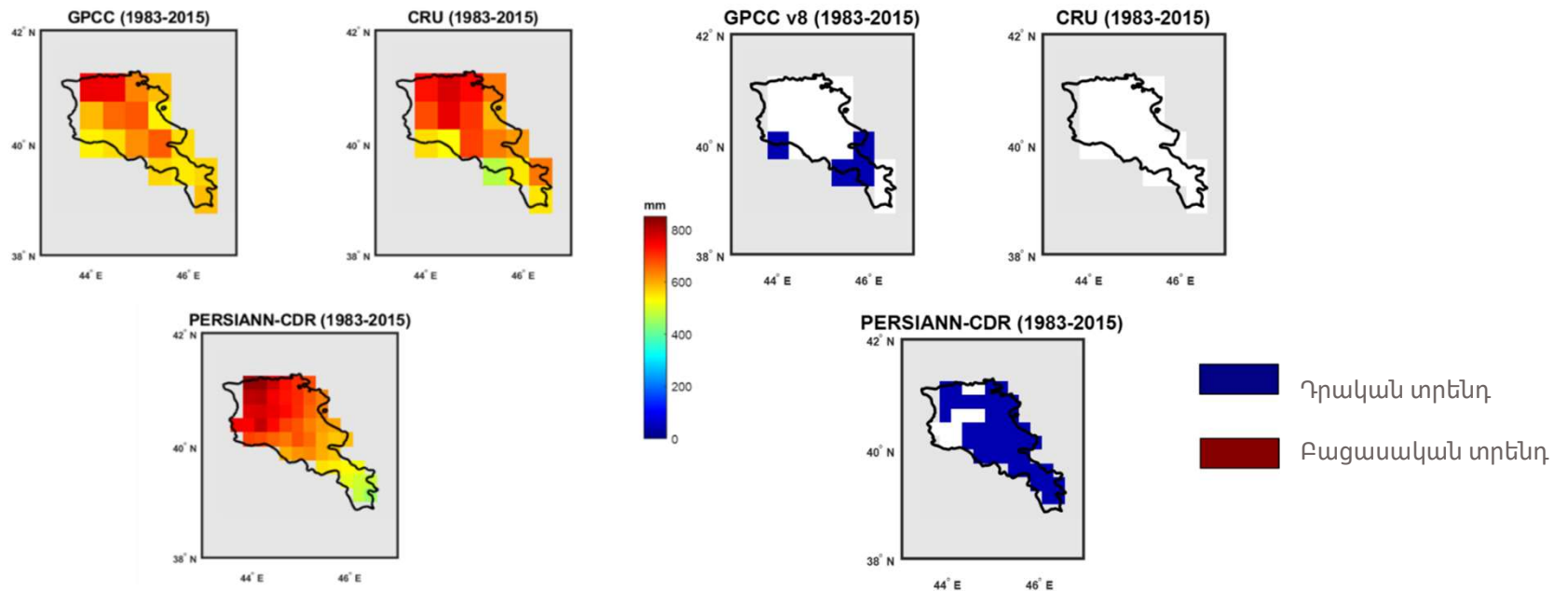
- Սևանա լճի ավազանի համար անհրաժեշտ է հիդրոլոգիական մոդել՝ ներկա և ապագա ջրային հաշվեկշռի ուղղությամբ սցենարներ գործարկելու նպատակով:
- Արարատյան դաշտի համար հարկավոր է իրականացնել ստորերկրյա ջրերի առավել մանրամասն մոդելավորում:

Քաղաքացիների ակտիվ մասնակցության ապահովում ջրային ոլորտի վրա կլիմայի փոփոխության ազդեցության գնահատումների համար անհրաժեշտ տվյալների հավաքմանը և վերլուծությանը:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Տեղումների տվյալների հավաքածուներ

Կալիֆորնիայի Իրվինի համալսարանի հիդրոոդերևութաբանության և հեռազննման կենտրոն (CHRS)

Այս տվյալները թույլ են տալիս լրացնել հանրապետությունում իրականացվող մթնոլորտային տեղումների վերգետնյա մոնիթորինգի տվյալների բացերը:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ջրի վերաբերյալ տվյալների այլ բացերի լրացում

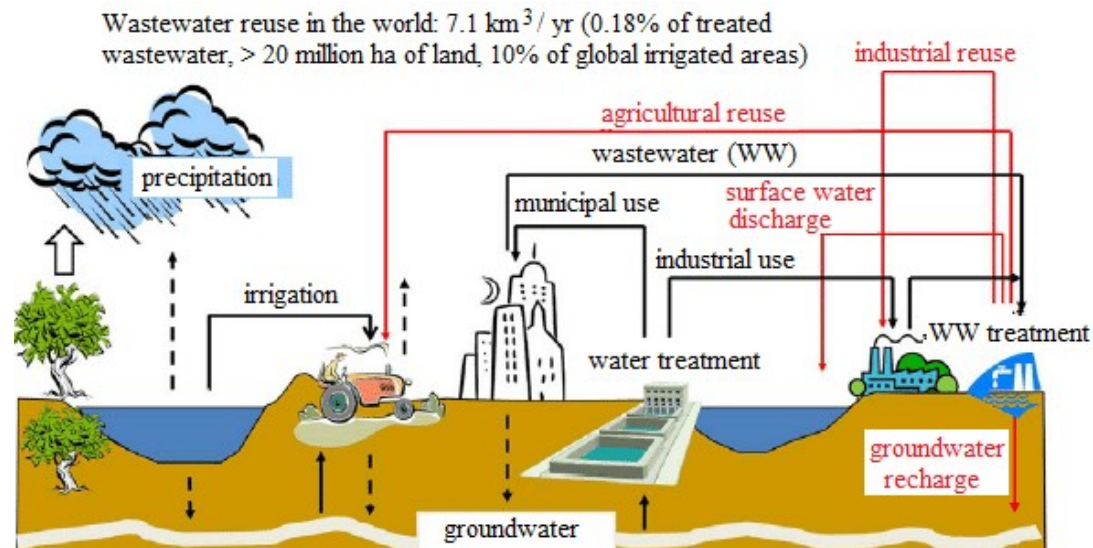
- Ջրառի (ինչպես մակերևութային, այնպես էլ ստորերկրյա ռեսուրսներից) մոնիթորինգի ցանցի ընդլայնում հատկապես Արարատյան դաշտում:
- 20 մլն մ³ ու ալելի ծավալով ջրամբարներում դիտարկումների շարժական չափիչ սարքերի տեղադրում՝ ջրի մակերևույթից գոլորշացման ծավալների որոշման նպատակով:

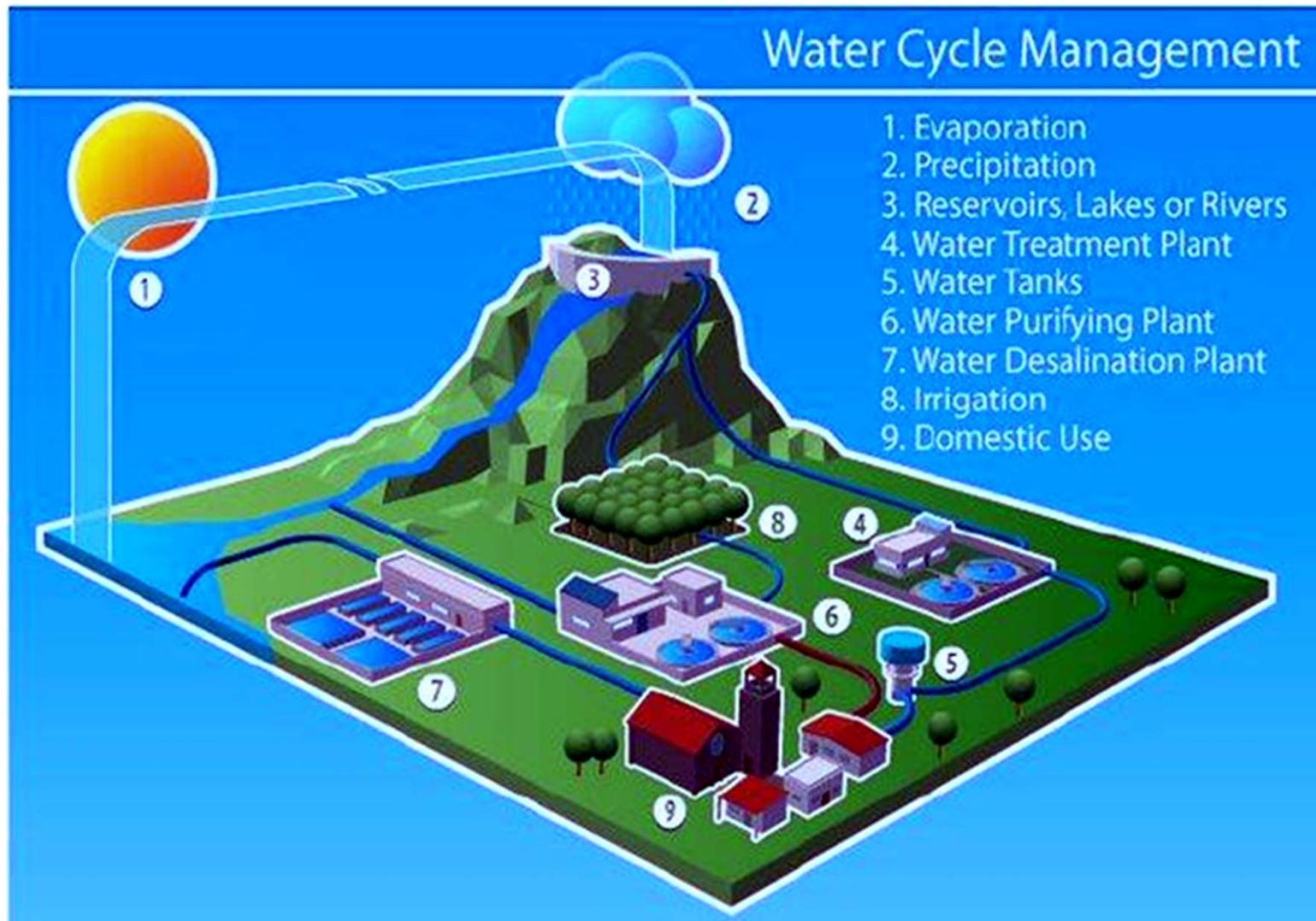
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

ԿՓ հարմարվողականության առաջնահերթ միջոցառումներ

- Կենցաղային և արդյունաբերական կեղտաջրերի արտանետումների և մաքրման ստանդարտների սահմանում կրկնակի ջրօգտագործման խթանման նպատակով:
- Ոռոգման ջրի քանակական նորմերի որոշում տարբեր մշակաբույսերի համար՝ հաշվի առնելով բնակլիմայական պայմանները և կլիմայի փոփոխության միտումները:
- Ոռոգման ջրի որակի նորմերի սահմանում:
- Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված հորդացումների ինտենսիվացման հետևանքով առաջ եկող պատվարների անվտանգության ռիսկերի, կառուցվող ջրամբարի շրջակայքում միկրոկլիմայական հնարավոր փոփոխությունների գնահատում:
- Ջրամբարների համար բնապահպանական թողքի հաշվարկում նոր մեթոդոլոգիայով, հաշվի առնելով ԿՓ ազդեցության ներքո գետային հոսքի կանխատեսվող փոփոխությունները:
- Բոլոր մակարդակներում բնապահպանական կրթության և ԿՓ վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի փոփոխության հարմարվողականություն (ԿՓՀ)

Իրական կամ կանխատեսվող կլիմայի փոփոխության և դրա հետևանքների ճշգրտման գործընթացը.

- Մարդածին համակարգերում հարմարվողականությունը ձգտում է մեղմել կամ օգտագործել շահավետ հնարավորություններ:
- Որոշ բնական համակարգերում մարդու միջամտությունը կարող է նպաստել կանխատեսվող կլիմայի և դրա հետևանքների հարմարեցմանը (UNISDR 2015թ.):
- Մարդածին համակարգերում իրական կամ սպասվող կլիմային **հարմարվելու գործընթացը** և դրա հետևանքները՝ **վնասը չափավորելու** կամ **շահավետ հնարավորություններն** օգտագործելու համար:
- Բնական համակարգերում իրական կլիմային և դրա հետևանքներին հարմարվելու գործընթացը. մարդու միջամտությունը կարող է նպաստել կանխատեսվող կլիմայի հարմարեցմանը IPCC (2012, 2014):

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Հայեցակարգային փոփոխություններ

Ինքնավար հարմարվողականություն - ի պատասխան կլիմայի և դրա հետևանքների վերաբերյալ ունեցած փորձառության, առանց կլիմայի փոփոխության հստակ կամ գիտակցված պլանավորման, ուղղված է կլիմայի փոփոխության խնդրի լուծմանը: Կոչվում է ինքնաբուխ կամ, նաև ռեակտիվ հարմարվողականություն (IPCC 2014թ.):

Նախնական հարմարվողականություն - հարմարվողականություն, որը տեղի է ունենում նախքան կլիմայի փոփոխության ազդեցության բացահայտումը: Նաև կոչվում է նախաձեռնողական հարմարվողականություն: (IPCC 2007թ.):

Պլանավորված հարմարվողականություն – հարմարվողականություն, որն արդյունք է մտածված քաղաքական որոշման և հիմնված է այն գիտակցության վրա, որ պայմանները փոխվել են կամ մոտ են փոխվելուն, և անհրաժեշտ է գործողություն՝ վերադառնալու, պահպանելու կամ հասնելու ցանկալի վիճակի (Malik et al. 2010թ.):

Աստիճանական հարմարվողականություն – հարմարվողականության գործողություններ, երբ կենտրոնական նպատակն է պահպանել համակարգի կամ գործընթացի էությունն ու ամբողջականությունը նույն ծավալով:

Տրանսֆորմացիոն հարմարվողականություն - հարմարվողականություն, որն, ի պատասխան կլիմայի և դրա հետևանքների, փոխում է համակարգի հիմնարար հատկանիշները (IPCC 2014թ.):

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Հարմարվողականության տարբերակներ

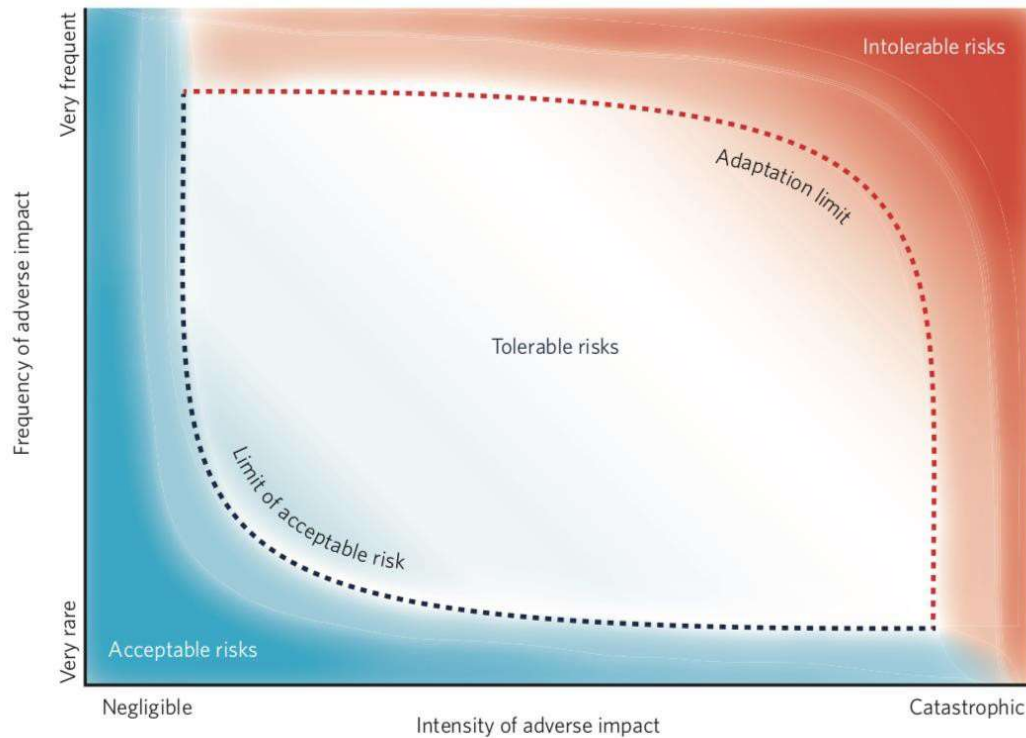
Հասանելի են մի շարք ռազմավարություններ և միջոցառումներ, որոնք կարող են բավարարել հարմարվողականության կարիքները: Այս գործողություններից շատերը համընկնում կամ լրացնում են ԱՌԿ գործողությունները:

Կոչտ հարմարվողականություն - > ինժեներատեխնիկական ենթակառուցվածքներ, որոնք չափազանց արդյունավետ են և բարդ	Փափուկ հարմարվողականություն (ուշադրությունը կենտրոնացված է տեղեկատվության, կարողությունների, քաղաքականության և ինստիտուցիոնալ փոփոխությունների վրա)	Էկոհամակարգերի վրա հիմնված հարմարվողականություն (օգտագործել բնության հնարավորությունները կլիմայի փոփոխության հետևանքներից պաշտպանվելու համար)
Պատնեշներ՝ սողանքային, հեղեղումներից վտանգներից պաշտպանվելու համար Պատվարներ՝ ջրհեղեղներից պաշտպանվելու համար Ոռոգման ենթակառուցվածքներ՝ գյուղատնտեսության համար	Միջոցներ վարքագծի փոփոխությունները խթանելու համար (գյուղատնտեսության դիվերսիֆիկացում) Վաղ ազդարարման համակարգեր Ռիսկի տարածման միջոցառումներ (ապահովագրություն, միկրոապահովագրություն) Կրթություն և կարողությունների զարգացում Իրազեկվածության բարձրացում Համայնքապետական հարմարվողականություն	Գետերի վերականգնում Պաշտպանիչ անտառներ Մանգրոնու թփուտների վերականգնում և կառավարում

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Հարմարվողականության սահմանները

Հարմարվողականության ոչ բոլոր կարիքներն է հնարավոր բավարարել, և հարմարվողականության ոչ բոլոր տարբերակներն է հնարավոր իրականացնել: Կան հարմարվողականության սահմաններ և սահմանափակումներ: Հարմարեցումը դա անվերջ գործընթաց չէ:

Որպես հարմարվողականության սահման կարող է դիտվել այն կետը, երբ այլևս հնարավոր չէ հարմարվողական գործողությունների միջոցով պաշտպանել միջավայրը անհանդուրժելի ռիսկից:

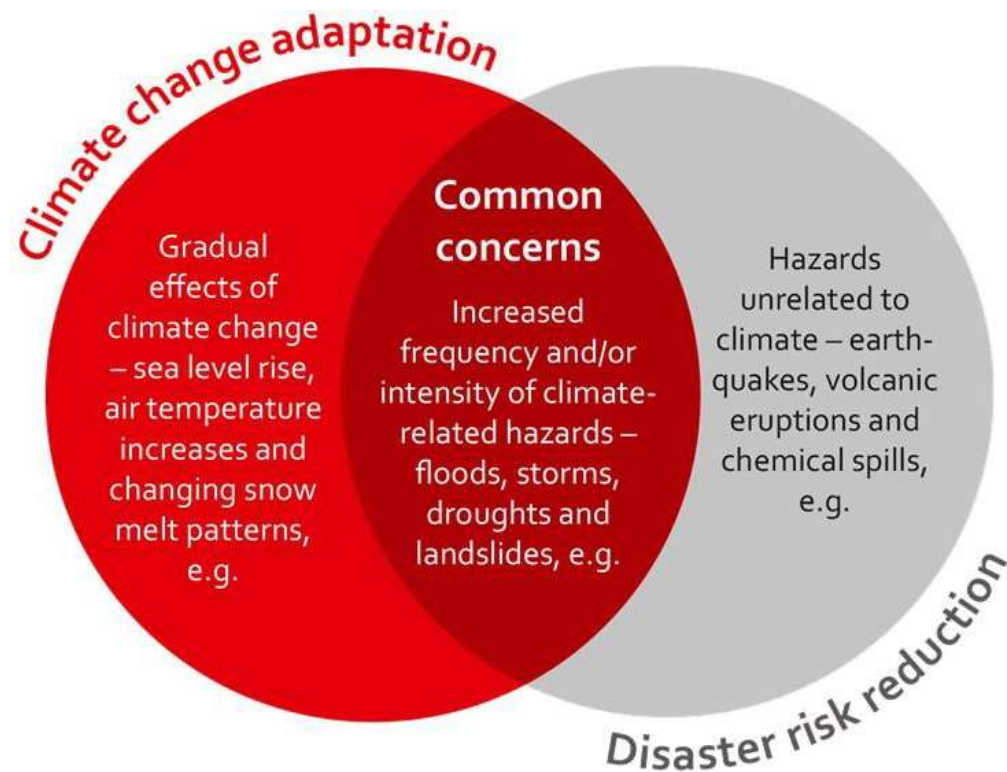
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Փոխկապվածությունն ու ընդհանրությունները ԱՌՆ և ԿՓՀ միջև

Աղետների ռիսկի, կայուն զարգացման և կլիմայի փոփոխության մարտահրավերները սերտորեն փոխկապակցված են: 1995 - 2015թթ ընկած ժամանակահատվածում բնական վտանգների հետևանքով գրանցված խոշոր աղետների 90%-ը կապված էր կլիմայի և եղանակի հետ, ինչպիսիք են սողանքները, հեղեղումները, փոթորիկները, ջերմային ալիքները և երաշտները:

Ինչպես ԱՌԿ-ն, այնպես էլ ԿՓՀ-ն հայեցակարգային շրջանակներ են, ուղղված աղետների ռիսկերը համակարգված կերպով նվազեցնելուն և դժվար կանխատեսվող փոփոխություններին հարմարվելուն:

Այս կառուցվածքային շրջանակները կիսում են ռիսկի բաղադրիչների և այն նվազեցնելու եղանակների ըմբռնումը, այն է՝ նվազագույնի հասցնել ռիսկի ազդեցությունը, նվազեցնել խոցելիությունը և ստեղծել կարողություններ բնական աղետների և կլիմայական ռիսկերի դեմ պայքարի համար:

Աղբյուր: DRRplatform.org

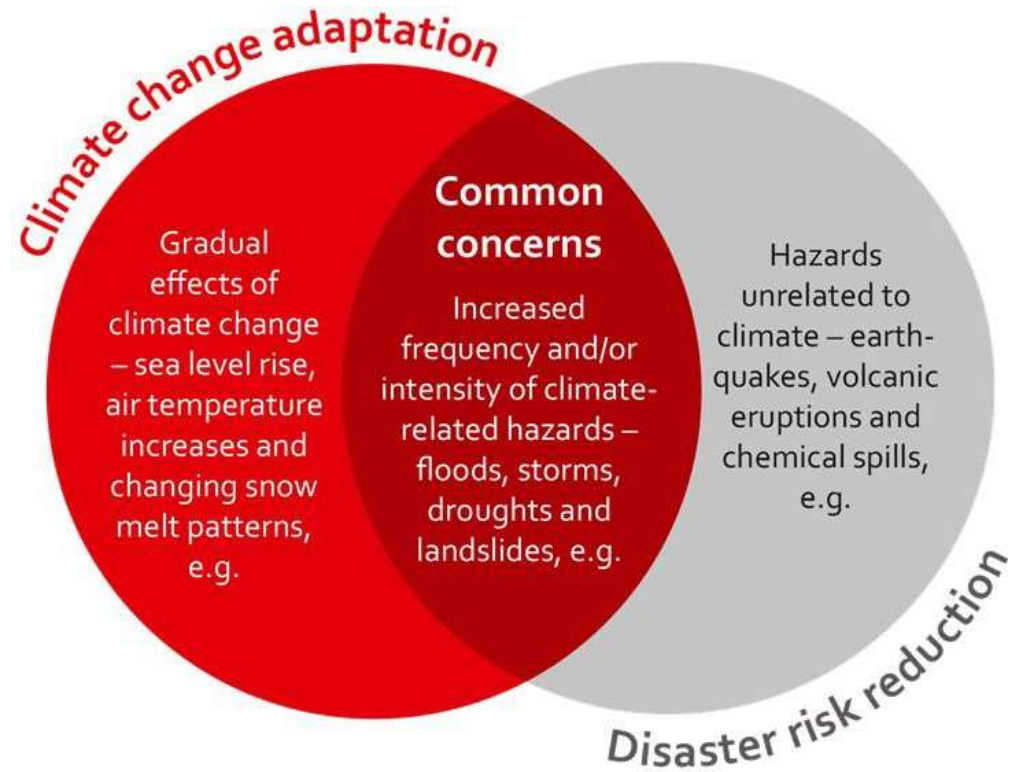
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Փոխկապվածությունն ու ընդհանրությունները ԱՌՆ և ԿՓՀ միջև

ԱՌԿ-ն որպես կառավարման ոլորտ աղետների ռիսկի գնահատման համար պատմականորեն հենվել է անցյալի աղետների վրա հիմնված կլիմայական և եղանակային ռիսկերի սցենարների վրա:

Սակայն այսօր կլիմայի փոփոխության պատճառով այդ սցենարները դառնում են պակաս հուսալի:

Սա այն դեպքն է, երբ ԿՓՀ-ն կարող է լինել տեղեկատվության օգտակար աղբյուր քննարկման համար, քանի որ այն իր մեջ ներառում է կլիմայի կանխատեսումներ և գնահատում, թե ինչպես են փոխվում ռիսկերը ժամանակի մեջ:

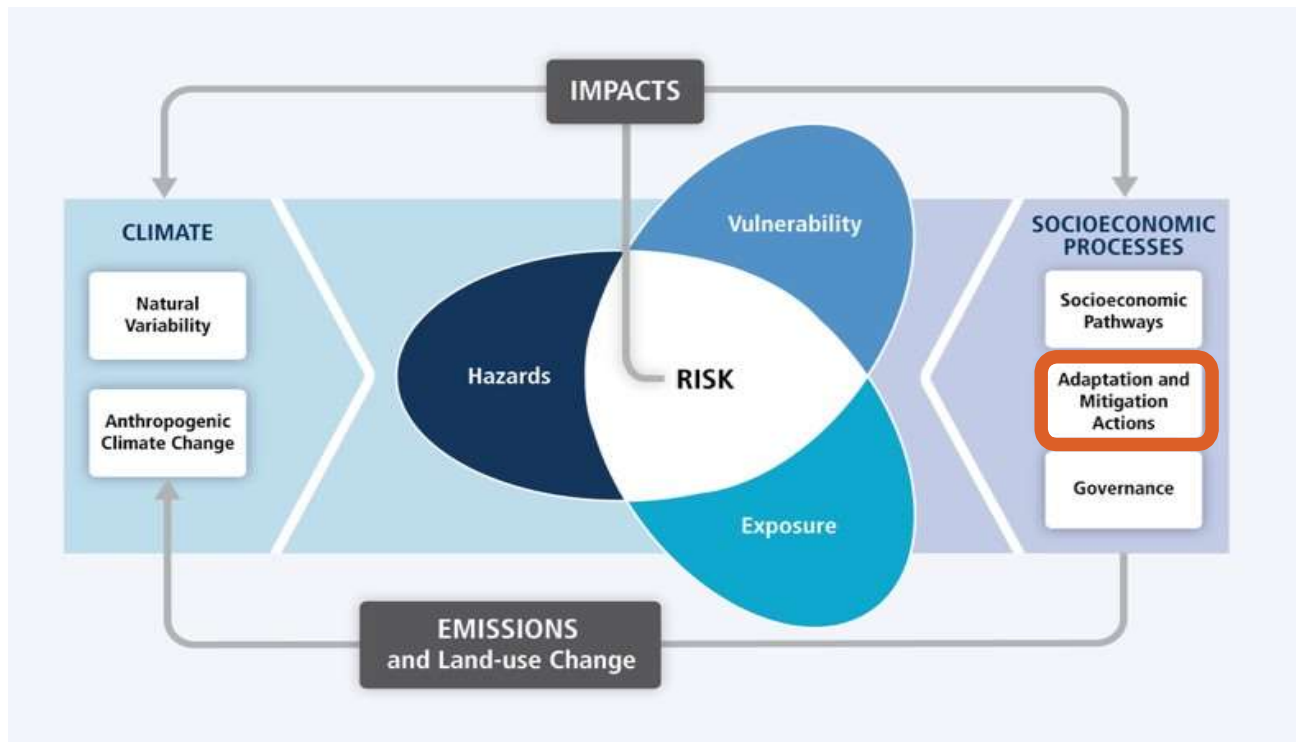
Աղբյուրը՝ DRRplatform.org

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ		ԸՆԴՀԱՆՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԱՌՆ	ԿՓՀ	
Վերաբերվում է բոլոր տեսակի վտանգներին՝ երկրաբանական, հիդրոոդերևութաբանական, կլիմայական, կենսաբանական, տեխնոլոգիական կամ արդյունաբերական	Անդրադառնում է կլիմայի հետ կապված վտանգներին, նաև ուսումնասիրում է ԿՓ լրացուցիչ աստիճանական ազդեցությունները (օր.՝ ծովի մակերևույթի բարձրացում, օդի ջերմաստիճանի բարձրացում, ձնհալք, կենսաբազմազանության կորուստ)	Երկուսն էլ կենտրոնանում են կլիմայի հետ կապված վտանգների և կլիմայական ծայրահեղությունների վրա (օր.՝ սողանք, փոթորիկ, ջրհեղեղ, երաշտ), չնայած ԱՌԿ-ն ավելի ու ավելի է անդրադառնում կլիմայի աստիճանական փոփոխության հետևանքներին, օր.՝ ծովի մակերևույթի բարձրացում
Ժամկետը՝ անհապաղ - միջնաժամկետ Ամենամեծ մտահոգությունը կապված է ներկայիս, այսինքն առկա ռիսկերի հետ	Ժամկետը - երկարաժամկետ: Ամենամեծ մտահոգությունը կապված է ապագայի հետ՝ բախում անորոշության, նոր ռիսկերի հետ:	ԱՌԿ դառնում է ավելի հեռանկարային: Կլիմայի առկա փոփոխականությունը կլիմայի փոփոխության ելակետն է:
Ծագումն ու մշակույթն աղետին հաջորդող մարդասիրական օգնության մեջ է	Ծագումն ու մշակույթը՝ գիտական տեսության մեջ է	
Դերակատարներ – ավանդաբար մարդասիրական և քաղաքացիական պաշտպանության ոլորտներից	Դերակատարներ - ավանդաբար գիտական և բնապահպանական ոլորտներից	ԱՌԿ-ն և ԿՓՀ-ն դառնում են ավելի բազմաբնույթ և կախված են տարբեր ոլորտների շահառուներից (օր.՝ ճարտարագիտություն, ջուր, գյուղատնտեսություն, առողջապահություն, շրջակա միջավայր...)
Գործունեությունը, ընդհանուր առմամբ, ավելի լայնածավալ է՝ սկսած աղետների պատրաստվածությունից (վաղ նախազգուշացում, արտակարգ իրավիճակների պլանավորում և այլն) մինչև կանխարգելում, վերականգնում	Գործողությունները, ընդհանուր առմամբ, ավելի սահմանափակված են կանխարգելման, մեղմման, պատրաստվածության և հարմարվողական կարողությունների ձևավորմամբ, սովորաբար բացառվում է աղետից հետո արձագանքումը	ԱՌԿ և ԿՓՀ գործառույթները հաճախ համընկնում են աղետների պատրաստվածության և կանխարգելման/մեղմացման ոլորտներում, չնայած ավելի շատ են հաշվի առնվում ԿՓ խնդիրները աղետից հետո վերականգնման/վերակառուցման ընթացքում
Կիրառվող և մշակված գործիքների ամբողջական տեսականի	Մշակման փուլում գտնվող գործիքների սահմանափակ տեսականի	Աճում է հարմարվողականության լրացուցիչ գործիքների և ԱՌԿ-ից դասեր քաղելու անհրաժեշտության ըմբռնումը
Քաղաքական հետաքրքրությունը՝ հաճախ ցածրից չափավոր	Նոր ձևավորվող օրակարգ, քաղաքական մեծ հետաքրքրություն	ԱՌԿ և ԿՓՀ նկատառումներն աստիճանաբար ինտեգրվում են տեղական և ազգային զարգացման ռազմավարություններում և դիտվում որպես նախապայման կայուն զարգացման համար

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՁՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կլիմայի փոփոխության միջկառավարական հանձնաժողովի (IPCC) հայեցակարգը ԱՌՆ և ԿՓՀ հեռանկարների ինտեգրում

From IPCC AR5 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability

- Մի կողմից ճանաչել կլիմայի դերը որպես վտանգների և ռիսկերի գործոն:
- Մյուս կողմից, ընդունել սոցիալտնտեսական գործընթացների հավասարապես կարևոր դերը խոցելիության և ազդեցության խթանման գործում:
- Կլիմայի փոփոխությունը ավելի ու ավելի հաճախ ներկայացվում է որպես ռիսկերի կառավարմանն ուղղված մարտահրավեր:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ջրհեղեղից և սողանքից առաջացած աղետ - Կեդարնավ, Հնդկաստան, հունիսի 16-17, 2013թ.

- **Խոցելիության բաղադրիչ**

- Վաղ ազդարարման համակարգերի բացակայություն, հեռավոր գյուղ, սահմանափակ տրանսպորտային և կապի ցանցեր

- **Սպառնալիքի բաղադրիչ**

- Մեծ թվով տաճար այցելող ուխտավորներ

- **Վտանգի բաղադրիչ**

- Անսովոր վաղ գարնանային ձնհալք
- Հունիս ամսվա համար անսովոր հորդառատ անձրևներ
- Լճի արտահոսք -> սելավային հոսքեր

- **Կլիմայի փոփոխությունը որպես շարժիչ ուժ**

- Նահանջող սառցադաշտ -> ոչ կայուն լճի պատվար
- Հորդառատ տեղումների աճ
- Ձյան ծածկույթի ժամկետների և տևողության փոփոխություն

Ավելի քան 6000 զոհ, անթիվ վնասված ճանապարհներ և կամուրջներ, խաթարված կամ ավերված 30 հիդրոէլեկտրակայան

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կապը կլիմայի փոփոխության, աղետների և էկոհամակարգերի միջև

Բնական վտանգների հետ կապված աղետների ռիսկը, կլիմայի փոփոխությունն ու դեգրադացիան, էկոհամակարգերը և այլ բնական ռեսուրսներ սերտորեն փոխկապակցված են: Վնասված էկոհամա կարգերը շատ հաճախ մարդկային միջամտության և դեգրադացիայի արդյունք են, սակայն կարող են լինել նաև աղետի հետևանք: Իրենց հերթին, դրանք նոր ռիսկերի աղբյուր են:

Առողջ և լավ կառավարվող էկոհամակարգեր

- Բարձրացնել դիմակայունությունն աղետների նկատմամբ **տեղական մակարդակում**՝ պահպանելով ապրուստի միջոցները և ապահովելով տեղական բնակչությունն առաջին անհրաժեշտության առարկաներով:
- Ունենալ **աղետի ռիսկերը կանխելու և նվազեցնելու ներուժ**՝ ստեղծելով բնական բուֆերներ կամ պաշտպանիչ խոչընդոտներ, օրինակ՝ հեղեղումների և սողանքների մեղմում, ջրի ֆիլտրման և կլանման միջոցով:

Վնասված էկոհամակարգեր

- Չեն կարող մեղմել ռիսկերը (օր.՝ մարջանային խութերը կամ մանգրերը, որոնք նվազեցնում են երոզիայի վրա ֆիզիկական ազդեցությունը) կամ նվազեցնել բնական աղետների ազդեցությունը (օր.՝ հեղեղաջրերի պահպանումը կամ հեղեղված հողերից ջրի ավելցուկի հեռացումը, բուսականության միջոցով հողի խոնավության պահպանումը):
- Հաճախ ունենում են անուղղակի բացասական հետևանքներ և կարող են առաջացնել **աղետի նոր ռիսկեր**, օր.՝ հիվանդությունների կամ վնասատուների բռնկում, առանցքային տեսակների կենսամիջավայրի կորուստ, ռեսուրսների սակավություն՝ որպես կոնֆլիկտ առաջացնելու հնարավորություն:

Աղբյուրը՝ The Partnership for Environment and Disaster Risk Reduction (PEDRR)
[Source: DRRplatform.org]

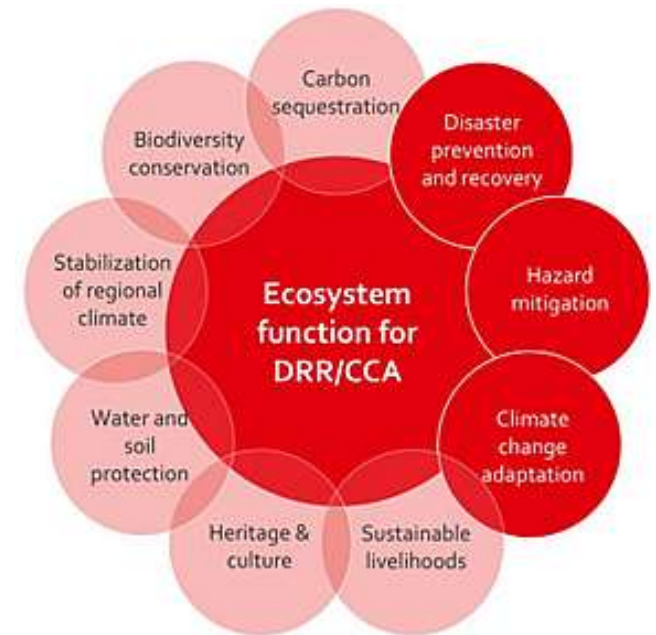
ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ԱՌՆ և ԿՓՀ ռազմավարությունները Էկոհամակարգերի վրա հիմնված մոտեցումներում

«Էկոհամակարգի վրա հիմնված ԱՌՆ-ն» վերաբերվում է այն մոտեցմանը, որը խթանում է ԱՌՆ, ԿՓՀ և բնական ռեսուրսների կառավարման համադրումը: Այն է՝

- Նպաստել ռիսկերի համապարփակ գնահատման գործընթացին՝ ընդգրկելով բնական վտանգների, կլիմայի փոփոխության և Էկոհամակարգերի (մարդածին) դեգրադացիայի ոլորտները,
- խթանել ԱՌՆ, ԿՓՀ և Էկոհամակարգերի փոխգործակցությունը. Կավերացնել և խթանել առողջ Էկոհամակարգերը՝ որպես ռիսկերի նվազեցման միջոց,
- Էկոհամակարգերի մասնակցային կառավարում տարբեր դերակատարների ընդգրկմամբ՝ Էկոհամակարգերի պաշտպանության և տնտեսական հետաքրքրությունների հավասարակշռության ապահովման միջոցով,
- խթանել կայուն գործելաձևերը, օրինակ՝ ռեսուրսախնայողական գյուղատնտեսություն, ջրային ռեսուրսների ինտեգրված կառավարում, հողերի օգտագործման ինտեգրված կառավարում,
- հաշվի առնել, որ Էկոհամակարգերի վրա հիմնված ԱՌՆ-ն կարող նվազեցնել, բայց ոչ վերացնել ռիսկերը:

Էկոհամակարգերի վրա հիմնված ԱՌՆ և ԿՓՀ արդյունավետությունը

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Էկոհամակարգերի վրա հիմնված աղետների ռիսկի նվազեցման առանցքային տարրերը.

1. Էկոհամակարգերն ունեն բազմաթիվ գործառույթներ և ծառայություններ:
2. Էկոհամակարգերի վրա հիմնված ռիսկերի նվազեցումը կապված է կայուն կենսապահովման և զարգացման հետ:
3. Բնապահպանական ռացիոնալ կառավարումը ԱՌՆ ռազմավարության տարրերից մեկն է:
4. Բնապահպանական կառավարումը կարևոր նշանակություն ունի կլիմայի փոփոխության և ծայրահեղ կլիմայական երևույթների հետ կապված ռիսկերը նվազեցնելու համար:
5. Բնապահպանական մոտեցումների ինտեգրումն աղետների ռիսկի կառավարման մեջ պահանջում է բազմոլորտային և միջառարկայական համագործակցություն:
6. Կարևոր է տեղական մակարդակի շահագրգիռ կողմերին ներգրավել որոշումների կայացման գործընթացում:
7. Էկոհամակարգերի կառավարման գործընթացում առկա մեխանիզմներն ու գործիքները հնարավորություն են տալիս ինտեգրելու ԱՌՆ նկատառումները:

Աղբյուրը՝ DRRplatform.org

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՁՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

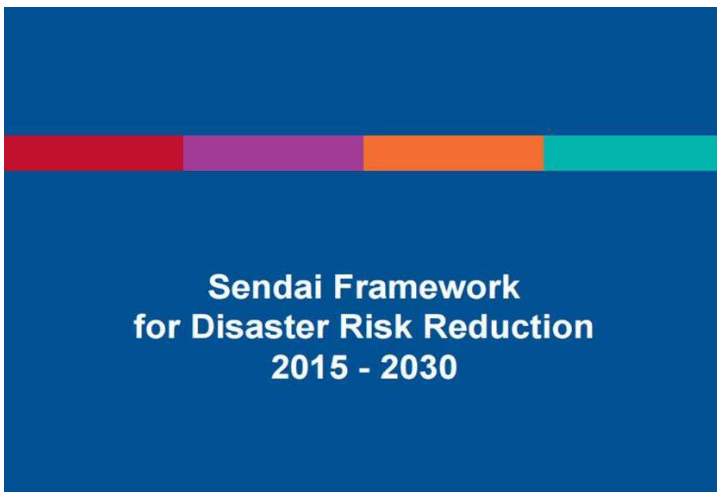
ԱՌՆ և ԿՓՀ միջազգային շրջանակները

2015թ. համաշխարհային հանրությունը համաձայնության եկավ քաղաքականության երեք կարևոր շրջանակների վերաբերյալ

- Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի գործողությունների շրջանակային ծրագիր (ՍԳԾ)
- Կայուն զարգացման նպատակներ (ԿՁՆ)
- Փարիզյան կլիմայական համաձայնագիր

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

ա) Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի գործողությունների շրջանակային ծրագիր

Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի գործողությունների շրջանակային ծրագիրը (ՍԳՇԾ)՝ Հյուսիսային գործողությունների ծրագրի իրավահաջորդն է:

Այն ընդունվել է 187 պետությունների կողմից 2015թ.մարտին ճապոնիայի Սենդայ քաղաքում կայացած ՄԱԿ-ի՝ Աղետների ռիսկի նվազեցման երրորդ համաշխարհային համաժողովում:

Շրջանակային ծրագիրը կգործի 2015-2030թթ ընթացքում՝ ՄԱԿ-ի Աղետների ռիսկի նվազեցման գրասենյակի օժանդակությամբ:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿԶՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

[Դիտեք ՍԳՇԾ այս կարճ ֆիլմը \(4 րոպե\) https://www.youtube.com/watch?v=M9m6mb-bIYM](https://www.youtube.com/watch?v=M9m6mb-bIYM)

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի գործողությունների շրջանակային ծրագիր
Նպատակ 1. ...կանխարգելել նոր և նվազեցնել գոյություն ունեցող աղետի ռիսկերը...

Վտանգի և ռիսկի գնահատում

4 գերակա ուղղություն

- Աղետների ռիսկի գիտակցում. վտանգի բնութագրերի տվյալներ և մոդելներ, խոցելիություն, կարողություն, սպառնալիք:
- Ամրապնդել աղետների ռիսկի կառավարումն ազգային, տարածաշրջանային և գլոբալ մակարդակներում՝ աղետների ռիսկի հաղթահարման համար:
- Ներդրումներ անել աղետների ռիսկի նվազեցման ոլորտում դիմակայունության ամրապնդման համար՝ բնակարանային ապահովում, առողջություն, ջուր, Էկոհամակարգի կառավարում, շրջակա միջավայր, կենսամիջոցներ:
- Բարձրացնել աղետների պատրաստվածությունն արդյունավետ արձագանքման և «ավելի լավ վերականգնման» համար՝ վաղ ազդարարում, կառուցվածքային չափորոշիչներ, վարժանքներ, քաղաքացիական պաշտպանություն:

7 թիրախ մինչև 2030թ. ...

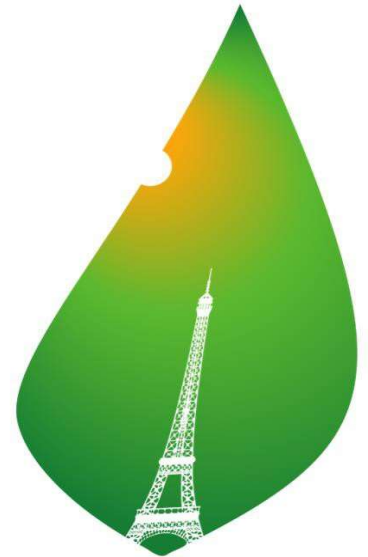
- ↓ Մահացության դեպքերի թիվն աղետներից
- ↓ Տուժած մարդկանց թիվը
- ↓ Տնտեսական կորուստները
- ↓ Ենթակառուցվածքների վնասը
- ↑ ԱՌՆ ազգային, տեղական կառույցները
- ↑ Միջազգային համագործակցությունը
- ↑ Տեղեկատվությունը վաղ ազդարարման և աղետների ռիսկի վերաբերյալ

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

գ) Կլիմայի փոփոխության վերաբերյալ Փարիզյան համաձայնագիրը

Հիմնական տվյալներ

- Կլիմայի փոփոխության կոնվենցիան ստորագրած կողմերի 21-րդ համաժողովը
Դեկտեմբեր 2015թ., Փարիզ
- Իրավաբանորեն պարտավորեցնող համաձայնագիր՝ ստորագրված 194 և վավերացված 147 կողմերի կողմից
Յունիս, 2017թ.
- Իրականացվում է ՄԱԿ-ի կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիայի առաջնորդմամբ: *ՄԿՓՇԿ/UNFCCC.*

PARIS2015
UN CLIMATE CHANGE CONFERENCE
COP21·CMP11

Աղբյուր: DRRplatform.org

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻՉՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Փարիզյան համաձայնագրի հիմնական տարրերը

- **Ջերմություն.** Պահել գլոբալ միջին ջերմաստիճանի բարձրացումը նախաարդյունաբերական մակարդակները գերազանցող 2 °C-ից բավականին ցածր և ջանքեր գործադրել սահմանափակելու ջերմաստիճանի բարձրացումը նախաարդյունաբերական մակարդակից 1,5 °C-ով:
- **Կլիմայի փոփոխության մեղմացում.** Հնարավորինս շուտ հասնել ջերմոցային գազերի (GHG) արտանետումների համաշխարհային նշանակետին:
- **Հարմարվողականություն.** Հաստատվել է հարմարվողականության գլոբալ նպատակը. հարմարվողականությունը ճանաչվել է որպես գլոբալ մարտահրավեր՝ ուշադրությունը հատկապես կենտրոնացնելով խոցելի երկրների վրա:
- **Տարբերակված պարտականություններ.** Չարգացած երկրները պետք է շարունակեն առաջատար լինել ջերմոցային գազերի կրճատման հարցում, զարգացող երկրները խրախուսվում են ընդլայնել իրենց մեղմման ջանքերը:
- **Ֆինանսներ.** Չարգացած երկրներից ամենաքիչը 100 միլիարդ ԱՄՆ դոլար կտրամադրվի զարգացող երկրներին 2020-2025 թվականների ընթացքում:
- **Կորուստ և վնաս.** Խոցելի երկրների կողմից կլիմայի փոփոխության պատճառով կրած կորուստները կանխելու, նվազագույնի հասցնելու և դրանք լուծելու անհրաժեշտության ճանաչում:
- **Վերանայման մեխանիզմ.** Վերանայել յուրաքանչյուր հինգ տարին մեկ՝ սկսած 2023 թվականից:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ազգային գործընթացներ Փարիզյան համաձայնագրի ներքո

Փարիզյան համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելուց հետո զարգացող երկրները մշակում են զարգացման պլաններ, որոնք կարևոր են նաև ԱՌՆ և ԿՓՀ համար:

- **Հարմարվողականության ազգային ծրագրեր (ՀԱԾ).** որպես միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հարմարվողականության կարիքները բացահայտելու և այդ կարիքները լուծելու ռազմավարություններ և ծրագրեր մշակելու ու իրականացնելու միջոց (տե՛ս՝ <http://www4.unfccc.int/nap/Pages/Home.aspx>):

-> Կլիմայի հետ կապված վտանգների և ռիսկերի գնահատումը ՀԱՊ հիմնական բաղադրիչն է:

- **Ազգային մակարդակով սահմանված ներդրումներ (INDC).** փաստաթուղթ, որտեղ երկրները որոշում են Փարիզյան համաձայնագրի նպատակներին հասնելու իրենց մեղմման թիրախները: Շատ զարգացող երկրներ իրենց ՀԱԾ-ում ներառում են նաև կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության թիրախներ:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ամփոփում

Կլիման արագորեն փոխվում է ամբողջ աշխարհում, այդ թվում ջերմաստիճանի և տեղումների փոփոխություններ են կանխատեսվում նաև Հայաստանում: 21-րդ դարի վերջում RCP8.5 սցենարով կանխատեսվում է 5 °C տաքացում:

Ակնկալվում է, որ կլիմայի փոփոխությունները կհանգեցնեն ծայրահեղ անձրևների, հեղեղումների և սողանքների ավելացման, սակայն աճում են նաև ջերմային ալիքները, երաշտները և անտառային հրդեհները: Ընդհանուր առմամբ, պայմանները դառնում են ավելի փոփոխական և ծայրահեղ, ինչը լուրջ մարտահրավերներ է առաջացնում ԱՌԿ համար:

Աղետների ռիսկի, կայուն զարգացման և կլիմայի փոփոխության մարտահրավերները սերտորեն փոխկապակցված են: Հետևաբար, ԿՓՀ և ԱՌԿ ոլորտների միջև անհրաժեշտ է հաստատել սերտ փոխգործակցություն: Ռիսկերի կառավարման ռազմավարությունները պետք է լինեն հեռանկարային՝ հաշվի առնելով կլիմայի հետ կապված վտանգների ինտենսիվության և (կամ) հաճախականության ակնկալվող փոփոխությունները:

ԱՌԿ- ն ու կլիմայի հարմարվողականությունը ներառված են միջազգային քաղաքականության մեջ՝ «Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի գործողությունների շրջանակային ծրագիր»(ՍԳՇԾ), Կայուն զարգացման նպատակների (ԿՉՆ), ինչպես նաև Փարիզի համաձայնագրի ներքո: Սա երկրներին խրախուսում և խթանում է իրականացնել գործողություններ ուղղված կլիմայի և աղետների ռիսկի նվազեցմանը և ընդգծում, որ դիմակայունության ամրապնդումը հիմնարար է կայուն զարգացման հասնելու համար:

ԳԼՈՒԽ 1 - ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԵՐ, ԿԼԻՄԱՅԻ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՍԵՆԴԱՅ, ԿԱՅՈՒՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ (ԿՉՆ), ՓԱՐԻԶՅԱՆ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Գործնական աշխատանք՝
«խոցելի համայնքների խնդիրները»

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ Օ Ր Ե Ն Ս Գ Ի Ր Ք

(Ընդունված է 2001թ. մայիսի 2-ին)

Սույն օրենսգիրքը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորումը

Հոդված 3. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունը հողային հարաբերությունների կարգավորման բնագավառում

Հողային հարաբերությունների կարգավորման բնագավառում տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝

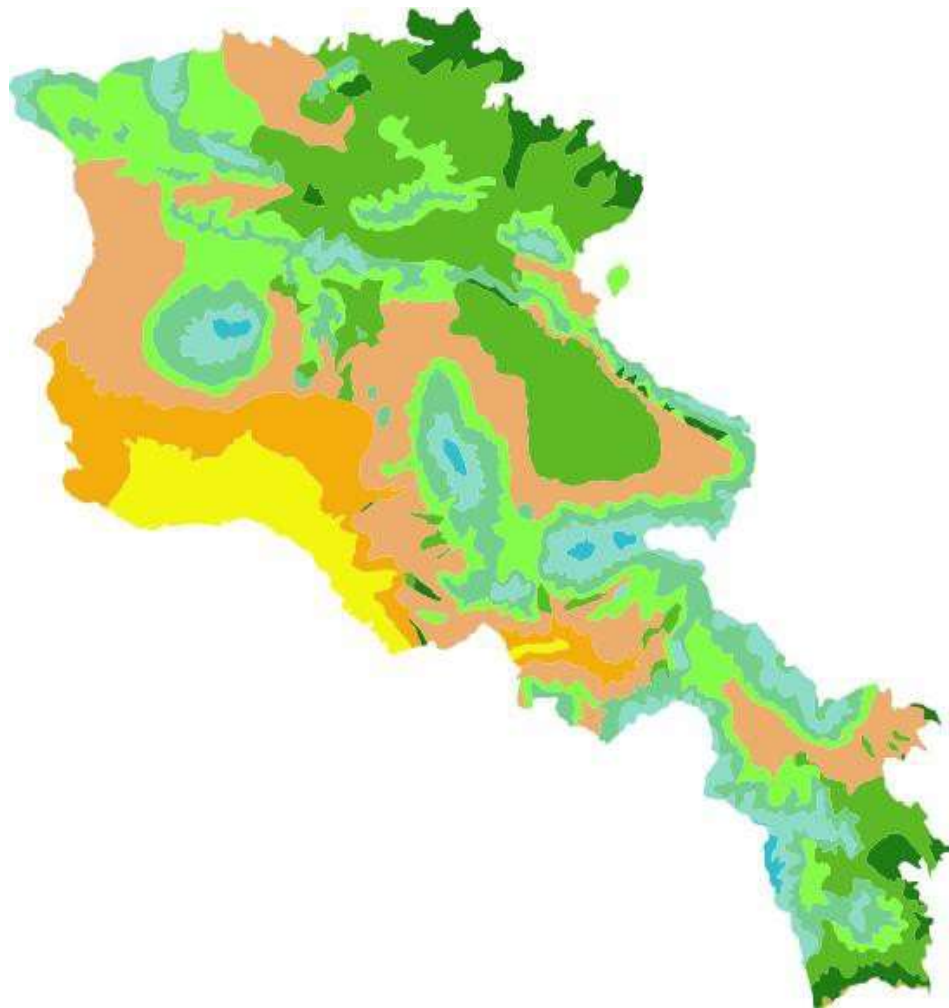
- 1) Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կազմում և հաստատում են համայնքի (բնակավայրի) գլխավոր հատակագիծը (այսուհետ՝ գլխավոր հատակագիծ), քաղաքաշինական գոտիավորման նախագիծն ու հողերի օգտագործման սխեման, ինչպես նաև սահմանում և փոփոխում են հողերի նպատակային և գործառնական նշանակությունը՝ կառավարության սահմանած կարգով:
- 2) Գլխավոր հատակագծին, քաղաքաշինական գոտիավորման նախագծին և հողերի օգտագործման սխեմային համապատասխան՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով տրամադրում ու հետ են վերցնում համայնքին և պետությանը սեփականության իրավունքով պատկանող հողամասերը:

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

- 3) Սահմանված կարգով տնօրինում են համայնքին սեփականության իրավունքով պատկանող հողամասերը:
- 4) Իրականացնում են`
 - հողերի ընթացիկ հաշվառումը,
 - հողի հարկի և պետական ու համայնքային հողերի վարձավճարների գանձումը,
 - հսկողությունը հողամասերի օգտագործման, դրանց նկատմամբ սահմանափակումների պահպանման նկատմամբ,
 - օրենքով սահմանված այլ լիազորություններ:
- 5) Աջակցում են`
 - հողերի պետական հաշվառմանը,
 - համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող հողամասերի պահպանության ապահովմանը,
 - բնապահպանական և պատմամշակութային նորմերի կիրառմանը և դրանց ուղղված միջոցառումների իրականացմանը,
 - անտառային հողերի օգտագործման սխեմաների հանրապետական և տարածքային նախագծերի իրականացմանը:

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

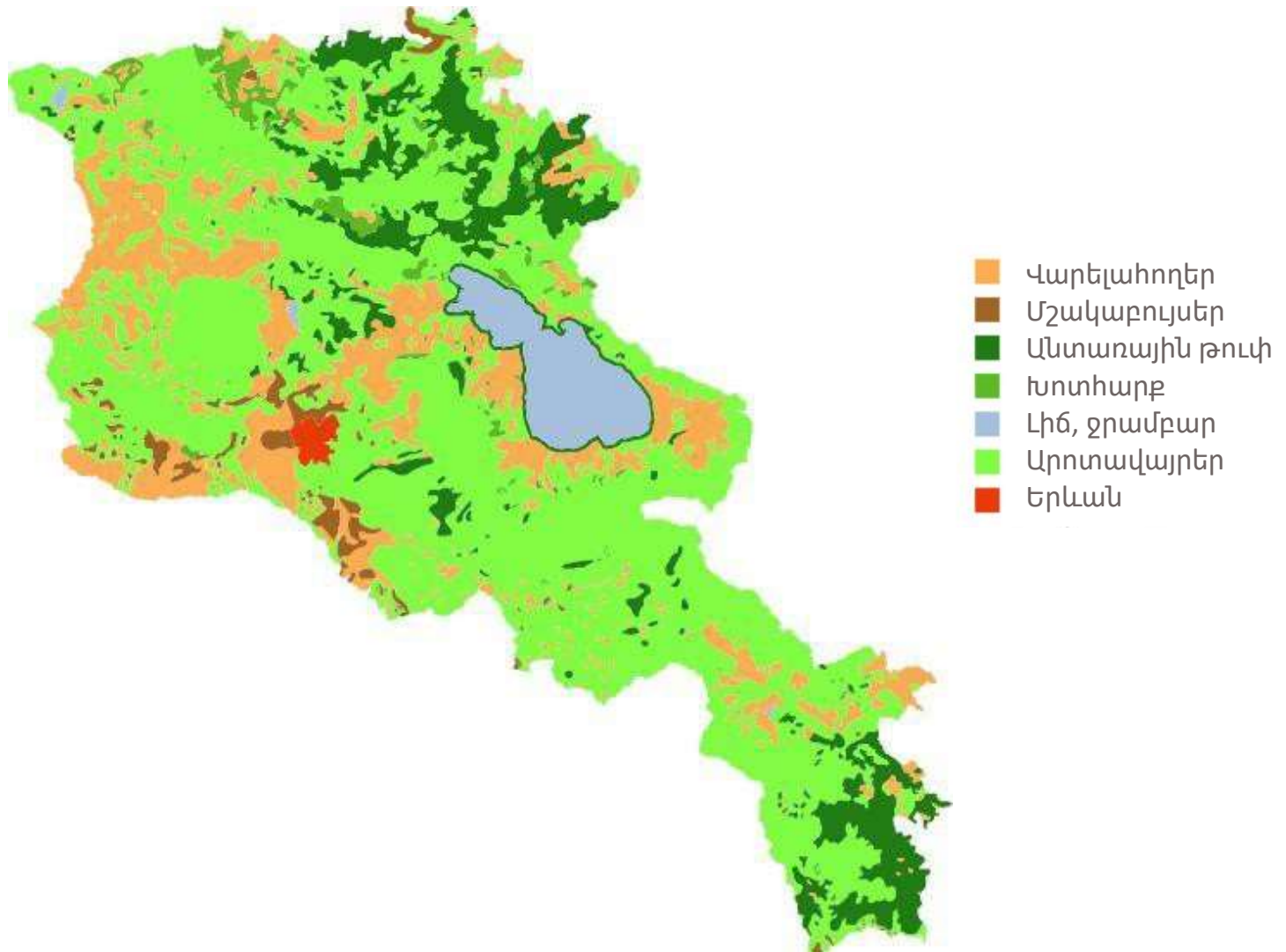
Հայաստանի լանդշաֆտը

- Բարձր լեռնային ալպյան
- Բարձր լեռնային ենթալպյան
- Բարձրադիր ձնածածկ
- ցածր և միջին լեռնային անտառածածկ գոտի
- ցածր և միջին լեռնատափաստան
- ցածր լեռնային, չոր տափաստանային
- միջին լեռնային մարգագետնային տափաստան
- միջին լեռնատափաստան
- լեռնահովտային կիսաանապատ
- ենթալեռնային կիսաանապատ

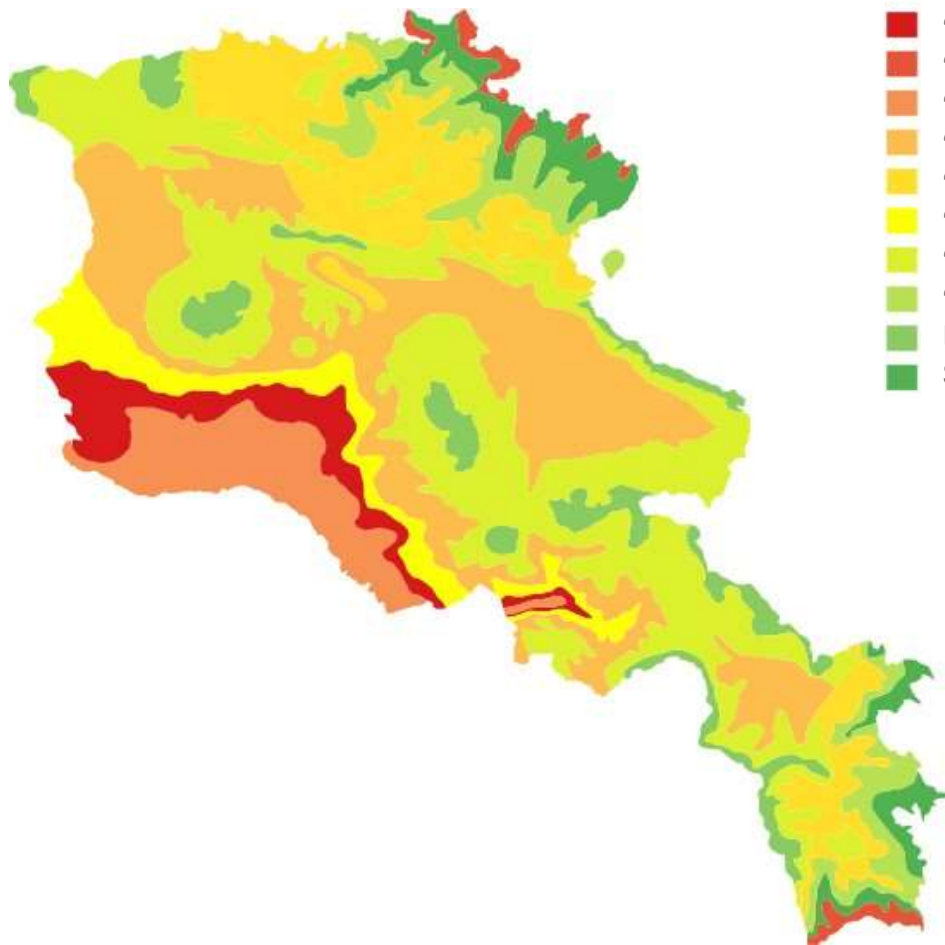
ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Հայաստանի հողօգտագործումը

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

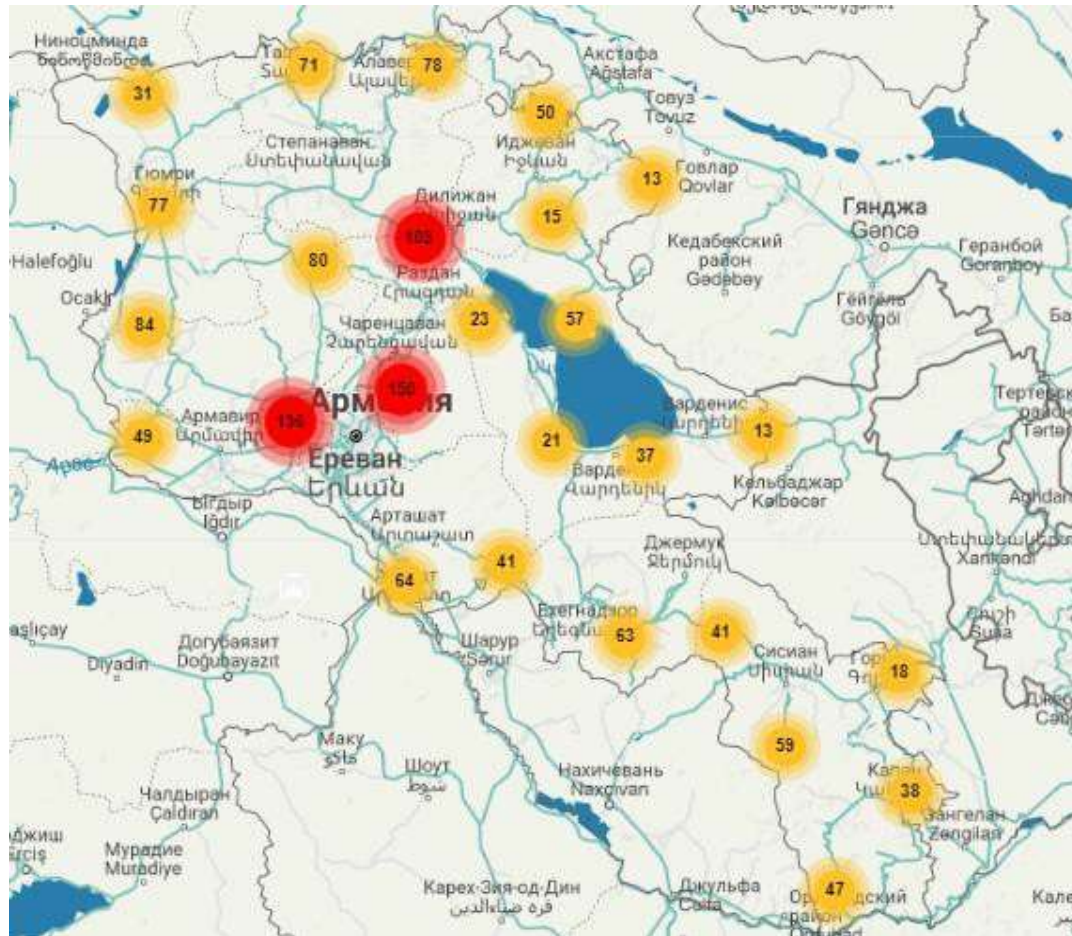
Հայաստանի կլիմայական գոտիավորումը

- Չոր մայրցամաքային, չոր տաք ամառներով, ցուրտ ձմեռներով
- Չոր մերձարևադարձային, տաք ամառներով, մեղմ ձմեռներով
- Չոր մայրցամաքային, տաք ամառներով և ցուրտ ձմեռներով
- Չափավոր, համեմատաբար չոր տաք ամառներ, ցուրտ ձմեռներ
- Չափավոր, համեմատաբար խոնավ բոլոր եղանակներին
- Չափավոր, տաք չոր ամառներով և չափավոր ցուրտ ձմեռներ
- Չափավոր, կարճ զով ամառներով, չափավոր ցուրտ ձմեռներով
- Չափավոր, տաք ամառներով, չափավոր չոր մեղմ ձմեռներով
- Լեռնային տունդրա կլիման
- Տաք ամառներ և չափավոր մեղմ ձմեռներով

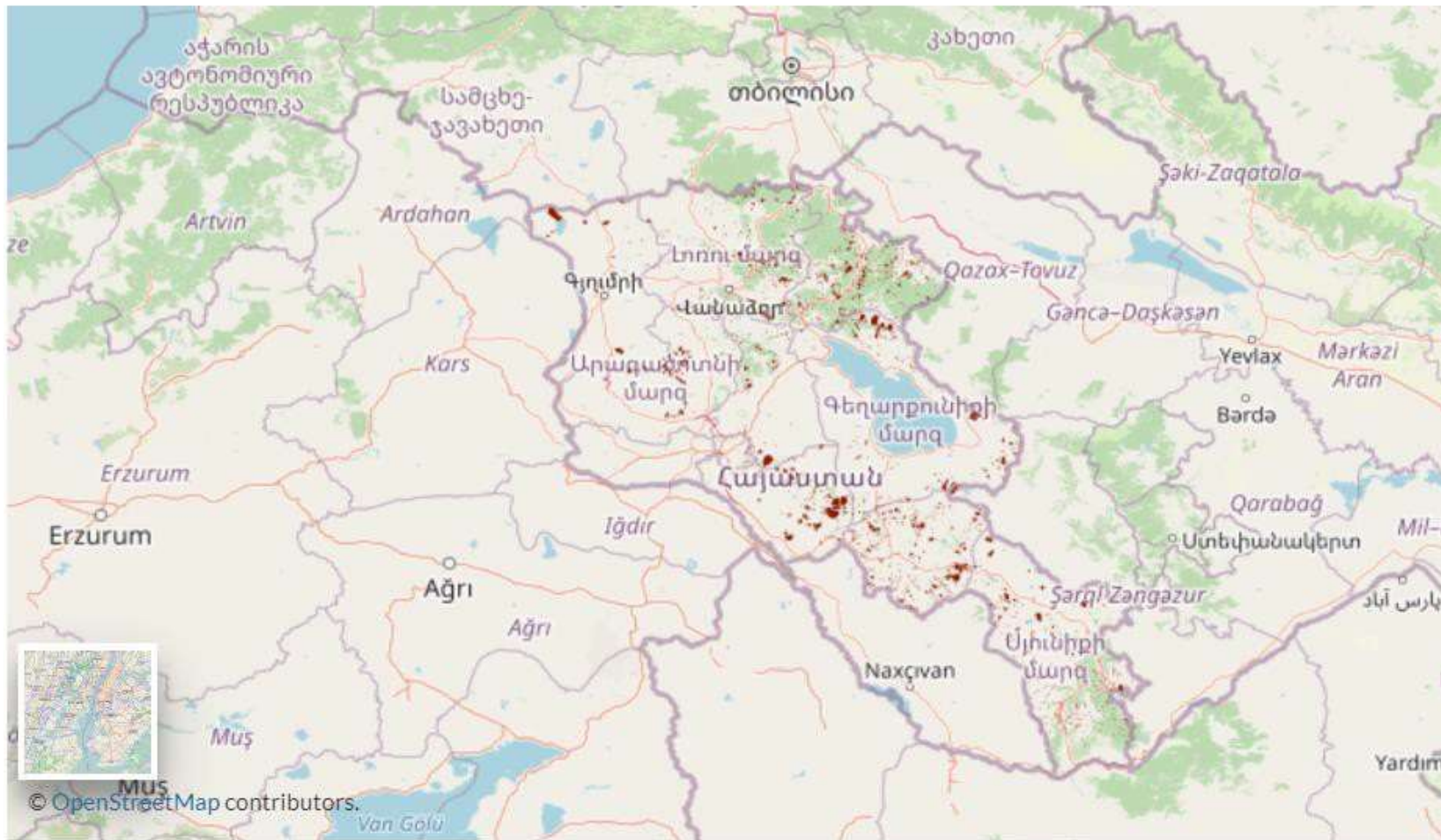
ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Հայաստանի հանքավայրեր

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԽ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԽ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒԽ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒԽ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Armenia - Landslides location map

OPTIMIZE

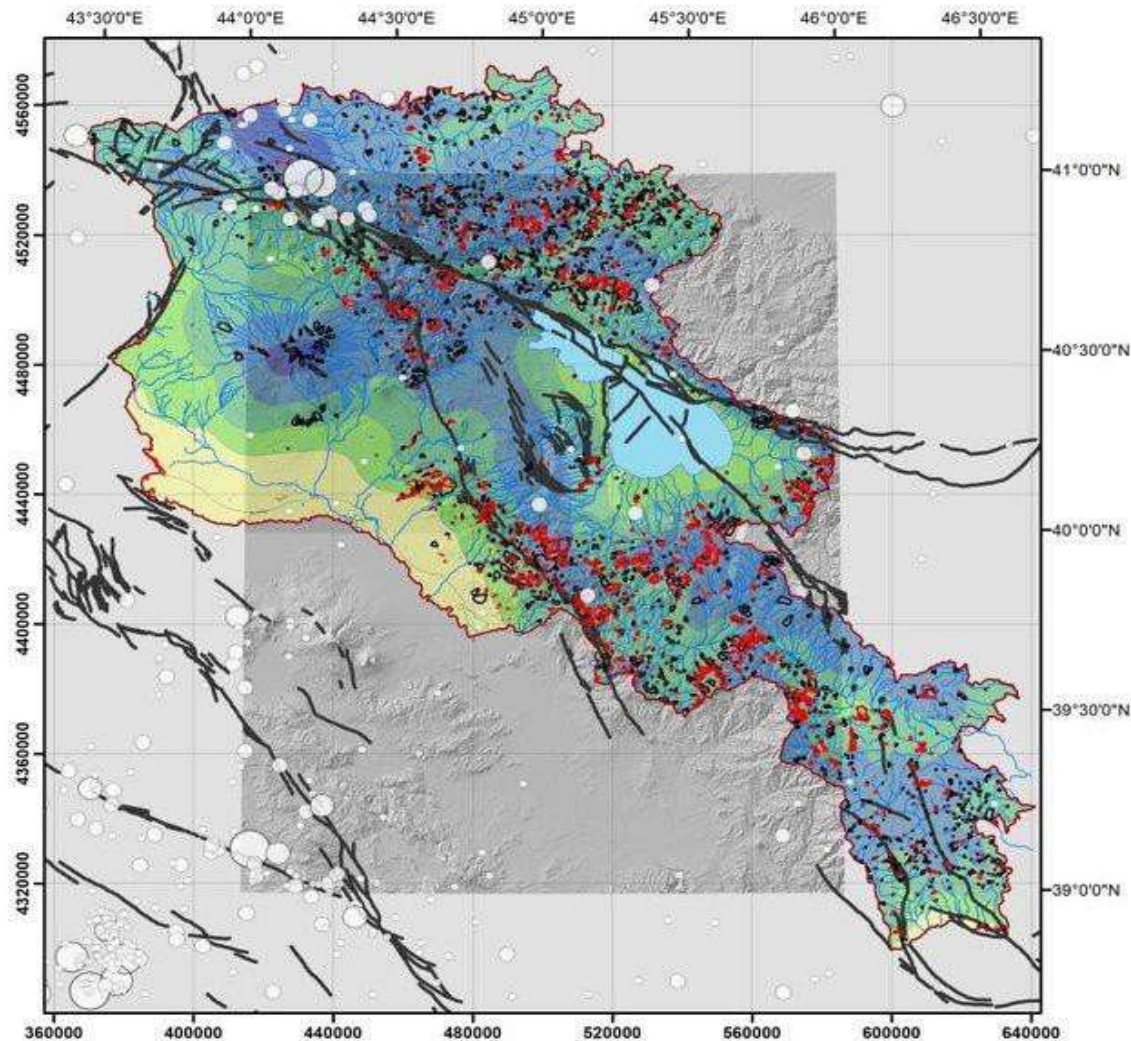
ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԽ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԽ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒԽ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒԽ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Active faults of Armenia and adjacent territories

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

ՀՀ տարածքի մթնոլորտային տեղումների, ակտիվ խզվածքների, երկրաշարժերի, սողանքների քարտեզ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԽ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԽ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒԽ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒԽ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Hazard map

Legend	Information	Zoom to
■ Low Landslide Hazard		
■ Medium Landslide Hazard		
■ High Landslide Hazard		
■ Low Earthquake Hazard		
■ Moderate Earthquake Hazard		
■ High Earthquake Hazard		
■ High Snow avalanche Hazard		
■ Moderate Snow avalanche Hazard		
■ Low Snow avalanche Hazard		
■ High Inundation Hazard		
■ Moderate Inundation Hazard		
■ Low Inundation Hazard		

Base Layer

- Open Street Map

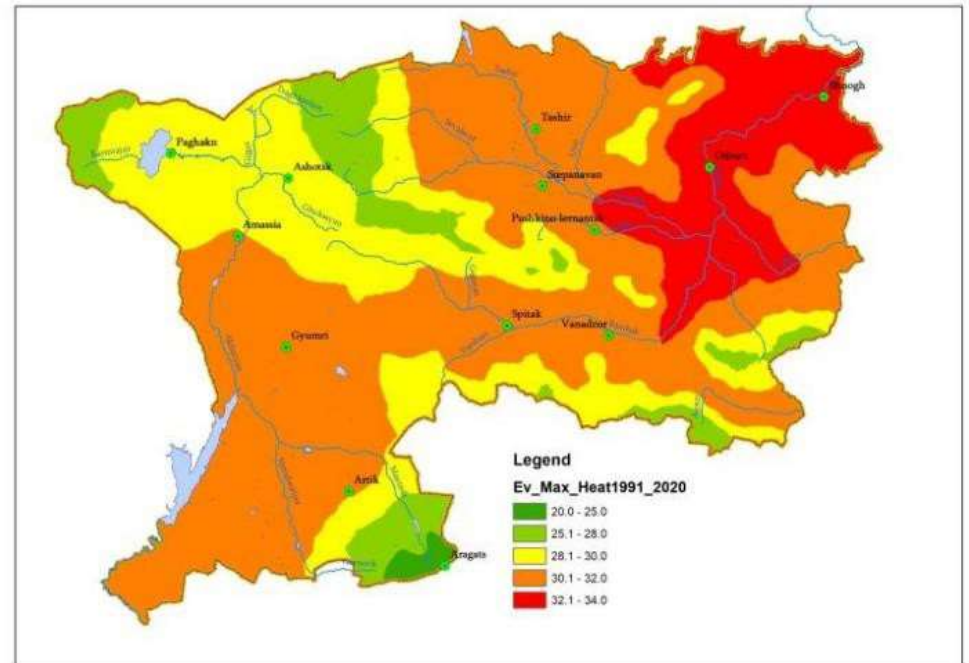
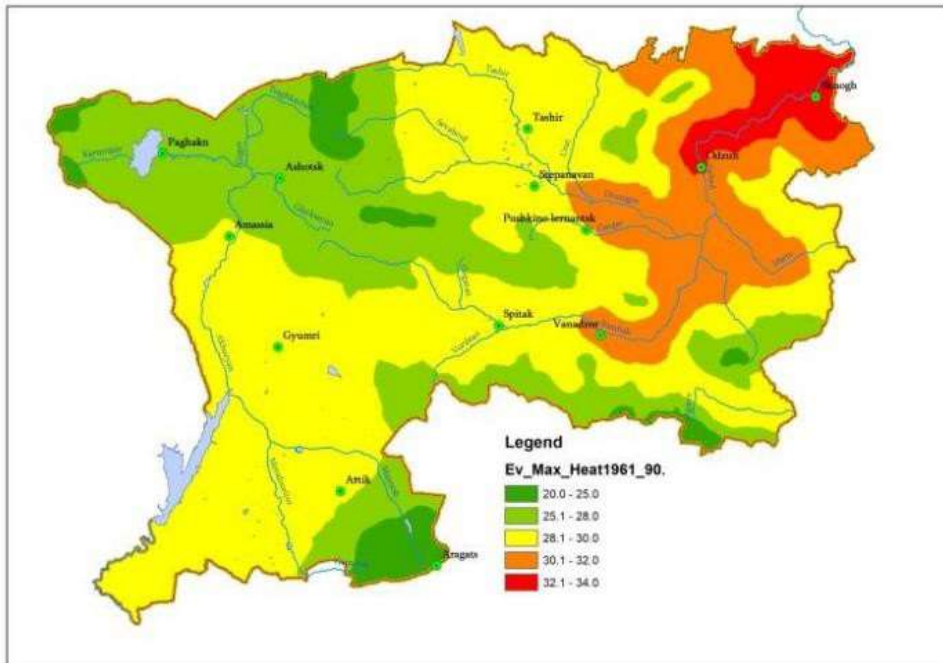
Overlays

- Administrative boundaries
- Landslide hazard
- Earthquake hazard
- Inundation hazard
- Wild Fire hazard
- Snowavalanche hazard
- Rockfall hazard
- Mudflow hazard
- Wind storm hazard
- Hailstorm hazard
- Drought hazard

Աղբյուր: <http://drm.cenn.org/index.php/en/hazards-and-risks/hazard>

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

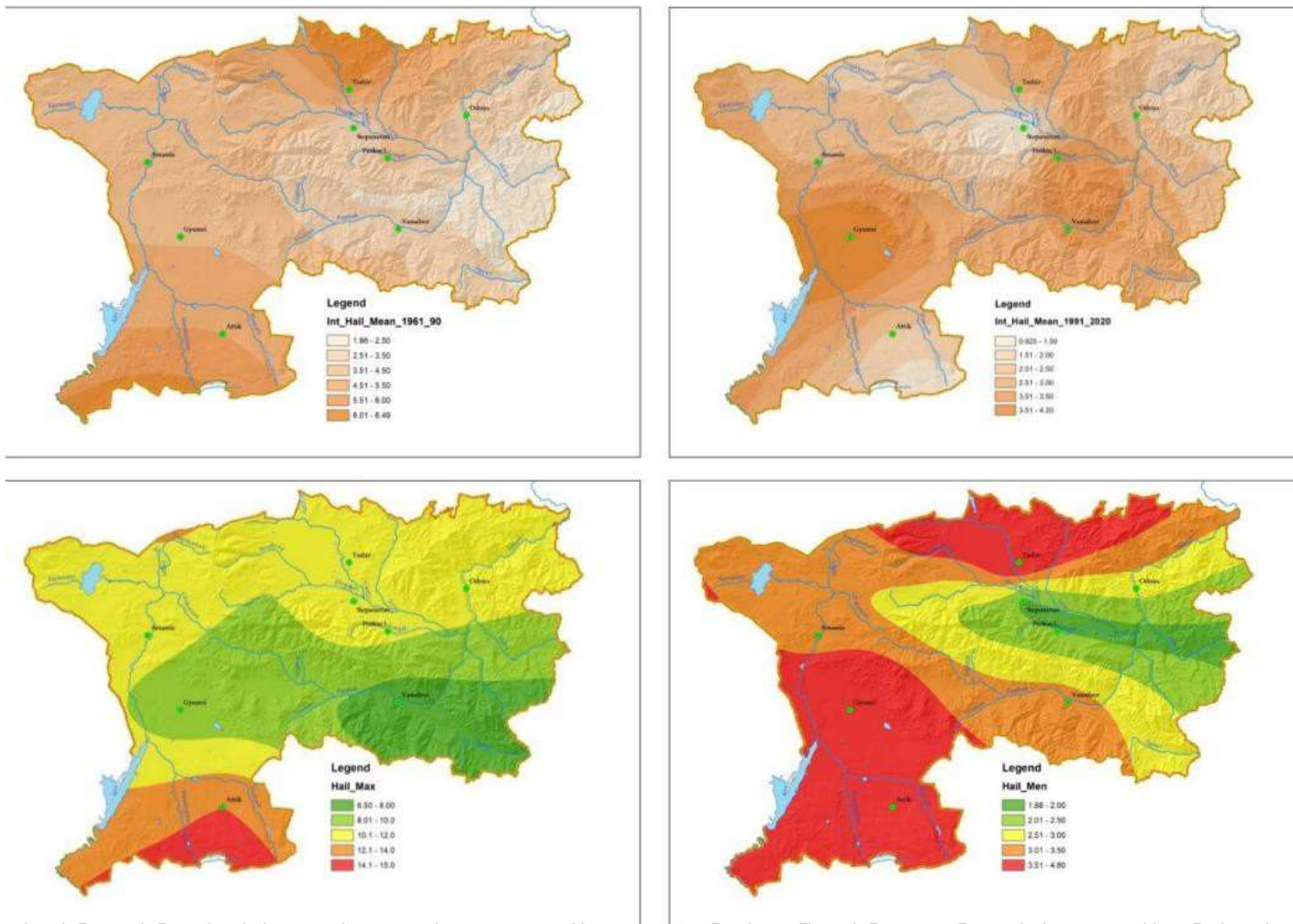
Գյուղատնտեսության պլանավորման համար

Առավելագույն ջերմաստիճանների քարտեզ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

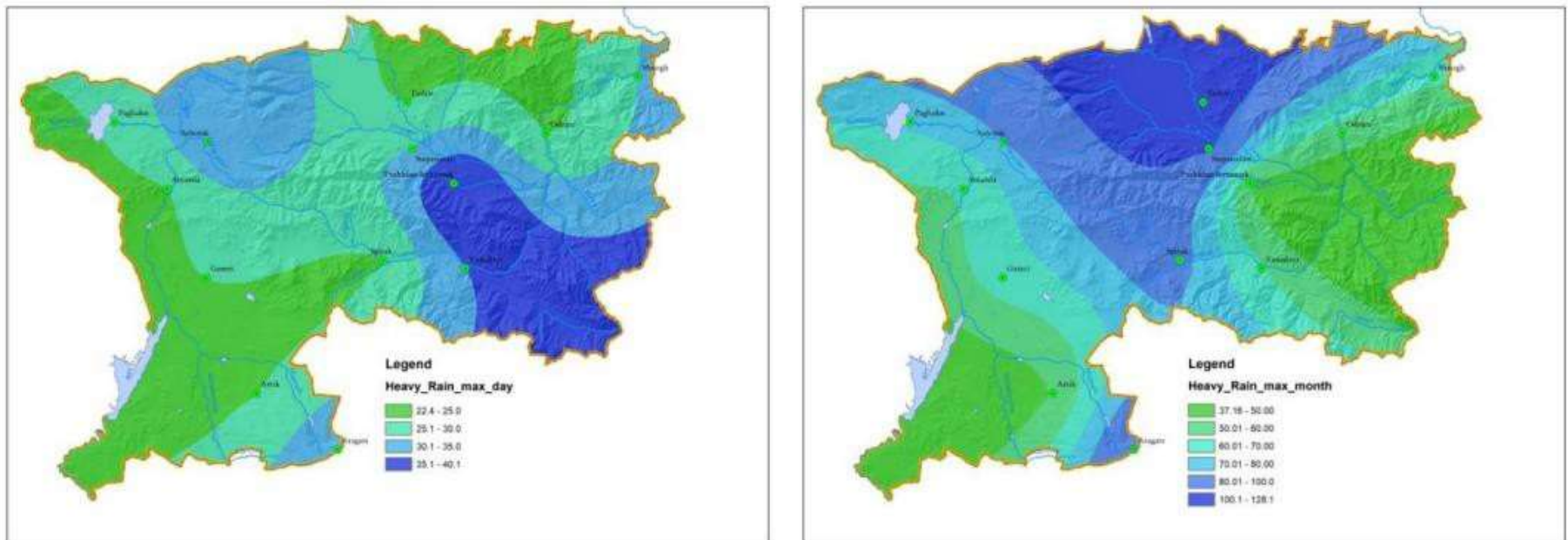
Գյուղատնտեսության պլանավորման համար

Վտանգավոր և ինտենսիվ կարկուտի առավելագույն և միջին քանակի արժեքների քարտեզները

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

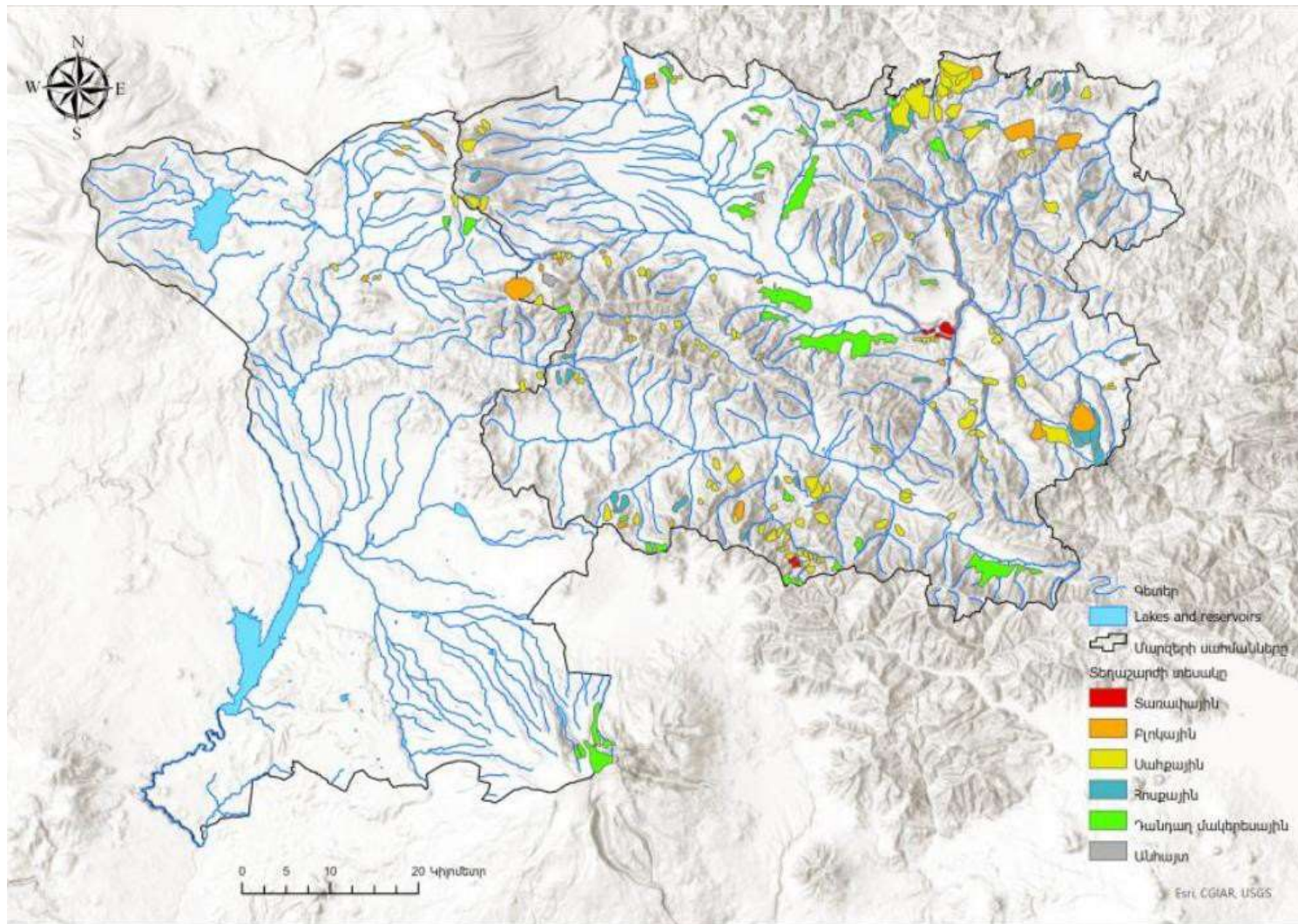
Գյուղատնտեսության պլանավորման համար

Ուժեղ անձրևների օրական և ամսական տարածական շերտերը

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Քաղաքաշինության պլանավորման համար

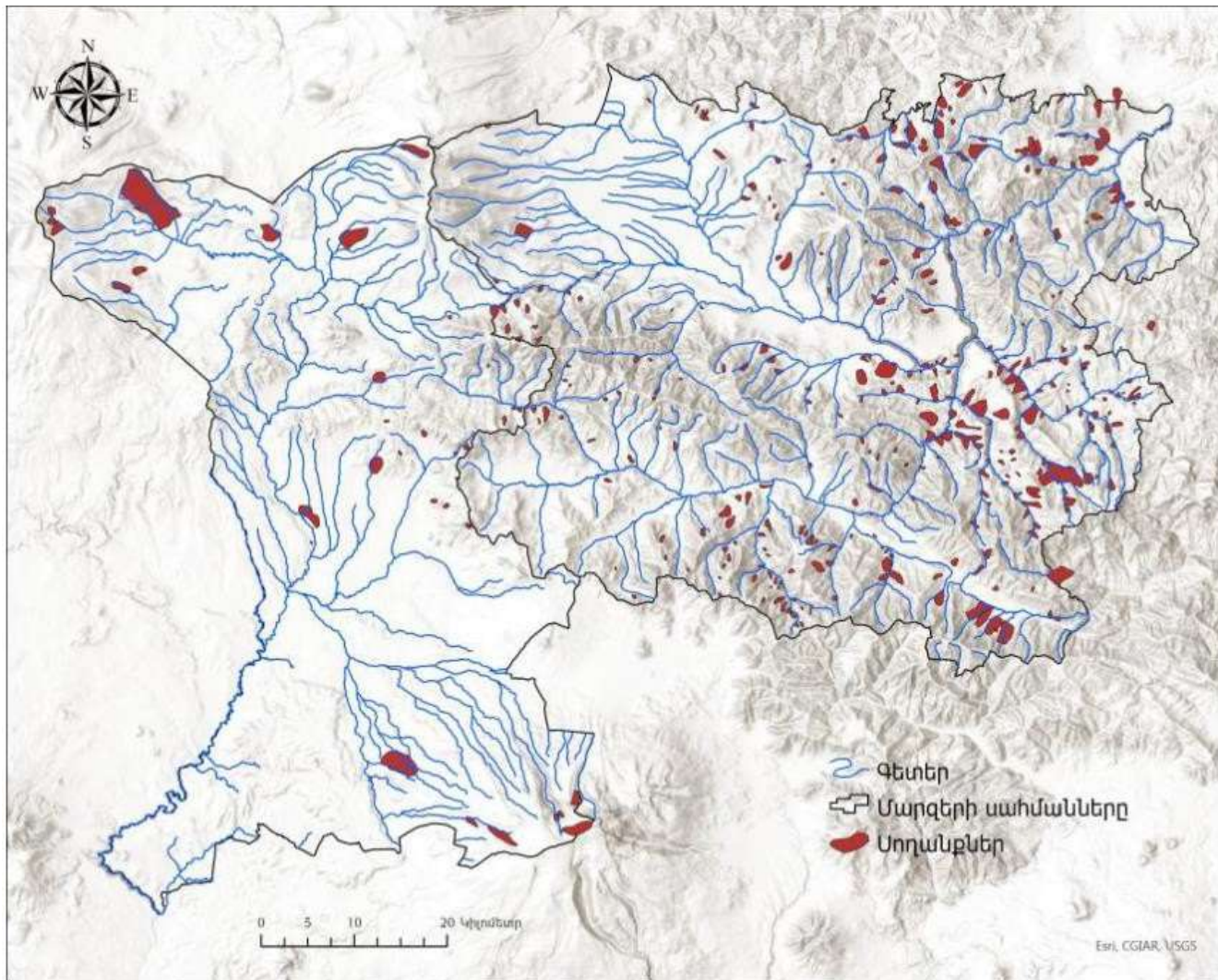

OPTIMIZE

Լանջային արոցեսների քարտեզը

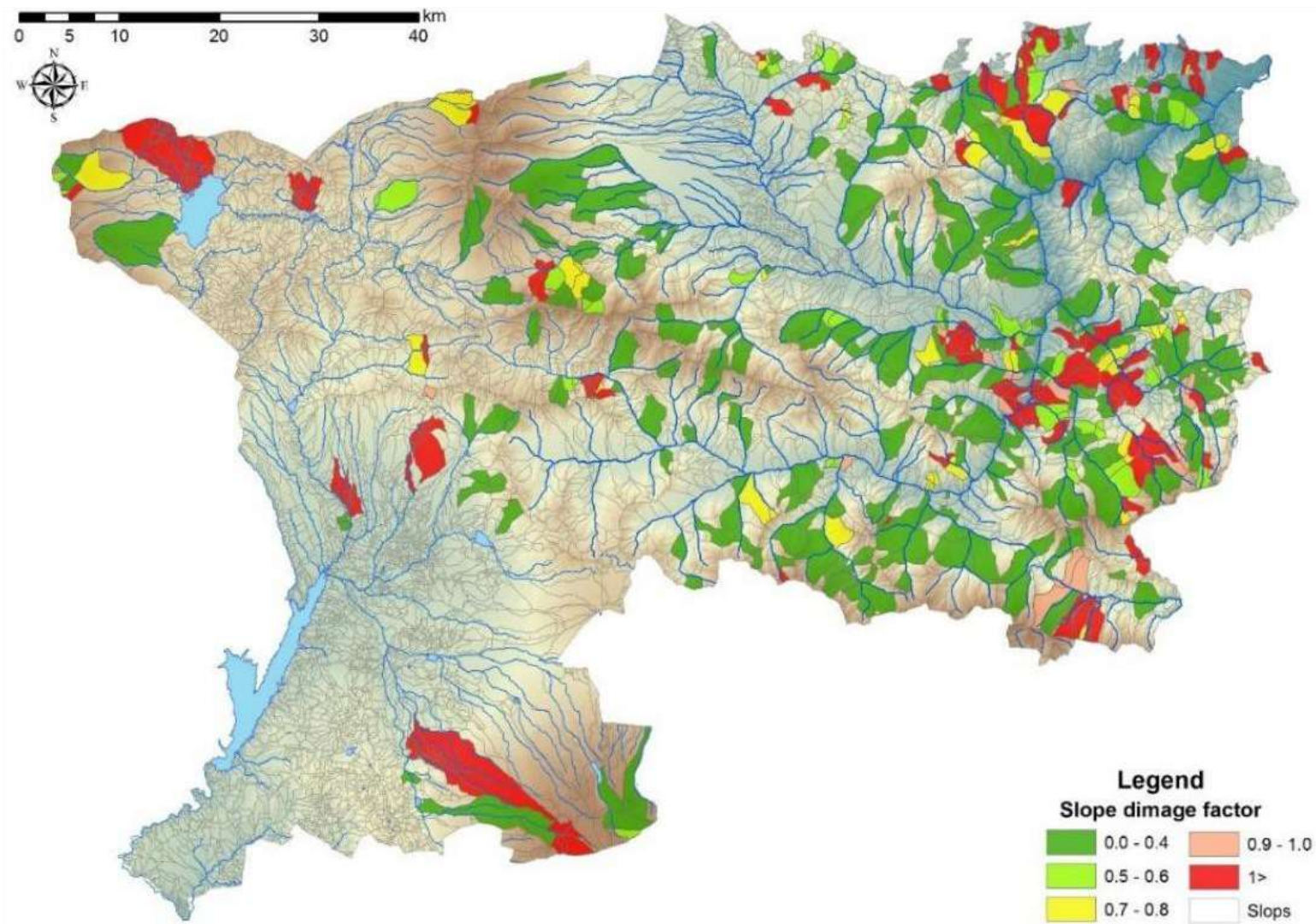
ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Քաղաքաշինության պլանավորման համար

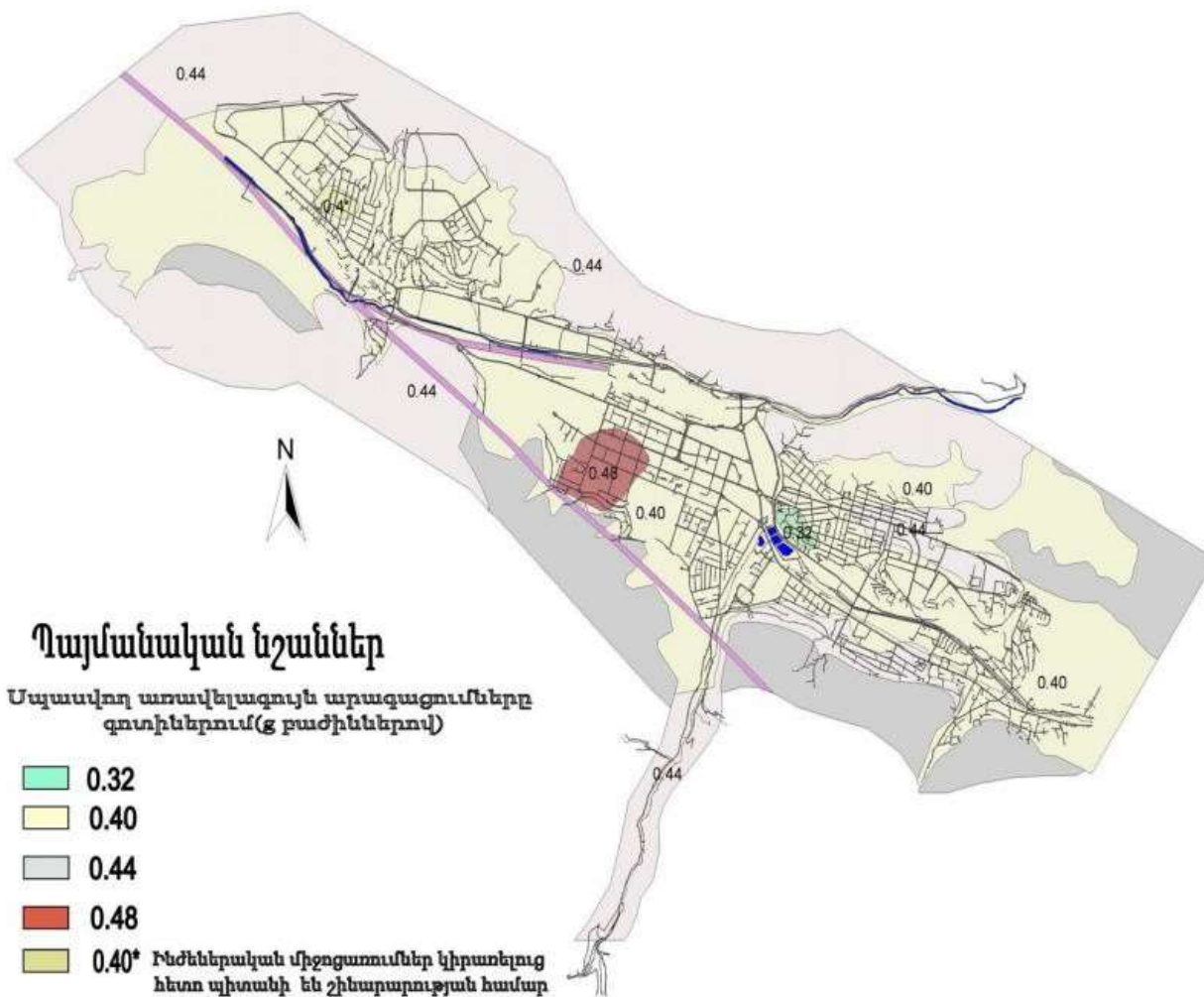
ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Քաղաքաշինության պլանավորման համար

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ

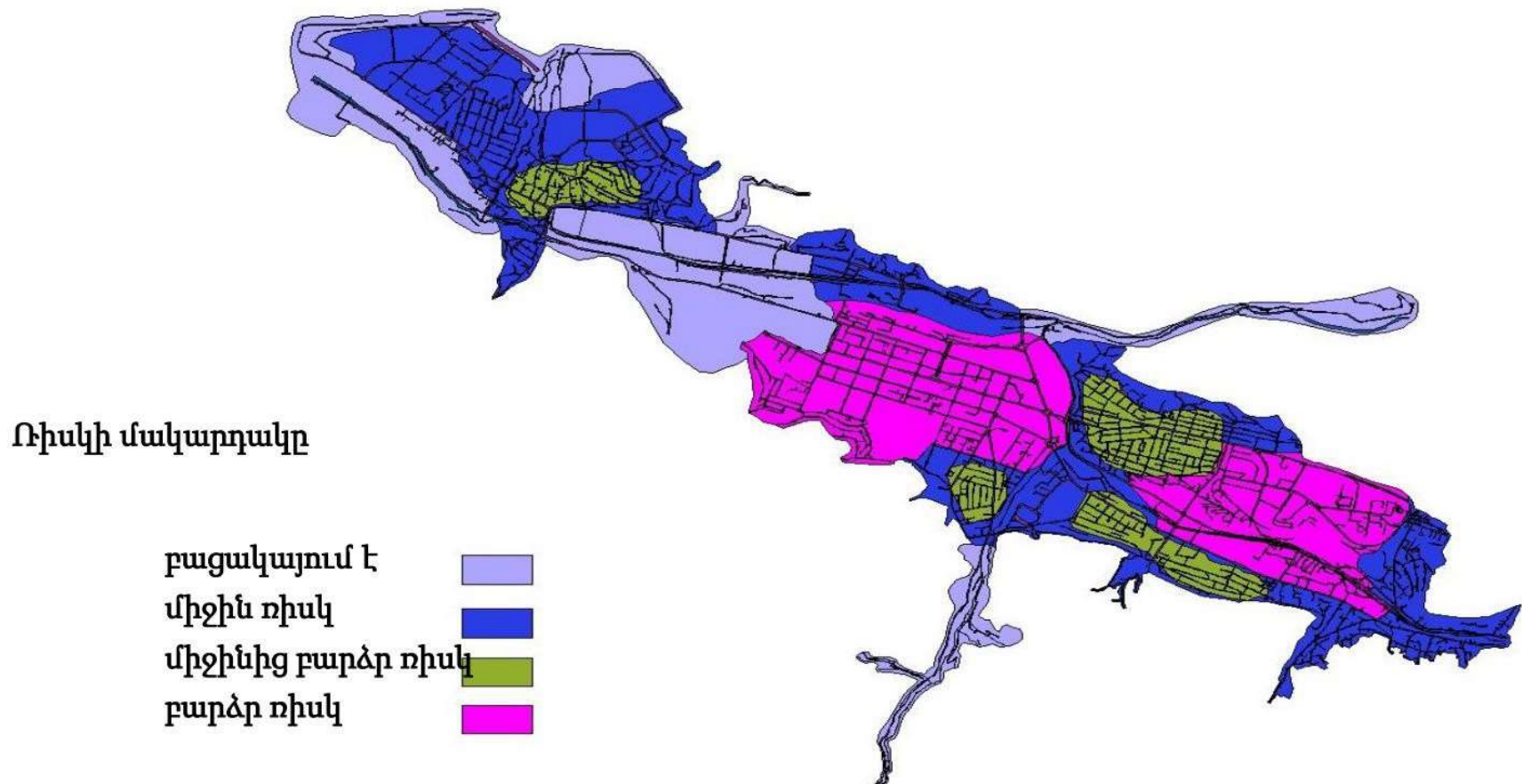

Վանաձոր քաղաքի տարածքի միկրոշրջանների սեյսմիկ քարտեզ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ

Վանաձոր քաղաքի շենքերի փլուզման ռիսկը ուժեղ երկրաշարժի հետևանքով

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ

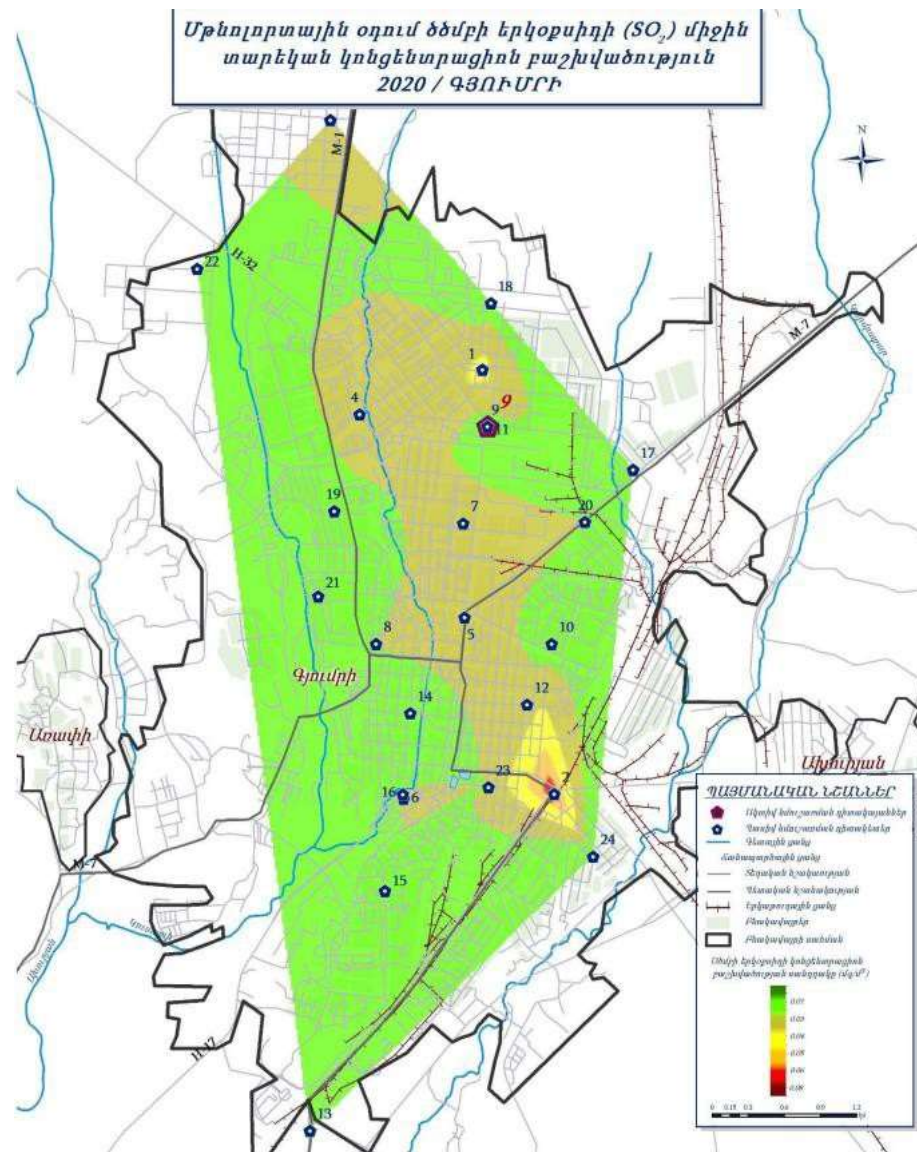

Վանաձոր քաղաքում և շրջակայքի սողանքների քարտեզ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ տեղական տնտեսության և ենթակառուցվածքների զարգացման ծրագիր

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ տեղական տնտեսության և ենթակառուցվածքների զարգացման ծրագիր

ՀՀ Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածքի մակերևութային ջրերի որակը / 2020 թվական

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Տրանսպորտային ոլորտը պատասխանատու է.

ԱՄՆ-ում NOx-ի ընդհանուր արտանետումների 55%-ից ավելին

ԱՄՆ-ում VOCs արտանետումների 10%-ից պակասը

ԱՄՆ-ում PM2.5 և PM10 արտանետումների 10%-ից պակաս

Համայնքը զարգացնել այնպես, որ հնարավոր լինի մեքենաներից հրաժարվելը

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Ավելացնել էլեկտրական մեքենաների լիցքավորման կայանների թիվը

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

- Բարելավված բաղաբալին շարժունակություն
- Աջակցություն բազմազան էկոհամակարգին, ներառյալ թռչունները, մեղուները և թիթեռները
- Հոգեկան առողջություն բնակիչների համար

Ապահովել հանրային ռեսուրսների և կանաչ տարածքների հասանելիություն

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Ավելի քիչ ջրի պակաս

Հանգստի նպատակներով ջրի հասանելիության բարձրացում

Նվազեցված թափոնները և այն կառավարելու համար օգտագործվող էներգիան

Ավելի քիչ շրջակա միջավայրի աղտոտում

Բարելավել ջրի պահպանումը և թափոնների կառավարումը

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Կան մի քանի մեծ առավելություններ.

- Բավարարում է տեղական սննդի աճող պահանջարկը;
- Տեղական տնտեսության խթանում;
- Թերի օգտագործված տարածքները վերածելով կենսունակ և ուտելի լանդշաֆտների;
- Գյուղատնտեսության մատակարարման շղթայի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նվազեցում

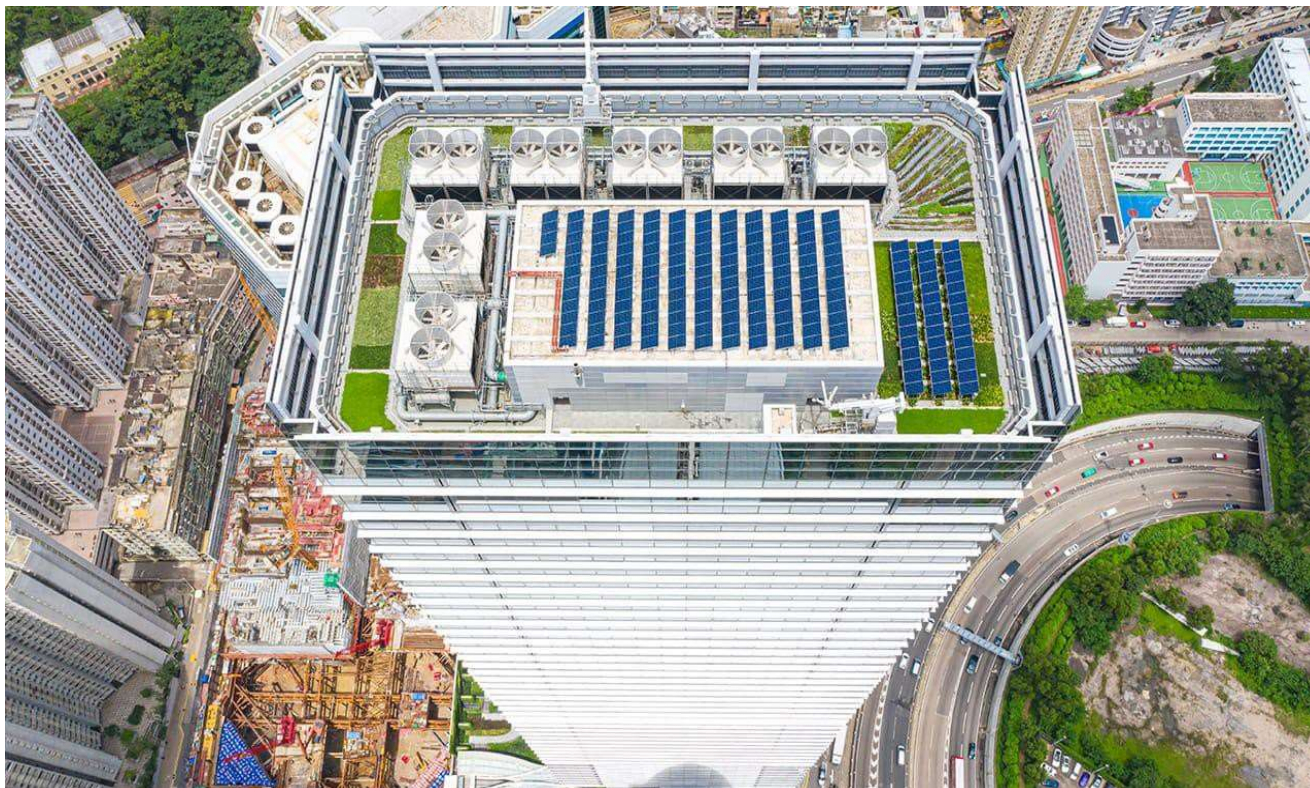

Աջակցել նորարարական գյուղատնտեսությանը

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Առավելությունները ներառում են.
Էներգախնայողություն;
Ջերմոցային արտանետումների կրճատում
Բարելավված օդի որակը;
Ավելի լավ առողջություն

Իրականացնել կանաչ ճարտարապետություն

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Ռեյկյավիկ, Իսլանդիա

Բնակչությունը հիմնական գործոններից մեկն է, որը նպաստում է կանաչ տարածքի ձևավորմանը՝ ընդամենը 126,100 բնակչով, ինչը թույլ է տալիս կանոնավոր կերպով կատարել հարմարվողական փոփոխություններ: Մինչև 2040թ. Ռեյկյավիկը նախատեսում է վերացնել ջերմոցային գազերի արտանետումները՝ իրենց կողմից խթանելով ոչ միայն **քայլերը և հեծանվավազքը**, այլև **հասարակական տրանսպորտի օգտագործումը**: Հասարակական տրանսպորտի խթանման պատճառն այն է, որ քաղաքը նպատակ ունի շարունակել ջրածնային ավտոբուսների ներդրումը, մարդկանց միայն 4%-ն է օգտվում դրանցից: Որպեսզի դա տեղի ունենա, քաղաքը նպատակ ունի եռապատկել դա մինչև 2030թ.: Բացի այդ, քաղաքը միլիոններ է ներդրել հեծանվային ուղիների ստեղծման համար և խրախուսում է էլեկտրական մեքենաներ օգտագործումն իր 9,000 հանրային աշխատողներին առաջարկելով անվճար կայանատեղի և ցածր հարկեր:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Վանկուվեր, Կանադա

Գրավիչ քաղաքը մեկնարկեց «Ամենականաչ քաղաքը» նախաձեռնությունը, որն իրատեսական նպատակներ է դրել, որոնց կարելի է հասնել մոտ ապագայում: Հյուսիսային Ամերիկայում գտնվող բոլոր խոշոր քաղաքներից Վանկուվերն ապագայում: Վանկուվերն արտադրում է ջերմոցային գազերի ամենացածր արտանետումները, ինչը ընդգծում է տեղական իշխանությունների ջանքերը: Օրինակ, բնակիչները 2013թ-ից ի վեր կանաչ աշխատատեղերի 23% աճ և տեղական սննդի աշխատատեղերի 26% աճ: Բացի այդ, Կանադայի CleanTech ընկերությունների ևս 23%-ը գտնվում են մայրաքաղաքում:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Յելսինկի, Ֆինլանդիա

Յելսինկիի տնտեսության ամենամեծ ներդրողներից մեկը զբոսաշրջությունն է, որը հանգեցրել է էկոլոգիապես մաքուր կացարանների ավելացմանը: Իրականում, քաղաքի հյուրանոցային համարների մոտ 75%-ը հավաստագրվել է որպես էկոլոգիապես մաքուր (սննդից և ջրից մինչև թափոնների կառավարում և էներգիայի սպառում): Ի լրումն այս ամենի, Վիկկին կանաչ թաղամաս է քաղաքի ներսում: 23 հեկտար բնակելի տարածքը կենտրոնացած է կայունության վրա և որպես փորձնական ծրագիր՝ թաղամասն օգտագործել է արևային և հողմային էներգիայի համակարգեր: Այստեղ է գտնվում Ֆինլանդիայում արևային էլեկտրաէներգիա օգտագործող առաջին բազմաբնակարան շենքը:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Քեյփթաուն, Հարավային Աֆրիկա

Քեյփթաունը միշտ փնտրում է նոր և նորարարական տեխնոլոգիաներ՝ ավելի կայուն միջավայր ստեղծելու համար. այնքան, որ նրանք սկսեցին օգտագործել հողմակայանները Էներգիայի համար դեռևս 2008թ.-ից: Այդ պատճառով քաղաքն այժմ նպատակ է դրել ստանալ իր Էներգիայի 10%-ը վերականգնվող աղբյուրներից: Բացի այդ, քաղաքը փորձում է քարոզել իդեալիստական բացօթյա ապրելակերպ: Դա խրախուսելու համար քաղաքը ներդրումներ է կատարել անվտանգ հեծանվային երթուղիներում, և իր My CiTi արագ առաքման ծառայությունը թույլ է տալիս հեծանիվները անվճար օգտագործել ավտոբուսներում՝ օգնելու մարդկանց տեղաշարժվել առանց մեքենայի:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Սան Ֆրանցիսկո, ԱՄՆ

Օրինակ, Սան Ֆրանցիսկոն ներկայումս վերամշակում է իր թափոնների 80%-ը, մոտ ապագայում պլանավորվում է այդ թիվը հասցնել 100%-ի:

Բացի այդ, իշխանությունները առաջ են քաշում շրջակա միջավայրին վնաս հասցնող որոշ ապրանքների արգելքները: Այն նույնիսկ օրենսդրություն է մտցրել՝ արգելելու պլաստիկ տոպրակներն ու ջրի պլաստիկ շշերը, ի թիվս այլոց: Սա միանշանակ քայլ է ճիշտ ուղղությամբ՝ բնապահպանական ավելի շահավետ արդյունքների համար:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Փորտլենդ, ԱՄՆ

Քաղաքի աշխատողների 25%-ը օգտագործում է հեծանիվով, քարփուլով կամ հասարակական տրանսպորտով, ինչը մեծ օգուտներ է տալիս շրջակա միջավայրին: Բացի այդ, կա մոտ 250 մղոն հեծանվային արահետներ, որոնք ընդգծում են, թե որքան հեշտ և անվտանգ է քաղաքը շրջանցելը: Ըստ երևույթին, քաղաքի բնակչության 8%-ն օգտագործում է հեծանիվը որպես հիմնական փոխադրամիջոց: Ինչ վերաբերում է քաղաքում թափոններին, ապա Պորտլենդը արտադրում է 2,434,840 տոննա և վերականգնում դրանցից 1,235,924 տոննա, ինչը ապշեցուցիչ արդյունքներ է մեծ քաղաքի համար: Ինչպես նաև վերը նշվածը, քաղաքն օգտագործում է վերականգնվող էներգիայի 33%-ը՝ ազգային միջինը 13%-ն է, և ինչպես Սան Ֆրանցիսկոն, արգելել է պլաստիկ տոպրակները:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Բեռլին, Գորմանիա

Առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո բնակիչները դարձան չափազանց ինքնաբավ և գնահատեցին իրենց կանաչ տարածքները շատ ավելի, քան երբևէ՝ սովորելով աճեցնել իրենց սևուկը, ինչը սերունդների միջով փոխանցված միտում է: Էլեկտրական մեքենաների աճով Բեռլինը քաղաքում տեղադրել է ավելի քան 400 լիցքավորման կետ և խրախուսել է քաղաքացիներին մտածել մեքենայի տեսակը՝ փոխելու մասին: Ոչ միայն սա, այլև բնակիչները չեն տեսնում անձնական մեքենաների անհրաժեշտությունը և նախընտրում են կիսավել միմյանց հետ՝ մոլորակը՝ փրկելու համար:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Ամստերդամ, Հոլանդիա

Տները նաև ձգտում են դառնալ ավելի էկոլոգիապես մաքուր: Ավելի շատ տների սեփականատերեր սկսում են արևային մարտկոցներ տեղադրել տանիքներին և աճեցնել իրենց մթերքները, կամ, որպես այլընտրանք, գնումներ կատարել տեղական ֆերմերների շուկաներից, ինչը, իր հերթին, գումար է վերադարձնում տեղական տնտեսությանը:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Կոպենհագեն, Դանիա

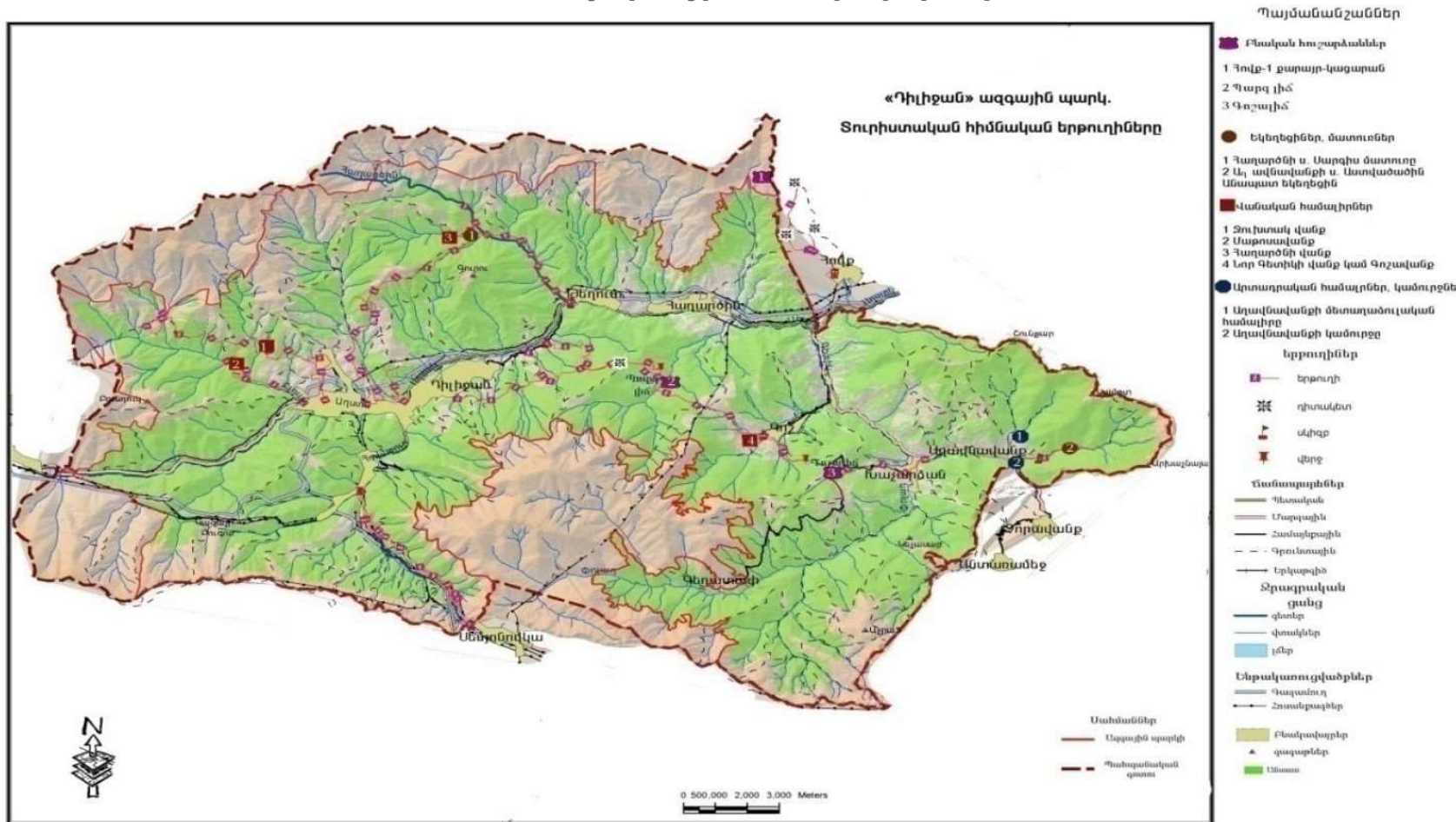

Օրգանական սնունդը քաղաքում նույնպես նոր միտում է. քաղաքում սննդամթերքի ընդհանուր վաճառքի 24%-ը օրգանական արտադրանք է: Բացի այդ, հասարակական կազմակերպություններում սպասարկվող սննդամթերքի 88%-ն իրականում օրգանական է: Կոպենհագենը մշտապես նոր ուղիներ է բերում էկոլոգիապես մաքուր ապրելակերպի ձևավորման համար:

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ

«Դիլիջան» ազգային պարկ տուրիստական հիմնական երթուղիներ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ

Երթուղու ամփոփ նկարագիրը

Մեկնարկի կետից շարունակեք քայլել աջակողմյան գրունտապատ ճանապարհով: 600-700մ քայլելուց հետո կհասնեք Ջուխտակ վանքին: Ջուխտակ վանք անվանումը ժողովրդական է: Ջուխտակը ունի երկու եկեղեցի՝ (որից էլ ստացել է իր անունը՝ «Ջուխտ», ինչը նշանակում է զույգ) Սուրբ Աստվածածին եկեղեցի և Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ: Ջուխտակ վանքը հիմնադրվել է 11-12 դարերում: Վանքերից 200մ հյուսիս-արևելք գտնվող տաղավարում կարող եք հանգստանալ և օգտվել սառնորակ աղբյուրի ջրից: Շարունակեք ճանապարհը փոքրիկ ձորակի ձախ ավանդ և 300 մետրից թեքվեք աջ և անցնելով ձորակը՝ սկսեք լանջն ի վեր բարձրանալ: Բլրի գագաթ հասնելուց հետո, եթե շարժվեք աջ, ապա կտեսնեք հնադարյան տապանաքարեր: Շարունակեք ձեր ուղին և անցեք ֆերման, որից հետո անցեք առվակը հին, փայտաշեն կամուրջով: Անցնելով ևս 500մ՝ կհասնեք տաղավարների: Անցնելով 200-250մ՝ կհանդիպեք ճամփաբաժանի, ընտրեք դեպի աջ տանող ճանապարհը և քայլելով 600մ՝ կհասնեք խորհրդավոր Մատուռին:

Երթուղու տևողությունը՝ 1.5 ժամ (հեռավորությունը՝ 3 կմ),
Նշանների առկայությունը՝ առկա են,
Ճանապարհի տեսակը՝ միակողմանի,
Բարդության աստիճանը՝ միջին,
Բացարձակ բարձրությունը՝ 1401մ - 1510մ,
Ճանապարհի վիճակը՝ գրունտային,
անտառային ճանապարհ,
Հեռախոսակապ՝ կա:

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Համայնքային մակարդակ

ԵՐԹՈՒՂԻ N12: Հեծանվային երթուղի

Երթուղին նախատեսված է ակտիվ հեծանվորդների համար, որոնք սիրում են արշավներ վայրի բնության գրկում: Երթուղին սկզբնական հատվածում անցնում է սոճուտով, այնուհետև հաճարկուտով: Անցնելով 1.3կմ՝ դուք կհասնեք մի գեղեցիկ քարանձավի: Այնուհետև երթուղին շարունակվում է դեպի Դիլիջան քաղաքի Գետափնյա թաղամաս և ավարտվում Հայրենական մեծ պատերազմում զոհված դիլիջանցիների հիշատակը հավերժացնող հուշարձան կոթողի հարևանությամբ: Երթուղու ընթացքում հանդիպում են սոճի, բոխի սովորական, կաղնի վրացական, հաճարենի արևելյան և այլ ծառատեսակներ: Կախված տարվա եղանակից՝ կարող եք հանդիպել բազմաթիվ դեղաբույսեր (խնկածաղիկ սովորական, սրոհունդ խոցված, երիցուկ), ուտելի խոտաբույսեր (սինդրիկ հարթ, եղինջ երկտուն), պտուղներ (սիգ, ազնվամորի), բազմաթիվ սնկատեսակներ (հարթ հարբեթասունկ, յուղասունկ սովորական): Թռչուններից հանդիպում են սև փայտփոր և կապտափող սոխակ: Կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչներից կարող եք նկատել պարսկական սկյուռ, աղվես և անտառային մուկ:

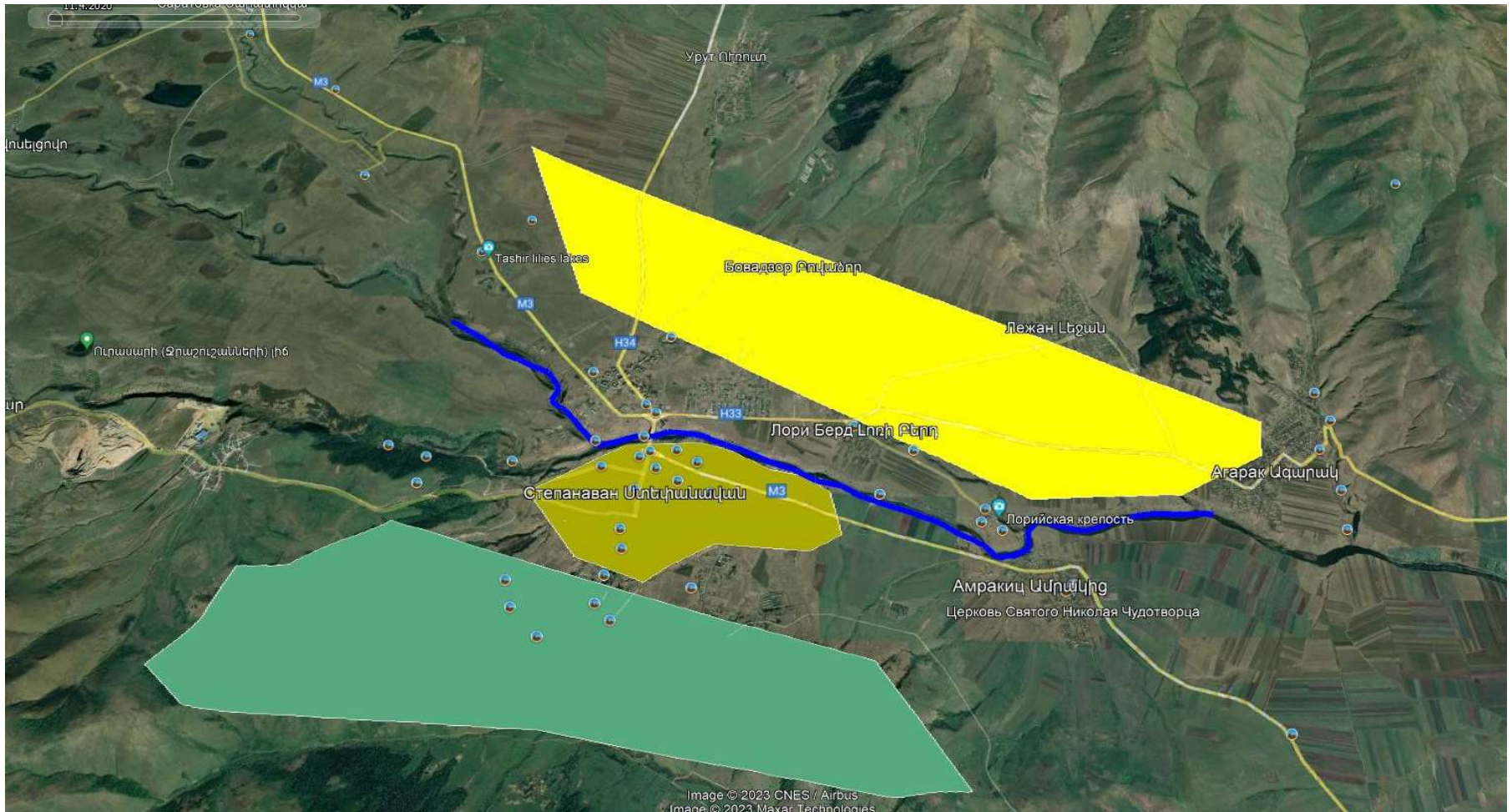
**Երթուղու տևողությունը՝ 1 ժամ,
Հեռավորությունը՝ 3 կմ,
Նշանների առկայությունը՝ առկա են,
Ճանապարհի տեսակը՝ միակողմանի,
Բարդության աստիճանը՝ միջին,
Երթուղուց օգտվելու ժամանակահատվածը՝
ապրիլ – հոկտեմբեր,
Հեծանիվի տեսակը՝ լեռնային,
Բացարձակ բարձրությունը՝ 1348մ - 1498մ,
Ճանապարհի վիճակը՝ անտառային ճանապարհ,**

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Գործնական աշխատանք՝

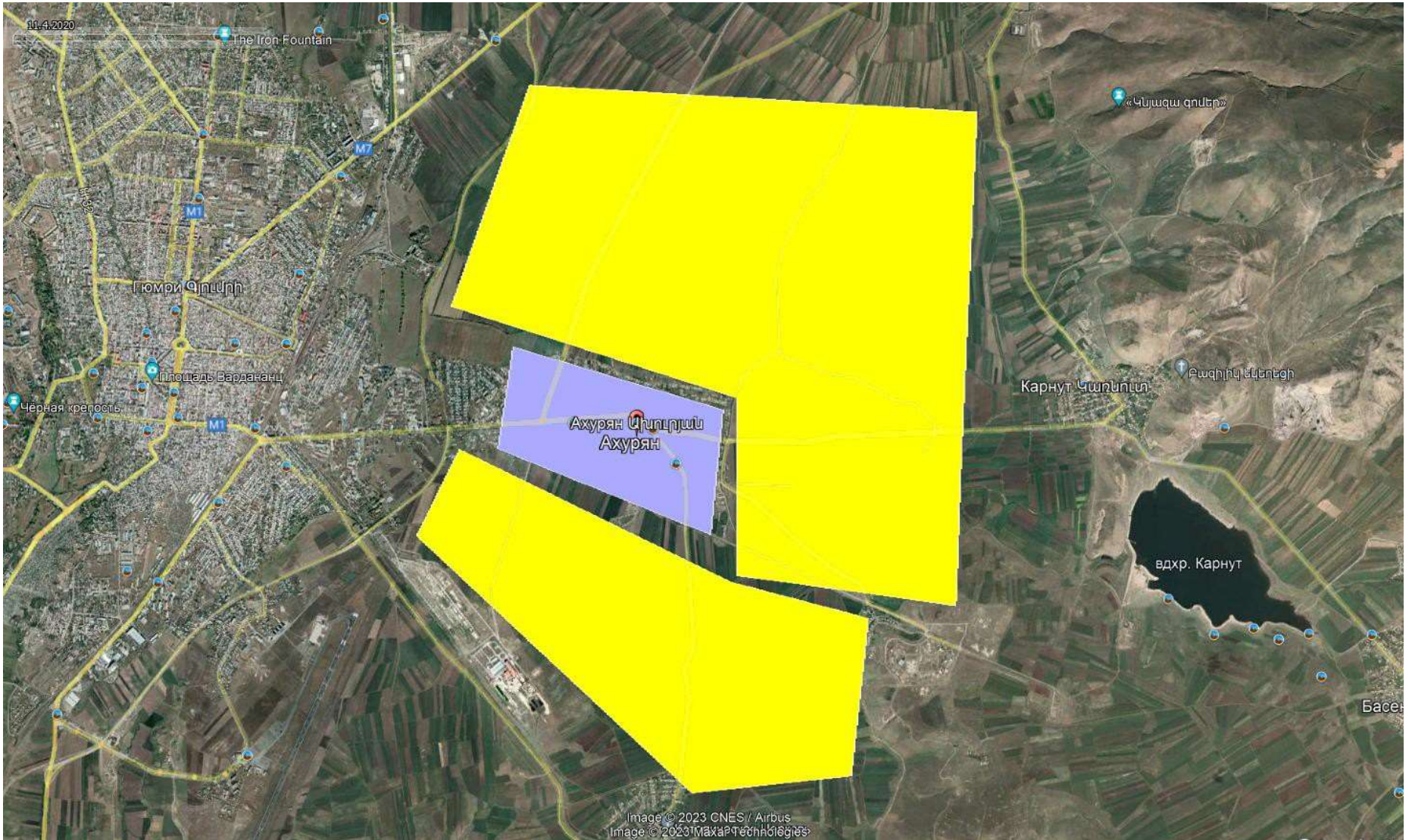
- համայնքների հողօգտագործումը
- զարգացման ռազմավարությունը

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Խմբային աշխատանք Ստեփանավանի օրինակ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Խմբային աշխատանք Ախուրյանի օրինակ

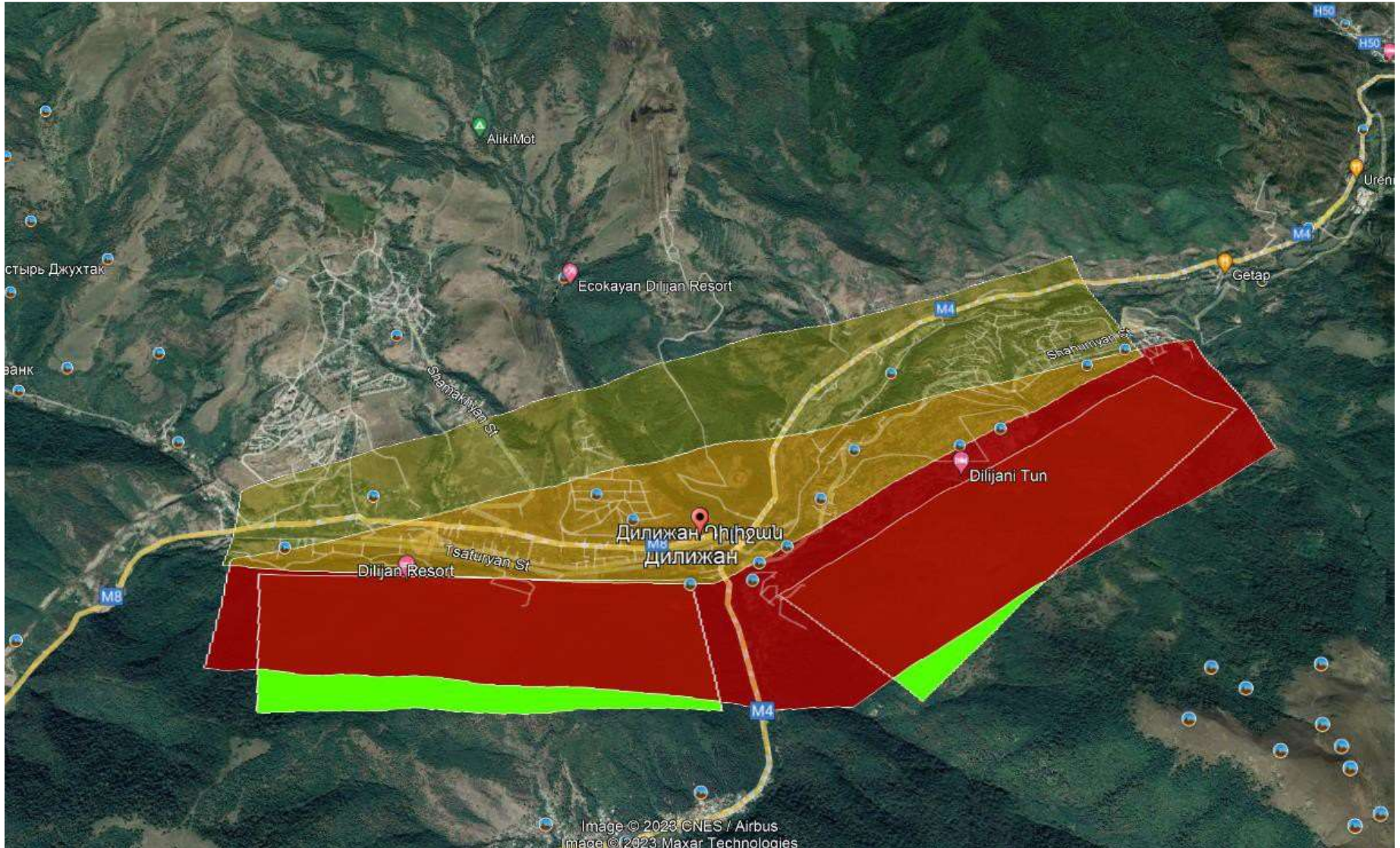
OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Խմբային աշխատանք Դիլիջանի օրինակ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ, ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒՄ, ԳՈՏԻԱՎՈՐՈՒՄ, ԿԱՆԱԶ ՔԱՂԱՔ

Խմբային աշխատանք Դիլիջանի օրինակ

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Օ Ր Ե Ն Ք Ը

Ընդունված է 2011 թվականի նոյեմբերի 28-ին

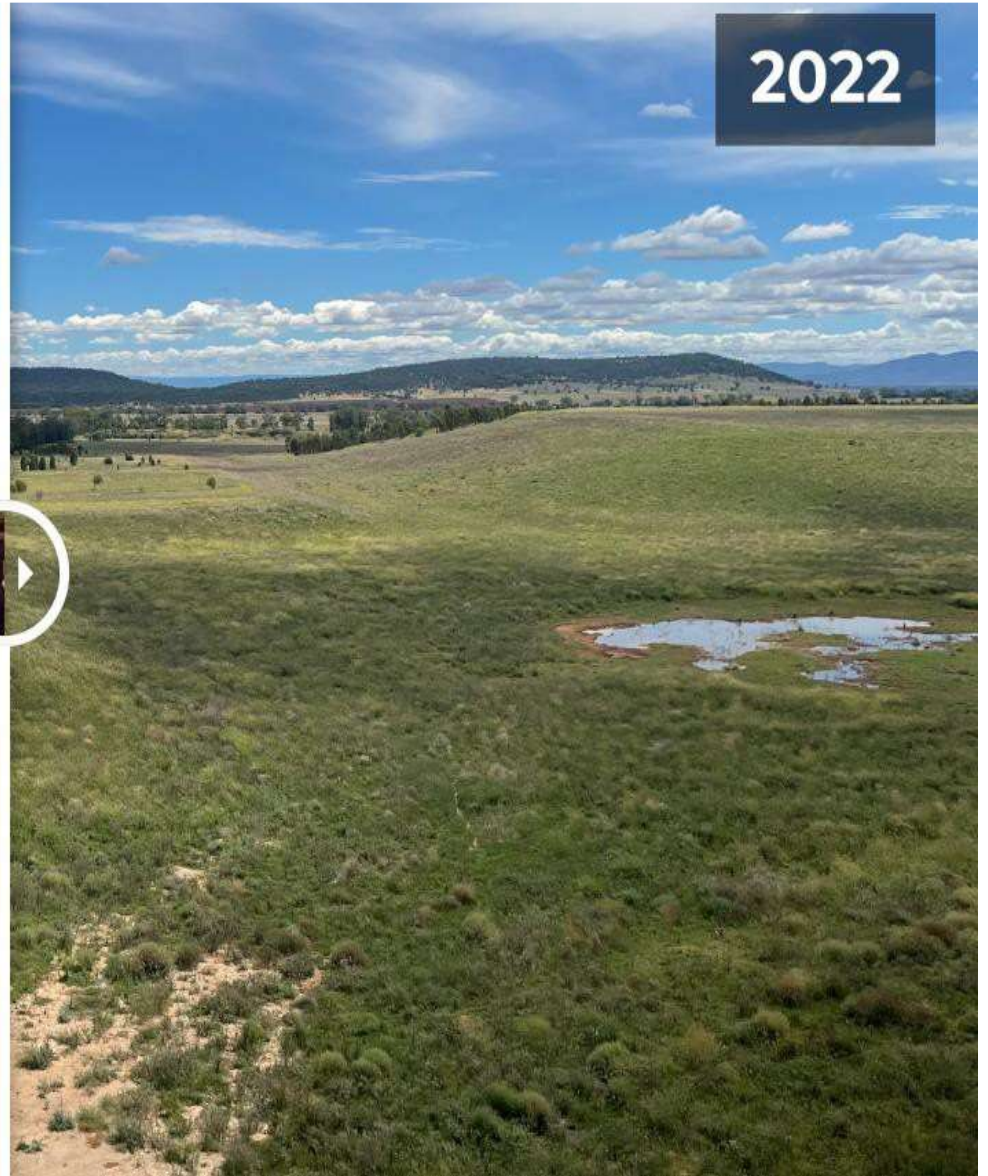
ԸՆԴԵՐՔԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳԻՐՔ

Գ Լ ՈՒ Խ 1: ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Հոդված 1. Օրենսգրքի կարգավորման առարկան

1. Սույն օրենսգրքով սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանության, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:
2. Նավթի և բնական գազի երկրաբանական ուսումնասիրությունների և արդյունահանման առանձնահատկությունները սահմանվում են առանձին օրենքով:
3. Ռադիոակտիվ հումքի արդյունահանման առանձնահատկությունները սահմանվում են առանձին օրենքով:
4. Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի արդյունահանման առանձնահատկությունները սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետության ջրային օրենսգրքով:
5. Քաղաքաշինական օբյեկտների (այդ թվում՝ ամբողջությամբ կամ մասնակի ստորերկրյա) նախագծման, ինժեներաերկրաբանական ուսումնասիրությունների և կառուցապատման հետ կապված ընդերքօգտագործման հարաբերությունները սահմանվում են «Քաղաքաշինության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և դրանց կիրարկումն ապահովող իրավական ակտերով:

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի պոչամբար

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի պոչամբար

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Օդի աղտոտում պայթյունների միջոցով

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Օդի աղտոտում պայթյունների միջոցով

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Օդի աղտոտում ուժեղ քամիների ժամանակ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

Գանգրափետուր հավալուն

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Կարմիր գիրք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի հետևանք

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

THE IMPORTANCE OF **Environmental Management** in Mining

The responsible management of natural resources and ecosystems is central to a sustainable future.

The IGF Guidance for Governments: Environmental Management and Mining Governance identifies four key issues to consider in the proper management of the environment in mining.

ISSUE #1: WATER
Effectively and equitably manage the quantity and quality of water resources for all users and the ecosystems they depend on

Governments must regulate the extraction of valuable water resources at the watershed level and manage water use, water discharges and water quality.

Mining operations use large amounts of water to:

- ♻️ Process ore
- 🏠 Supply camp operations
- ☁️ Suppress dust
- 🚚 Transport slurry

ISSUE #2: MINE WASTE
Ensure the long-term physical and chemical stability of all mine waste, including:

- 🗑️ Waste rock
- 🏗️ Tailings and related facilities
- 🏠 Spent heap leach pads and facilities
- 🌧️ Sludges and precipitates from water treatment or minerals recovery
- 🌫️ Dust

Waste systems and facilities must be engineered to eliminate the risk of failure and minimize the risk and exposure to people, land, agriculture, vegetation, and animals.

ISSUE #3: EMERGENCY PREPAREDNESS & RESPONSE
Ensure that all stakeholders are well prepared to prevent, address, respond to and recover from emergencies.

National governments must ensure that all potentially affected stakeholders identify and understand potential risks across the mine life cycle, and that they are well prepared to address and respond to them. Emergency preparedness and response programs should include:

- ⚠️ Risk assessment
- 🛡️ Preparedness and prevention plans
- 🚒 Response plans
- 🔄 Recovery plans
- 🗣️ Crises communications plans

ISSUE #4: BIODIVERSITY
Protect biodiversity, ecosystems and the services they provide

Mining projects can have direct and indirect impacts on biodiversity and ecosystem services, including:

- 🌳 Habitat loss
- 🏞️ Ecosystem fragmentation and degradation
- 🌫️ Water, air, soil and noise pollution
- 👤 Human population growth
- 🐟 Increased hunting, fishing, gathering and land clearance for agriculture
- 🐞 Unintentional introduction of invasive species

National governments should enact policies that follow the mitigation hierarchy to avoid and minimize these impacts.

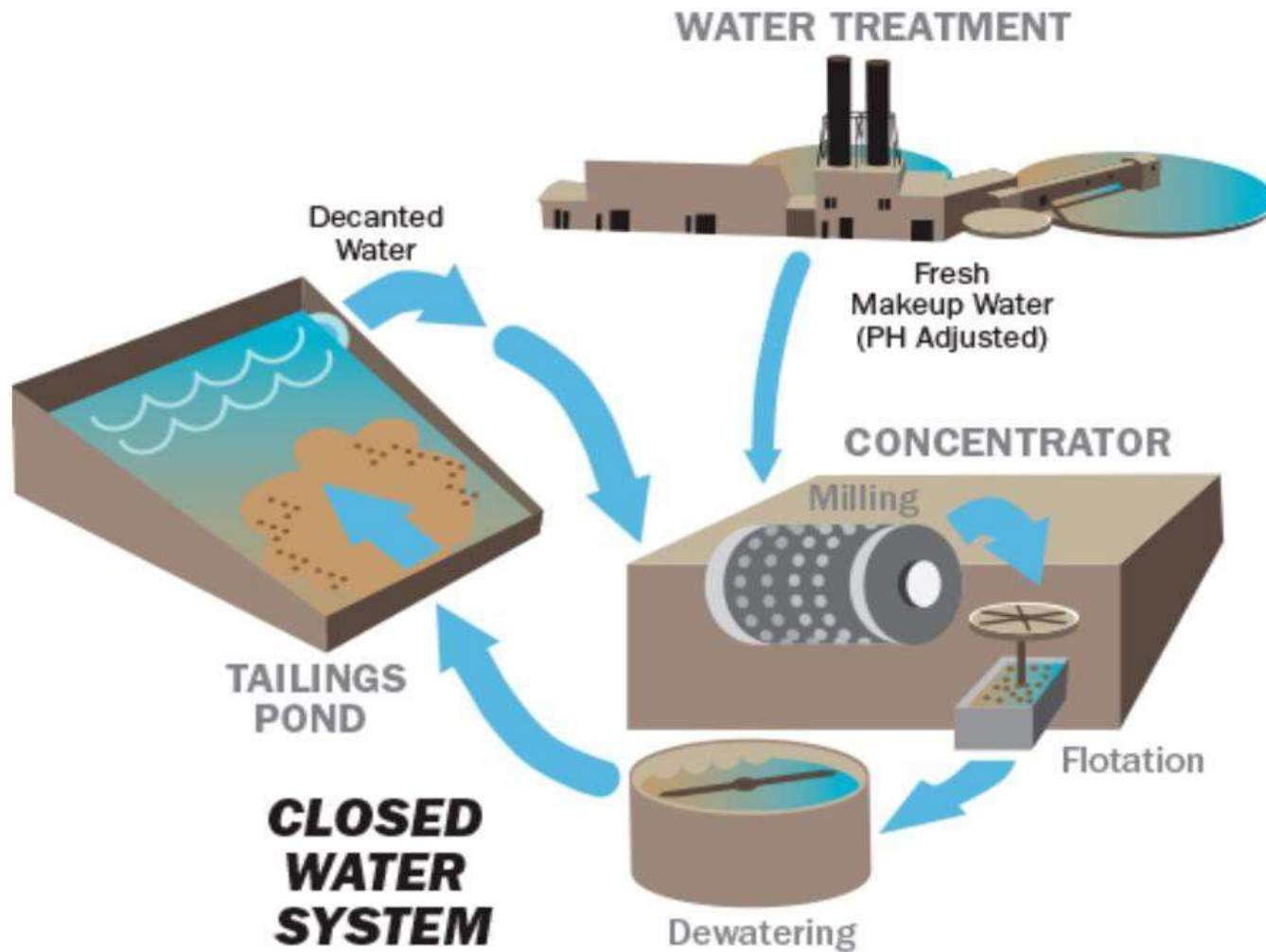

IGF INTERGOVERNMENTAL FORUM on Mining, Minerals, Metals and Sustainable Development

Հանքավայրից դուրս եկող ջրերի մաքրում և կրկնակի օգտագործում

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

OPTIMIZE

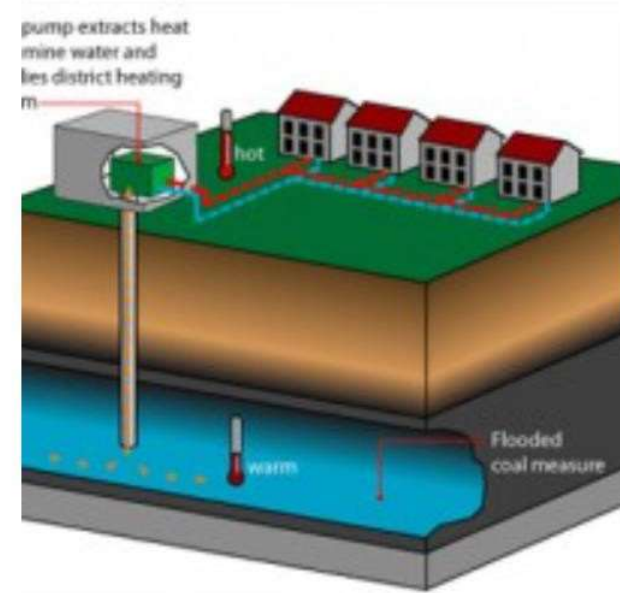
ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Harnessing Sustainable Energy from Mine Water

A unique international project has recently been launched to investigate whether warm water from former coalmines can be used as a source of sustainable energy.

The €20.9 million, part-EU-funded Mine Water Project is integrating Combined Heat and Power (CHP) and Heat Pump technology in an innovative way, to harness geothermally heated water in disused mines for heating and cooling large-scale developments.

Two typical examples of former mining communities, Heerlen in the Netherlands and Midlothian in Scotland, will host two initial pilot systems.

Հանքավայրից դուրս եկող տաք ջրերը (18-35), որպես համայնքի կայուն ջեռուցման աղբյուր

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

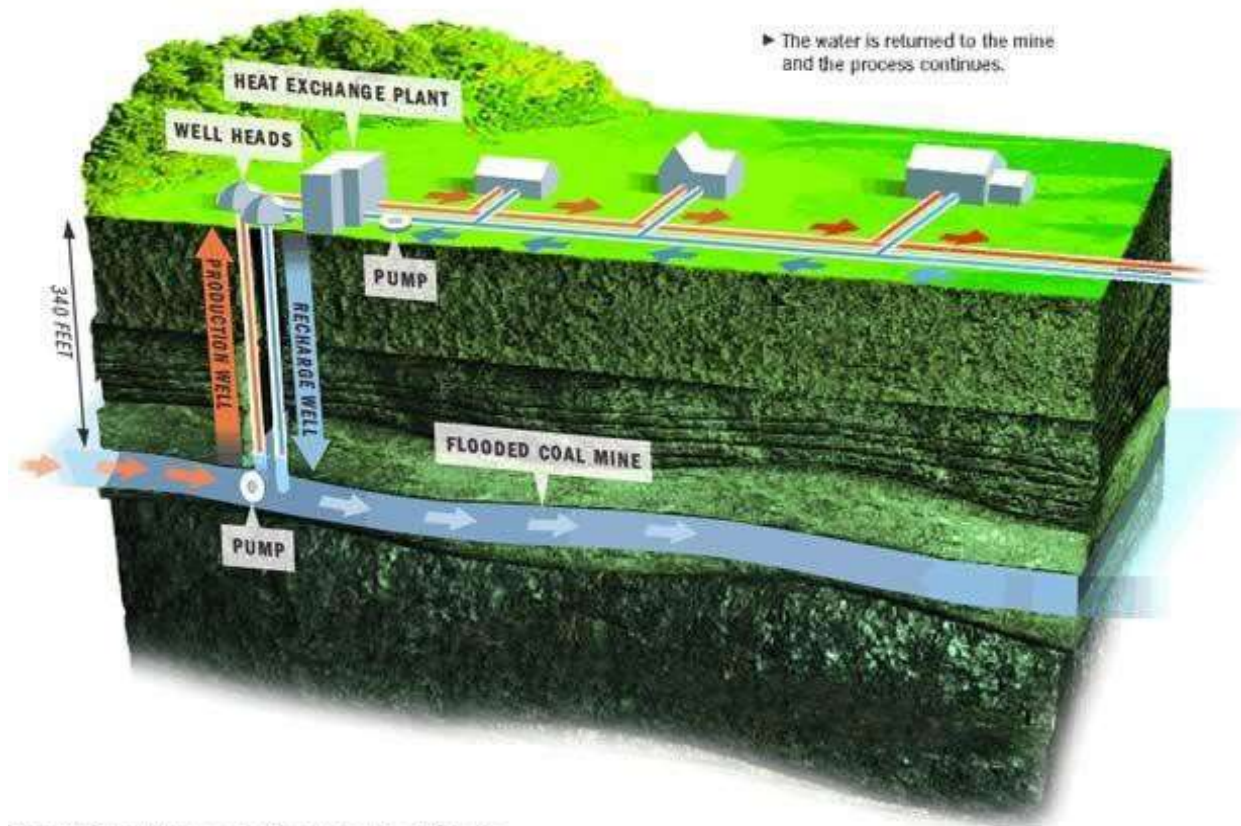
Old mines, new energy

Geothermal heating and cooling systems draw energy from wells or, in this case, abandoned, flooded coal mines.

▶ Water drawn from a mine is lower than the surface temperature in the summer and higher in the winter.

▶ An exchanger draws on that difference and a pump sends the warm or cool water to buildings to heat or cool them.

▶ The water is returned to the mine and the process continues.

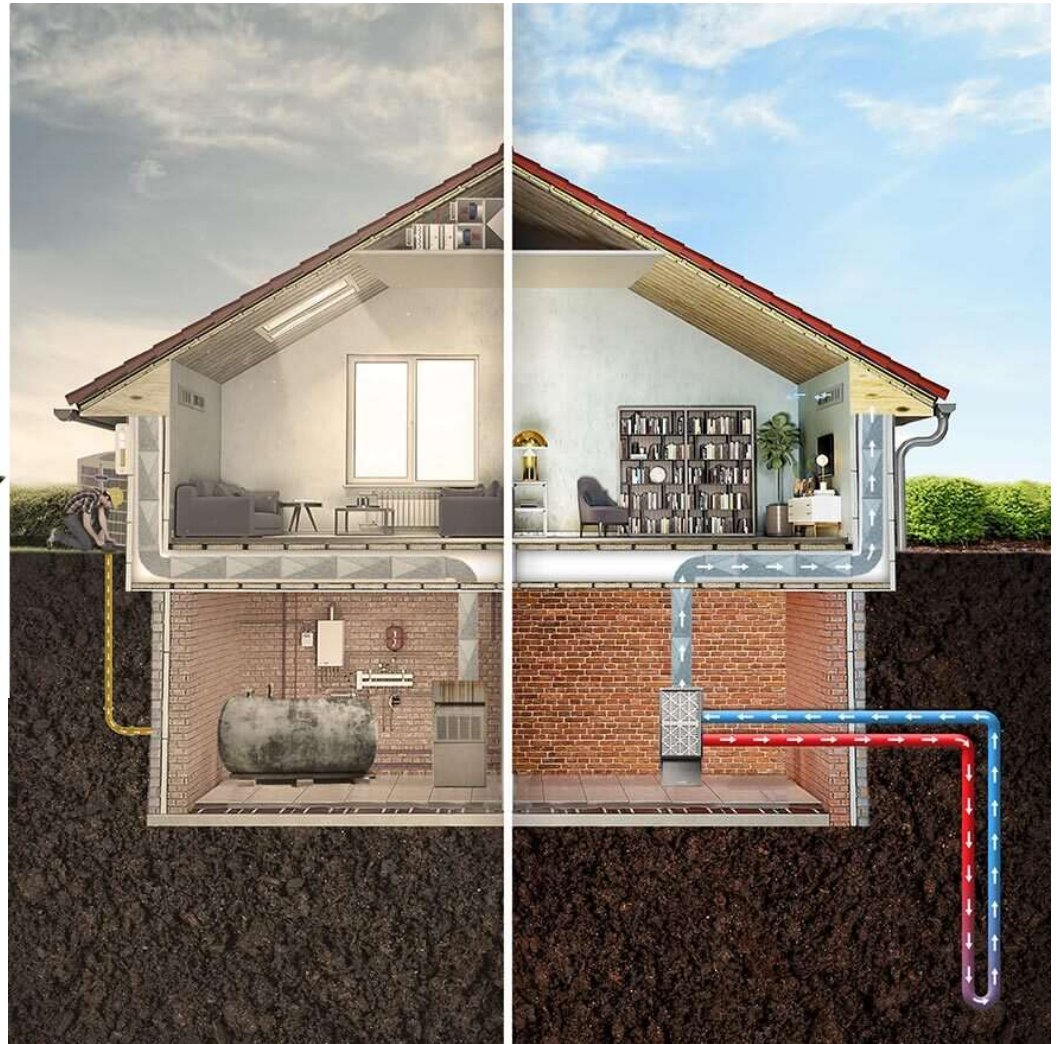
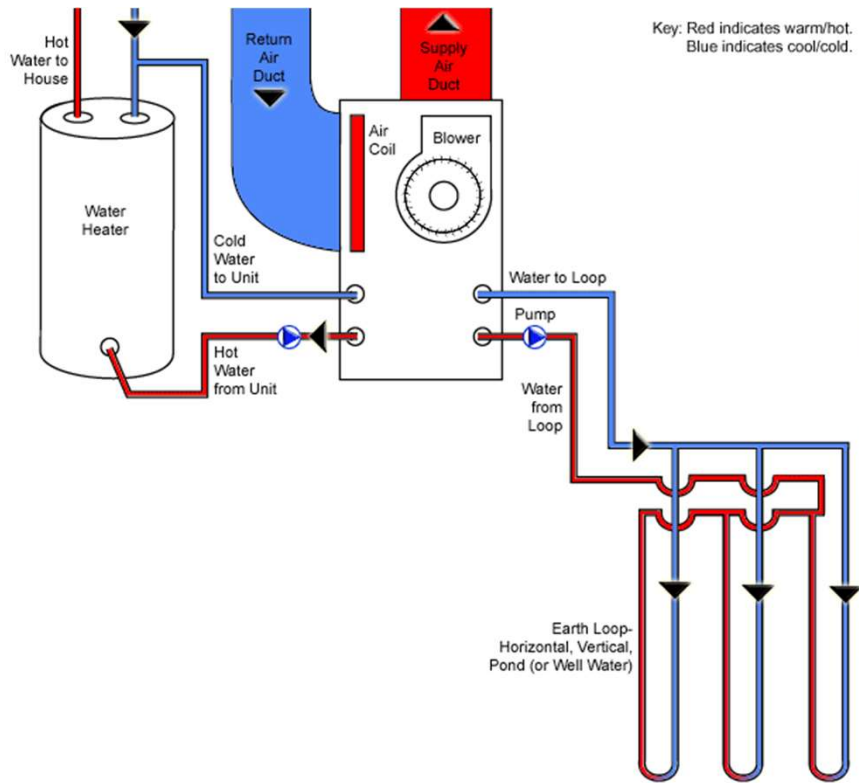
Sources: Marywood University; Ohio Department of Natural Resources

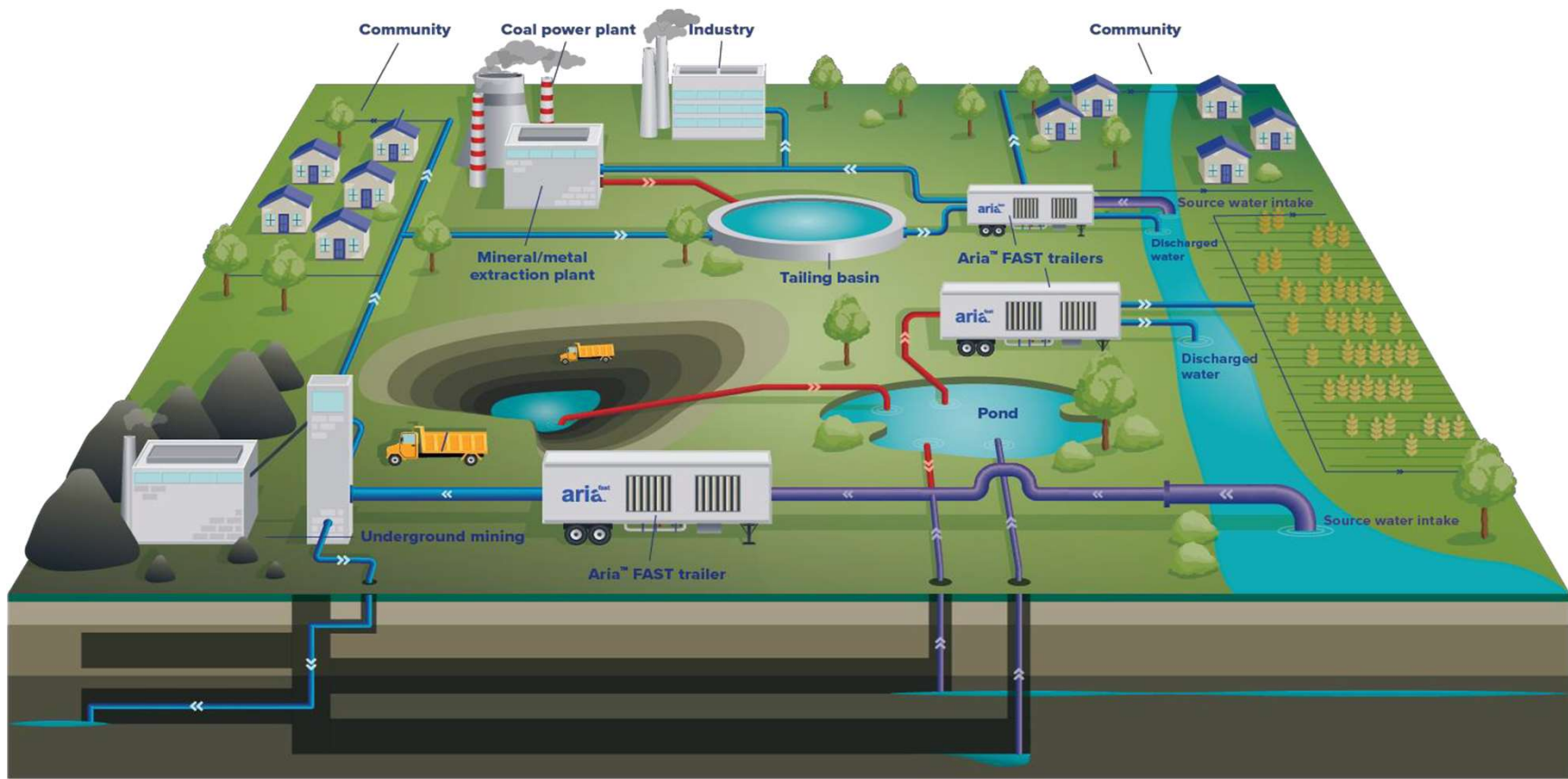
AARON HARDEN, TOM BAKER | DISPATCH

Հին հանքավայր նոր էներգիայի աղբյուր

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

— Source water intake
 — Wastewater
 — Treated water

- Ավելցուկային ջրի արագ մաքրում՝ կրկնակի օգտագործման համար
- Լիցքաթափման խիստ պահանջների բավարարում
- Ջրի պատշաճ արտանետման հնարավորություն
- Ջրի օգտագործման բարելավում
- Փոսի և լճակի ջրի մաքրում
- Թաղանթային ֆիլտրման միջոցով բարձր պինդ նյութերի և մասնիկների հեռացում
- Ջրամատակարարումներից կախվածությունը նվազեցում

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի ջրերի աղտոտվածության մոնիթորինգ

OPTIMIZE

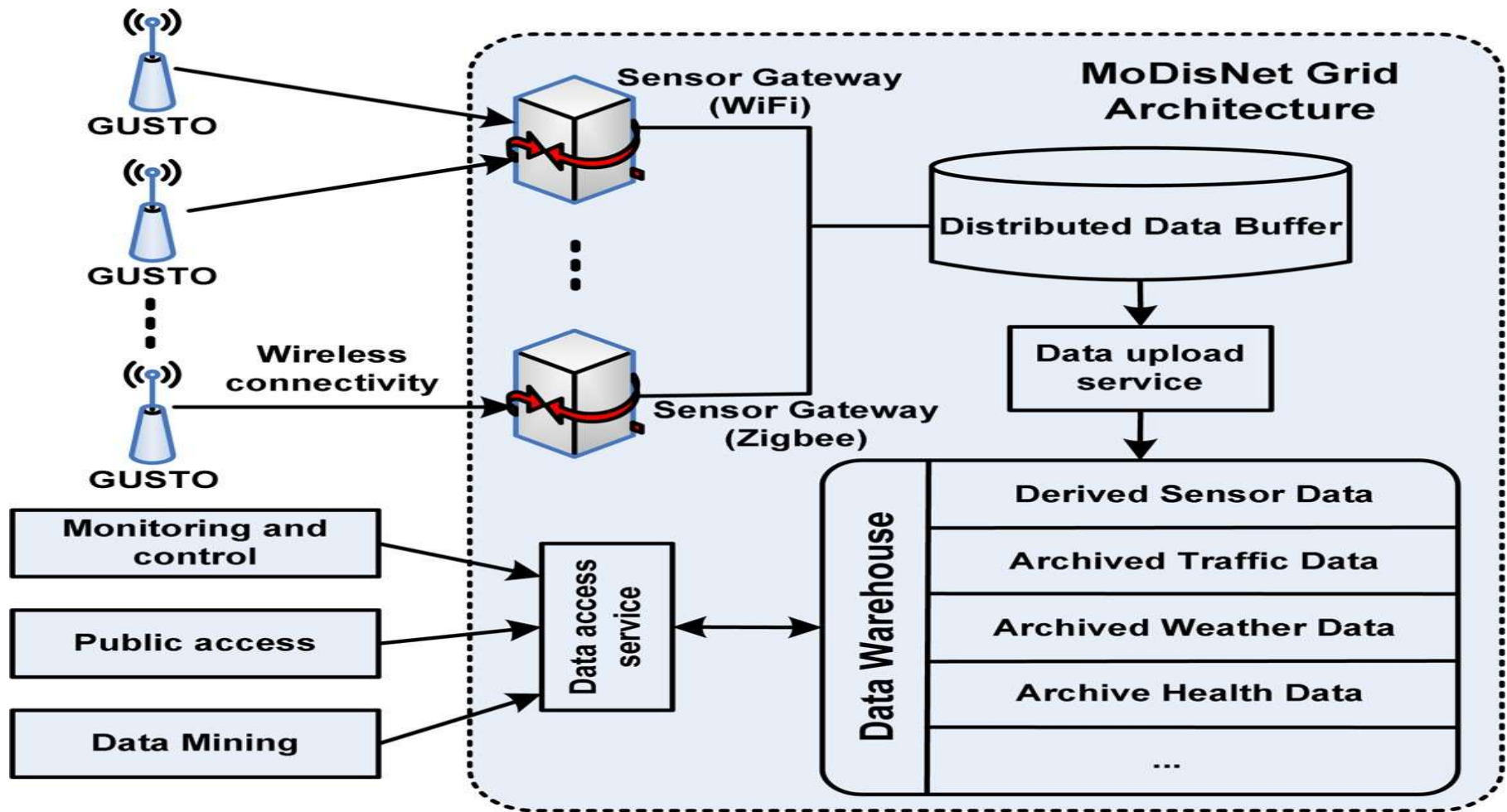
ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Հանքավայրի ջրերի աղտոտվածության մոնիթորինգ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Օդի աղտոտվածության մոնիթորինգի ավտոմատ համակարգ

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Օդի աղտոտվածության մոնիթորինգի ավտոմատ համակարգ

OPTIMIZE

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Խոշոր հարկ վճարողները 2022թ IV-րդ եռամսյակ

1	«ՉԱՆԳԵՉՈՒՐԻ ՊՂՆՁԱՄՈԼԻԲԴԵՆԱՅԻՆ ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ՍՅՈՒՆԻՔ	160 000 000 000
8	«ԱԳԱՐԱԿԻ ՊՂՆՁԱ-ՄՈԼԻԲԴԵՆԱՅԻՆ ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ԵՐԵՎԱՆ	14 698 473 000
13	«ԹԵՂՈՒՏ» ԼՈՌԻ	12 396 620 000
18	«ՍՈՖԹ ԿՈՆՍՏՐԱԿՏ» ԵՐԵՎԱՆ	10 997 962 000
34	«ՉԱԱՐԱՏ ԿԱՊԱՆ» ՍՅՈՒՆԻՔ	6 676 139 000
41	«ԱՐԱՐԱՏՑԵՄԵՆՏ» ԱՐԱՐԱՏ	5 582 932 000
43	«ԼԻՃՔՎԱԶ» ԵՐԵՎԱՆ	5 176 040 000

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Օ Ր Ե Ն Ք Ը

Ընդունված է 2014 թվականի հունիսի 21-ին

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԵՎ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ 6

ՀԱՆՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄԸ, ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Հոդված 26. Հանրության ծանուցումը և քննարկումների իրականացումը

5. Հանրային քննարկումներն իրականացնում են՝

- 1) ձեռնարկողը՝ հիմնադրության փաստաթղթի, նախատեսվող գործունեության և դրանց ազդեցության գնահատման գործընթացների մասին:
- 2) պետական կառավարման տարածքային մարմինը, ձեռնարկողը՝ հիմնադրության փաստաթղթի և դրա ազդեցության ռազմավարական գնահատման հաշվետվության նախագծի մասին:
- 3) տեղական ինքնակառավարման մարմինը, ձեռնարկողը, նախատեսվող գործունեության և դրա ազդեցության գնահատման հաշվետվության մասին:
- 6) Լիազոր մարմինը քննարկումներում ապահովում է իր ներկայացուցչի մասնակցությունը:
- 7) Հանրային քննարկումների արդյունքում իրականացնողը կազմում է համապատասխան արձանագրություն՝ կցվում է տեսաձայնագրությունը:
- 8) Հանրության հիմնավորված դիտողությունները և առաջարկությունները ձեռնարկողը և լիազորված մարմինը պետք է հաշվի առնեն: Հաշվի չառնելու դեպքում տրվում են հիմնավոր պատճառաբանումներ:
- 9) Հանրային ծանուցման և քննարկումների իրականացման կարգը սահմանում է ՀՀ Կառավարությունը:

ԳԼՈՒԽ 3. ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

Գործնական աշխատանք՝
«համայնքային լսումներ»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

OPTIMIZE